

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 25

FÖRSTA KAMMAREN

1966

23—24 maj

Debatter m. m.

Måndagen den 23 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Alexanderson ang. ändringar i domkretsindelningen för underrätterna	3
av herr Nyman ang. åtgärder för att förhindra missbruk av vissa lyssnarapparater	8
av herr Kristiansson, Axel, ang. de höjda priserna på matpotatis, m. m.	9

Meddelande ang. enkel fråga av herr Nilsson, Ferdinand, ang. det statliga lokaliseringstödet	14
--	----

Tisdagen den 24 maj

Svar på enkla frågor:

av herr Holmberg ang. medborgarskapet för balter i Sverige ..	15
av herr Eriksson, Karl-Erik, om upplåtelse av kyrka för frikyrklig vigsel i vissa fall	16
Riktlinjerna för lokaliseringspolitik, m. m. (Forts.)	17
Riktlinjer för arbetsmarknadspolitik, m. m.	21
Agaförbud för föräldrar	43
Domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.	45
Anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget	61
Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)	70
Ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare	74
Anslag till studiebidrag m. m.	90

	Sid.
Vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radians områden	95
Utmätning av fordran på överskjutande preliminär skatt	107
Resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och to- baksvoror	109
Små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.	116
Interpellation av herr Olsson, Johan, om åtgärder till förebyggan- de av översvämningsskador, m. m.	127

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 24 maj

Bankoutskottets utlåtande nr 27, ang. riktlinjerna för lokaliserings- politiken, m. m.	17
Statsutskottets utlåtande nr 107, ang. anslag till lokaliseringsbi- drag och lokaliseringsslån samt ang. riktlinjer för arbetsmark- nadspolitiken m. m.	21
Första lagutskottets utlåtande nr 32, ang. ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken m. m. samt om agaförbud för föräldrar	43
— nr 33, ang. föreläggande av ordningsbot m. m.	45
Statsutskottets utlåtande nr 98, ang. anslag till teckning av aktier i Allmänna bevakningsaktiebolaget m. m.	61
— nr 99, ang. vissa organisations- och anslagsfrågor rörande för- svaret	70
— nr 100, ang. vissa investeringsanslag under försvarets fastig- hetsfond	70
— nr 102, ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastik- lärare m. m.	74
— nr 110, ang. anslag till studiebidrag m. m.	90
— nr 111, ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radians områden	95
— nr 112, ang. viss utbildning av läkare med utländsk medicinsk examen m. m.	107
— nr 113, om anslag för en statlig verkstadsindustri i norra stöd- området	107
Bevillningsutskottets betänkande nr 41, ang. ändrad lydelse av 68 § uppbördsförordningen m. m.	107
— nr 43, ang. förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt, m. m.	109
— nr 45, ang. ändring i tulltaxeförordningen	116
Bankoutskottets utlåtande nr 32, ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.	116

Måndagen den 23 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 13 och den 16 innevarande månad.

Ang. ändringar i domkretsindelningen för underrätterna

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **KLING**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Alexandersons* interpellation angående ändringar i domkretsindelningen för underrätterna, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Alexanderson har frågat mig om jag är beredd att för riksdagen framlägga en redogörelse för de principer och allmänna överväganden, som i avbidan på en allmän översyn av domkretsindelningen för rikets underrätter avses bli vägledande vid avgörandet av de frågor om ändrad judiciell indelning som icke kan anstå på grund av kommunindelningsfrågor och liknande.

I dag är landet indelat i 148 domkretsar för underrätter. Av dessa är 115 domsagor. De övriga är städer som utgör egna domkretsar. Den judiciella indelningen har under tidernas lopp undergått fortgående ändringar. På detta område måste självfallet ske en anpassning till samhällsutvecklingen och därav föranledda växlingar i befolkningsstrukturen. Av våra domsagor är det bara en, som har bestått nära nog oförändrad sedan äldre tider. Jag vill tillägga att beslutanderätten i indelningsfrågor av detta slag av ålder i princip utövas av Kungl. Maj:t.

Vad som i dag närmast aktualiserar

frågor om ändring i den judiciella indelningen är — som interpellanten har framhållit — den av statsmakterna beslutade kommunreformen. Den föranleder åtskilliga ändringar i kommunindelningen redan den 1 januari 1967. Ett antal kommuner som svarar mot kommunblock kommer då att bli färdigbildade. I andra fall bildas kommuner som utgör delar av planerade kommunblock.

Anledningen till att kommunreformen återverkar på den judiciella indelningen är att olika delar av en kommun inte kan tillhöra skilda domkretsar. Gällande lagstiftning medger inte att kommun delas på detta sätt. Ett väsentligt motiv härför är att det skulle medföra olägenheter för den rättssökande allmänheten, om man hade flera domstolar inom samma kommun. Som ett exempel på vad rådande ordning innebär kan nämnas att det, om en stad med rådhusrätt förs samman med landskommun, inte är möjligt att låta området från landskommunen fortfarande ingå i den domsaga som det har tillhört tidigare.

För närvarande är ju hela vår domstolsorganisation föremål för översyn av en särskild kommitté, domstolskommittén. Som ett viktigt led i kommitténs uppdrag ingår arbetet på en ny domkretsindelning. Enligt vad jag har erfarit avser kommittén att lägga fram förslag till sådan indelning under hösten i år. Detta medför att man inte hinner göra något ställningstagande före kommande årsskifte till spörsmålet hur domkretsfrågorna skall lösas på längre sikt för hela riket.

En del av de kommunsammanslagningar som görs den 1 januari 1967 berör inte den nuvarande domkretsindelningen. De sammanslagningar som åter-

Ang. ändringar i domkretsindelningen för underrätterna

verkar på domkretsindelningen utgör oftast sådana fall då en mindre kommun förs samman med en större kommun på andra sidan en domsagogräns. Det är då naturligt att den mindre kommunen förs till samma domsaga som den större. Detsamma gäller när en mindre kommun går samman med stad som har rådhusrätt. Sådana indelningsändringar påverkar i regel inte alls eller endast i ringa grad personalorganisationen vid de berörda domstolarna.

I några fall kommer emellertid kommunsammanslagningar, som sker vid nästa årsskifte, att nödvändiggöra mera omfattande ändringar i den judiciella indelningen. Jag syftar på sådana fall då så stora delar går från en domsaga att återstoden inte förslår för att bilda arbetsunderlag för en funktionsduglig, självständig domstolsenhet. För några regioner där kommunreformen får sådana återverkningar har det blivit nödvändigt att vidta särskilda utredningsåtgärder under sista året. Det har sålunda uppdragits åt hovrätt att undersöka möjligheterna att ombilda domkretsarna. Några beslut om sådana indelningsändringar har ännu inte fattats. För dessa särskilda utredningar kan följande överväganden sägas ha tjänat som riktlinjer.

Redan i direktiven för domstolskommittén anges en utgångspunkt för bedömandet i dessa frågor. Där sägs bl. a. att kommittén bör utgå från att domkretsarna bör vara så stora att de ger underlag för åtminstone två ordinarie domares arbete. Erfarenheten har visat att endomardomsagorna ofta ej fungerar väl vid tillfällig ökning av arbetsbördan. Å andra sidan bör det framhållas att erfarenheterna också tyder på att organisatoriska problem kan uppstå i domstol med många domare.

När det gäller sådana frågor som befolkningsutvecklingen och lokaliseringen inom olika delar av vårt land har ju ingående bedömanden nyligen gjorts i samband med kommunreformen. Dessa bedömanden har sedan kommit att lig-

ga till grund för den nya indelning i polis- och åklagardistrikt som trädde i kraft förra året. I allt väsentligt bör samma synpunkter, som därvid har varit vägledande, vinna tillämpning vid indelningen i domkretsar. Även med hänsyn till verksamheten vid domstolarna bör man uppenbarligen eftersträva att domkretsindelningen i görligaste mån överensstämmer med indelningen i polis- och åklagardistrikt.

Vid prövningen av ändring i domkretsindelningen måste man vidare beakta möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt ordna med lokaler för domstolen. Här kommer såväl praktiska som ekonomiska överväganden in i bilden.

Enligt min mening är det mycket viktigt att hänsyn också tas till personalens intressen vid den domstol där ändring av förhållandena aktualiseras. Man måste söka motverka att domkretsregleringen i och för sig medför besvärande olägenheter. Detta gäller såväl domarpersonalen som andra anställda.

I anslutning här till vill jag peka på att det finns särskilda skäl att aktualisera en domkretsreglering, när tjänsten som häradshövding i domsaga blir ledig. Om man inte kan lösa domkretsfrågan i direkt anslutning till att ledighet uppkommer, nödgas man hålla tjänsten vakant i avvaktan på att frågan kan avgöras. En strävan kommer därför att vara att söka genomföra domkretsregleringar i sådan ordning att man undviker vakanssättningar av häradshövdingetjänster.

Vad jag här har uppehållit mig vid avser sålunda allmänna överväganden i fråga om sådana ändringar i den judiciella indelningen som kommunreformen föranleder redan den 1 januari 1967. När det sedan gäller att pröva frågor av detta slag i anslutning till det fortsatta genomförandet av kommunreformen, är det min förhoppning att detta skall kunna ske på grundval av ett sammanfattande förslag av domstolskommittén.

Ang. ändringar i domkretsindelningen för underrätterna

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Jag anser det vara av stort värde att riksdagen och övriga intresserade genom den lämnade redogörelsen fått del av åtminstone vissa allmänna riktlinjer, som kan väntas bli vägledande för den förestående omregleringen av underrätternas domkretsar. Även om det på grund av föreliggande omständigheter inte kan bli någon mera ingående debatt och något ställningstagande från riksdagens sida, öppnas i varje fall genom den lämnade redogörelsen möjligheter till ett offentligt framförande av olika synpunkter på frågan, innan läget blir alltför låst.

Det är visserligen riktigt, såsom i interpellationssvaret påpekas, att landets indelning i domkretsar enligt gällande lag och i enlighet med vad som av ålder tillämpats är en fråga som ankommer på Kungl. Maj:ts avgörande. När det gäller lokalbetonade anpassningar till ändrade förhållanden finnes givetvis icke heller anledning att i sådana frågor kräva någon medverkan från riksdagens sida. Enligt min mening ställer det sig emellertid annorlunda när det gäller att för domkretsindelningen dra upp helt nya riktlinjer som avsevärt avviker från vad som hittills gällt. I ett sådant läge — och det är ett dylikt som vi nu har framför oss — är det synnerligen önskvärt att själva principfrågorna i någon form förelägges riksdagen före reformens genomförande.

I själva verket har frågan om domkretsindelningen nu kommit i ett mycket olyckligt läge. Den har aktualiserats i första hand av den s. k. andra etappen av rättegångsreformen, som omfattar bl. a. själva domstolsorganisationen och nu befinner sig på utredningsstadiet, och vidare av det i samband därmed stående, redan genomförda förstatligandet av städernas domstolar. Men frågan har också ett mycket in-

timt sammanhang med den pågående kommunindelningsreformen och den indelning av riket i polis- och åklagardistrikt som nyligen genomförts. Planeringen av den ändrade indelningen på dessa områden har tyvärr utförts utan att de synpunkter, som bör anläggas med hänsyn till den rent judiciella indelningen, därvid beaktats. Detta beror bl. a. på att statsmakterna ännu inte fattat ståndpunkt till vissa principiella frågor rörande domstolsorganisationen, t. ex. domförheten i tvistemål. Det är att beklaga om domkretsindelningen genom vad som redan beslutats eller kommer att genomföras under den närmaste tiden föregripes på ett sätt som kan visa sig mindre lyckligt ur domstolsorganisationens synpunkt. Även om kommunindelningen i princip bör avgöras från andra utgångspunkter, kan det förekomma fall, då olika lösningar kan vara ungefär likvärdiga ur kommunal synpunkt och där hänsyn till domkretsindelningen kan få vågskålen att väga över åt ena eller andra hållet.

Vad beträffar de av statsrådet redovisade riktlinjerna för domkretsindelningen vill jag uttala min tillfredsställelse över att den undre gränsen för domkretsarnas storlek nu preciserats till vad som utgör arbetsunderlag för åtminstone två ordinarie domare och till att tvivel uttalats om lämpligheten av domstolar med många domare. Liknande tankegångar framfördes i propositionen angående stadsdomstolarnas förstatligande, men i interpellationssvaret har ståndpunkten ytterligare konkretiserats. För egen del vill jag instämma i att det visserligen är påkallat att avskaffa de minsta domstolarna, men att man därvid bör gå försiktigt fram och inte utan vidare utgå från att en rationell funktion kräver mycket stora domstolsenheter. Inte minst ur allmänhetens synpunkt har den lokala kontakten mellan domstolen och domkretsen ett stort värde, som inte bör spolie-
ras utan starka skäl. På kortare sikt utgör också lokal- och byggnadsfrågorna

Ang. ändringar i domkretsindelningen för underrätterna

ett motiv för att man inte bör gå brådstörtat fram. Det finns nu i landet ett stort antal tingshus, som är mycket väl ägnade att fylla sin uppgift, men som vid en radikal ökning av domkretsarnas storlek skulle bli antingen för små eller överflödiga, i vissa fall även felplacerade. Det är ofta svårt att rationellt utnyttja dem för annat ändamål.

Även ur domstolspersonalens synpunkt är det önskvärt att ändringarna inte blir omfattande och brådstörtade samt att man avvaktar en lämplig tidpunkt, då en reglering kan genomföras med minsta olägenhet. Även på denna punkt vill jag uttala min tillfredsställelse med vad som anföres i interpellationssvaret.

I svaret uppges att gällande lagstiftning icke medger att delar av en kommun föres till olika domkretsar. Jag är icke helt klar på vilka bestämmelser som härvid åsyftas. Själv känner jag inte till annat än att bestämmelserna i rättegångsbalken om nämndemansval är skrivna med utgångspunkt från den nuvarande situationen, att alla domkretsar består av en eller flera hela kommuner. De skulle dock knappast vara omöjliga att till nöds tillämpa även om en kommun vore delad mellan flera tingslag. Det är vidare att märka att inte mer än ett 20-tal år förflutit sedan dylika förhållanden förekom på ett eller annat ställe i landet. Och i varje fall bör frågan kunna lösas genom lämpliga lagstiftningsåtgärder. Jag har mig även bekant att domstolskommittén utarbetat förslag till dylik lagstiftning.

Det är uppenbart att vissa praktiska olägenheter skulle vara förenade med en delning av kommuner mellan olika domkretsar. Framför allt skulle det bli svårare att hålla reda på gränserna för domkretsen och att utreda rätt forum för såväl brottmål som civilmål och fastighetsärenden. Å andra sidan synes dessa svårigheter icke böra överskattas. Med den tidigare, före den första kommunindelningsreformen vanliga kommunstorleken var det naturligt att kom-

muner icke delades mellan olika domkretsar, men som nämnts förekom det dock i undantagsfall. Detsamma kan väl sägas beträffande nu gällande kommunindelning. Men saken ställer sig annorlunda med de kommuner som i framtiden blir aktuella. Redan den fastställda kommunblocksindelningen upptar enheter, som medför svårigheter att ordna en rationell domkretsindelning enligt nämnda princip. I varje fall torde domkretsar av den minsta storlek, som statsrådet från judiciella synpunkter ansett vara lämpliga, kunna endast i mycket ringa utsträckning organiseras inom ramen för nu gällande kommunblocksindelning. Vidare synes det inte vara osannolikt att ytterligare kommunsammanslagningar i framtiden blir aktuella.

Av vad som förut anförts framgår att från domstolsorganisationens synpunkt en nedre och en övre gräns för domkretsarnas storlek i möjligaste mån bör iakttas. Vissa kommunblock torde överskrida den övre gränsen men framför allt måste man observera, att en domkrets aldrig kan ses isolerad utan att den måste betraktas i samband med omgivande domkretsar. Här kommer även länsgränserna in i bilden.

Det synes mig därför uppenbart att man inför den förestående omregleringen av domkretsarna allvarligt bör överväga huruvida principen om kommunernas odelbarhet bör gälla. Fördelar och nackdelar måste härvidlag vägas mot varandra.

Vad beträffar städerna har vi ju redan nu i vissa fall, särskilt då i de tre största, mycket stora domstolar. Detta utgör emellertid inte något skäl för att inrätta domstolar av liknande storlek, omfattande både städer och vidsträckt landsbygd. Snarare synes man kunna ifrågasätta att de största rådhusrätterna delas upp i mindre enheter, som kan upprätthålla en mera direkt kontakt med sina domkretsar. Det har ju befunnits praktiskt att dela upp vissa delar av den kommunala förvaltningen i distrikt och röster har höjts för en yt-

Ang. ändringar i domkretsindelningen för underrätterna

terligare decentralisering av den kommunala förvaltningen i de större städerna.

Slutligen vill jag i detta sammanhang även beröra en annan fråga av stor betydelse för domstolsväsendets funktion, som har ett visst samband med omregleringen av domkretsarna, nämligen frågan om rekryteringen av domarkåren och utnämningen av domare. Även detta spörsmål faller — liksom frågan om domkretsindelningen — i princip under Kungl. Maj:ts avgörande. Problemen har i olika sammanhang belysts i offentliga utredningar men de principer, som av Kungl. Maj:t betraktas som vägledande, kommer i regel aldrig att sammanfattas i skriftlig form. Det vore emellertid önskvärt om allmänna riktlinjer i detta avseende vid lämpligt tillfälle i någon form redovisades för riksdagen, och det är också av stor betydelse för en god rekrytering av domarkåren om aspiranter och yngre domare kunde få tillförlitlig kännedom om de principer som är avsedda att tillämpas.

Sedan gammalt har i Sverige domarna rekryterats ur en i huvudsak sluten domarkarriär. Vid utnämning av ordinarie domare — särskilt underrättsdomare och hovrättsråd — har hittills tagits mycket stor hänsyn till längden av väl vitsordad tjänstgöring i denna karriär. Med hänsyn till den grundliga utbildning och relativt stränga gallring som domaraspiranterna under sina första år får genomgå har detta system hittills i stort sett fungerat tillfredsställande. Efter en omreglering av domkretsarna, som medför färre domstolar och större differentiering mellan underrättsdomarna i fråga om arbetsuppgifter och ansvar, är det sannolikt att en rent kvalitativ bedömning måste beredas större utrymme än hittills vid tillsättande av domartjänster. Det har emellertid förmärkts farhågor för att domare, som tagits i anspråk för lagstiftnings- eller andra administrativa uppdrag därvid skulle komma att i alltför hög grad tillerkännas företräde framför dem som i

huvudsak ägnat sig åt ren domarverksamhet. Jag vill gärna erkänna att någon tids erfarenhet av t. ex. lagstiftningsarbete kan vara en värdefull bakgrund för fortsatt domarverksamhet. Och det är väl vidare så, att man för uppdrag inom departement, kommittéer och administrationen i övrigt valt bland de bästa krafterna inom domarkåren. Det skulle emellertid vara till stor skada för domarkårens rekrytering och därmed för rättsskipningen i landet om icke skickligt och ansvarsfullt fullgjord tjänstgöring i ren domarverksamhet betraktas som den mest vägande meriten vid befordran till högre poster inom domstolsväsendet. Det är av stor vikt att sådana anordningar vidtas, att de aktiva domarnas kvalifikationer blir lika väl kända och rättvist värderade som de meriter, som samlats på kortare avstånd från justitiedepartementet.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag skulle bara beröra ett par av de synpunkter som herr Alexanderson här tog upp.

Herr Alexanderson sade att planeringen för de nya kommunblocken, de blivande kommunerna, liksom för åklagardistriktet och polisdistriktet har genomförts utan att man har beaktat de synpunkter som bör läggas på den judiciella indelningen. Den frågan är dock faktiskt berörd i de utredningar som föregick riksdagens beslut om kommunreformen. I dessa utredningar har sagts att det är naturligt att ungefär samma synpunkter lägges på den kommunala, administrativa och judiciella indelningen.

Departementschefen var också inne på denna fråga i propositionen och sade där just, att den judiciella indelningen kan få betydelse för kommunblockens och de större kommunernas gränser. Om det, som herr Alexanderson nämnde, har funnits likvärdiga kommunblocksbildningar som man har kunnat välja mellan och den ena ur

Ang. åtgärder för att förhindra missbruk av vissa lyssnarapparater

judiciell synvinkel borde ha haft företräde, har det funnits tillfälle att göra så enligt de reformer som redan har genomförts.

Den andra frågan som herr Alexanderson inledde sitt anförande med, nämligen om man skulle kunna låta en del av en kommun tillhöra *en* domstol och en annan del tillhöra *en annan* domstol, har ingående övervägts inom departementet redan i samband med att inkorporeringar skedde för några år sedan till en stad med rådhusrätt. I en reservation till ett tidigare betänkande förekommer liknande tankegångar.

Det visade sig vara en ganska besvärlig sak. Inom departementet kom vi till att ett sextiotal författningar behövde ändras. Bland annat fann vi att forumfrågan blev mycket komplicerad. Domstolskommittén har inte utarbetat något förslag till vad som i riksdagen kallas »Lex Fröding». Den har övervägt att göra det men har kommit till den slutsatsen, att man inte gärna utan mycket betydande svårigheter och olägenheter kan låta en del av en domsaga, som skulle gå till en stad med rådhusrätt, ligga kvar inom domsagan; detta även i den situation som jag hoppas att vi skall få uppleva, nämligen att vi får en enhetlig underrättsorganisation.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Vad beträffar planeringen för kommunreformen och åklagar- och polisdistriktsindelningen har jag i och för sig ingenting att erinra mot att i stort sett samma synpunkter på frågan om vilka bygder, som hör mest samman o. s. v., bör i ungefär samma utsträckning läggas till grund. Vad jag avsåg var närmast att man inte hade något underlag för att bedöma domkretsarnas lämpliga storlek, och det är där som svårigheterna nu uppkommer. För att man skall kunna bedöma hur hela pusslet skall gå ihop förutsätts faktiskt att man lägger ut hela landet i domkretsar för att se om man lämpligen kan bibe-

hålla de enheter som kommunblocken utgör.

I fråga om möjligheterna att föra delar av kommuner till olika domkretsar vill jag först och främst erinra om att vissa av de svårigheter, som statsrådet talat om, väl måste ha förelegat även på gamla rättegångsbalkens tid, när det dock förekom sådana fall. Att ett sextiotal författningar behöver ändras, måste kanske inte vara absolut avskräckande. Om man kan klara det med någon sorts sammanfattande lagstiftning har jag inte underlag för att bedöma, men jag har faktiskt sett utkast till sådan lagstiftning, som utarbetats inom kommittén. Det kan hända att utkasten inte är gillade av kommittén, men man har dock varit inne på den vägen och tänkt sig sådan lagstiftning, fastän man sedan skrinlagt arbetet, innan det fullbordats.

Utan att ha haft tillfälle att penetrera detta problem till dess yttersta konsekvenser skulle jag vilja vädja till herr statsrådet att inte betrakta frågan som alldeles »avsägad», därest det vid framläggandet av förslaget till domkretsindelning skulle visa sig att betydande olägenheter uppkommer av att tillämpa odelbarhetsprincipen i dess renhet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. åtgärder för att förhindra missbruk av vissa lyssnarapparater

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Nymans interpellation angående åtgärder för att förhindra missbruk av vissa lyssnarapparater, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Nyman har frågat mig, om jag ämnar vidta åtgärder för att förhindra att lyssnarapparater missbrukas till skada för medborgarnas integritet. Som svar får jag anföra:

Ang. de höjda priserna på matpotatis, m. m.

Vid en föredragning i höstas från rikspolisstyrelsens sida fick jag min uppmärksamhet riktad på de problem som aktualiseras genom att nya typer av tekniska apparater för ljudöverföring, ljudupptagning och fotografering förekommer i handeln. De rättsliga aspekterna på dessa problem har därför studerats inom justitiedepartementet. Resultatet härav har blivit att jag i konseljen den 13 maj har fått bemyndigande att tillsätta en utredning angående förstärkt integritetsskydd på personrättens område. Direktiven kommer att offentliggöras i dag.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för justitiedepartementet ber jag att få framföra mitt tack för det positiva svaret på min interpellation.

Den omedelbara anledningen till interpellationen var, som nämnts i motiveringen, ett TV-program om trådlösa lyssnarapparater, som oroade mig. Efter interpellationens avlämnande blev jag uppmärksam på att till årets riksdag avgivits ett motionspar — i första kammaren nr 89 och i andra kammaren nr 126, av herrar Björk och Martinsson m. fl. — om lagstiftning mot hemlig övervakning och avlyssning, där samma problem tagits upp i ett än större sammanhang.

Jag har, herr talman, velat nämna detta för att ingen skall tro att jag vill ta åt mig äran av att ha varit »först på plan», d. v. s. i riksdagen, med detta allvarliga problem, som för närvarande oroar industriländer som USA, England m. fl.

Med stort intresse har jag genom utdrag av protokoll tagit del av vad statsrådet Kling anför i konselj om utredning angående förstärkt integritetsskydd på personrättens område, varvid konstateras att ett förbättrat skydd för privatlivet är av behov med hänsyn till befarad spridning i stor skala bland allmänheten av tekniska apparater, som

lätt kan missbrukas till intrång i hemmen och på arbetsplatserna, därest inget åtgärdas. Jag noterar med tacksamhet att utredningsarbetet skall bedrivas med skyndsamhet och att direktiven blivit så vittgående, och jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. de höjda priserna på matpotatis, m. m.

Statsrådet fru LINDSTRÖM, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Axel Kristianssons interpellation angående de höjda priserna på matpotatis, m. m., fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Axel Kristiansson, har frågat mig dels om jag är beredd att redogöra för orsakerna till de starkt stegrade priserna på matpotatis och dels om jag vill redovisa förutsättningarna för att marknaden under återstående del av konsumtionsåret förses med potatis till för konsumenterna acceptabla priser.

Som svar vill jag erinra om att det under senvåren normalt uppstår viss knapphet på svenskodlad matpotatis med prishöjningar som följd. I år har denna marknadsbild accentuerats eftersom dels potatisskörden år 1965 var något lägre än normalt och dels den synerligen ogynnsamma väderleken ännu i april försvårade och delvis förhindrade distributionen av potatis från producenterna i södra Sverige. Dessa förhållanden har föranlett att Lantbruksförbundets prisnotering på potatis höjts så att den övre prisgränsen överskreds vid slutet av april månad.

Vanligtvis brukar tillgången på svensk vinterpotatis upphöra mot slutet av maj. Detta torde vara fallet även i år. Förutsättningarna för att under återstående del av konsumtionsåret förse markna-

Ang. de höjda priserna på matpotatis, m. m.

den med potatis till för konsumenterna acceptabla priser torde således liksom tidigare år vara beroende på handelsn möjligheter till import.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lindström för svaret.

Jag måste emellertid säga att jag finner det mycket allmänt hållet, så allmänt till och med, att det nästan är mer än lovligt i en tid då livsmedelspriserna och orsakssammanhangen bakom dem diskuteras så livligt. Man får nästan en känsla av att frågan var något av en het potatis, som statsrådet så litet som möjligt ville röra vid.

Det faktum som statsrådet redovisade i sitt svar, nämligen att potatisen som skördas under hösten normalt bör vara slut på försommaren, är ju välbekant för alla som har någon kännedom om vegetationsperiodens rytm. Detsamma gäller uppgiften att en så känslig varas lagring under vintern normalt bör medföra ett högre pris allteftersom säsongen lider mot sitt slut. Självklart är också att ett visst svinn uppstår vid lagringen av en sådan vara. Detta är inga nyheter i dagens situation.

Vad statsrådet säger om att det normalt uppstår knapphet på svensk potatis under senvåren, med prishöjningar som följd, är däremot inte riktigt. Som senaste belägg för motsatsen kan nämnas våren 1964, då vi hade tillräckligt med svensk potatis i marknaden intill dess ny skörd kom. Sådana exempel finns det flera om man vill analysera åren tillbaka — de är inte så ovanliga utan kanske till och med övervägande. Man kan nog säga att potatispriset under våren samtliga dessa år har varit för konsumenterna acceptabelt, ja, till och med billigt.

I sitt svar skjuter statsrådet vidare in på sig på de exceptionellt besvärliga väderleksförhållanden som rått under den gångna vintern, speciellt i södra Sverige, med åtföljande störningar i

distributionen. Jag vill för min del säga att de svårigheterna nog inte bör överdrivas alltför mycket. Aprilvintern i Skåne, som statsrådet nämner, var väl ändå mera en episod än en verklig orsaksfaktor i detta sammanhang; och efter den följde ju som sig bör ett töväder vilket i och för sig borde ha ånyo normaliserat förhållandena.

Jag måste nog säga att jag i dagens situation hade väntat ett något annorlunda svar av statsrådet. Jag hade väntat mig ett mera koncist och klart svar som gått ut på dagens höga pris på matpotatis helt enkelt inte har något med de svenska odlingsbetingelserna och förhållandena att göra, eftersom den svenska potatisen praktiskt taget är slut i marknaden eller i varje fall inte på något sätt dominerar den. Det finns helt enkelt inte något skäl till att blanda in vare sig den svenska jordbrukspolitiken eller det svenska jordbruket i sammanhanget. Prisbildningen konstitueras helt och hållet av vad man kallar »världsmarknaden», som tydligen ibland kan vara nyckfull att förlita sig till. Importen är fri som alltid och belastas nu inte heller av några importavgifter. Jag tycker att det hade varit rimligt och riktigt att statsrådet efter all den propaganda som förts för billig livsmedelsimport hade på ett klarare sätt markerat detta i sitt svar.

Avsikten med min interpellation har nämligen varit att få denna fråga belyst i ett större sammanhang. Det pågår för närvarande en mycket intensiv debatt, i vilken inte minst statsrådet deltar som aktör i skilda sammanhang, om världsmarknadspriser, livsmedelsimport och nedbantning av jordbruksproduktionen där man alltid och allenast förespeglar vinster för konsumenterna, en debatt som ingalunda alltid är objektiv och rättvisande.

Jag kan inte underlåta att citera några rader ur en artikel i Aftonbladet av den 14 mars där man med en stor rubrik skriver: »Äntligen: En jordbrukspolitik till konsumenternas fromma!» I artikeln

Ang. de höjda priserna på matpotatis, m. m.

heter det bl. a.: »Vi får ökad tillgång till billiga livsmedel utifrån. Svensk sockerproduktion ska reduceras, kanske avvecklas. Likaså blir potatisodlingen reducerad — allt till fördel för konsumenterna.»

Nu är vi hur horribelt det än kan låta i den situationen att det har blivit precis tvärtom på detta område. Vi har haft en liten potatisodling detta år, men den billiga importen har inte kommit, och vad konsumenterna har att bida är en tid av ett par månader till dess den billiga svenska potatisen åter kommer i marknaden. Jag är övertygad om att det svenska jordbruket kan garantera detta.

På min andra fråga, nämligen frågan huruvida marknaden fortsättningsvis under konsumtionsåret kan förses med potatis till överkomligt pris, är statsrådets svar, om än intetsärande, kanske mera intressant. Det lyder: »Det torde helt bero på handelns möjligheter till import.» Det är ju i och för sig ett alldeles riktigt konstaterande som till nöds kan accepteras, eftersom krisen, om jag får använda det uttrycket, dess bättre är både partiell och temporär, enär vi alltså har ett jordbruk med tillräcklig kapacitet för fortsatt produktion.

Nu är det inte min avsikt, herr talman, att provocera fram en jordbrukspolitisk debatt, men jag kan ändå inte underlåta att säga att frågan hade varit betydligt besvärligare i en framtid där statsrådets egna intentioner i jordbrukspolitiken förverkligats och om den då kanske skulle gälla ett betydligt större avsnitt av livsmedelsfältet.

Ja, reflexionerna på det här området gör sig själva, och jag hoppas att också statsrådet gör dem!

Statsrådet fru **LINDSTRÖM:**

Herr talman! Herr Kristiansson ansåg att mitt svar var alltför allmänt hållet för att han skulle vara nöjd.

Det finns emellertid ett ordstäv som

säger: »Som man ropar i skogen får man svar», och herr Kristianssons frågor till mig var verkligen mycket allmänt hållna. Han börjar med att fråga: Har statsrådet observerat de starkt stegrade priserna på matpotatis? Jag kunde ha svarat ja och nöjt mig med det. Nu fick herr Kristiansson i stället ett tämligen långt interpellationssvar.

Han var inte heller nöjd med vad som stod i svaret; han hade väntat sig andra svar. Men jag har redovisat fakta, sådana de har inhämtats från jordbruksnämnden och från pris- och kartellnämnden, och det förhåller sig helt enkelt som jag sagt.

Herr Kristiansson trodde att det skulle bli »en het potatis» för mig att svara på hans lilla interpellation. Ingalunda! Men jag har undrat en del varför herr Kristiansson som jordbrukare har varit så angelägen att dra fram detta nu och varför han tycker, att prishöjningarna på potatis skulle vara särskilt intressanta att få diskutera. Han skulle inte tala om jordbrukspolitiken i allmänhet, sade han, men kunde inte avhålla sig ifrån att ändå göra ett litet inhugg på denna.

Herr Kristiansson får dock erkänna att det är bristen på svensk potatis i april och maj månader som har föranlett prishöjningarna. De jordbrukare som under den senaste tiden har haft potatis att leverera har kunnat få ganska avsevärda pris- och inkomstökningar med 15—20 öre per kilo — detaljhandelns marginaler har legat stilla. Likaså har höjningen medfört ökade inkomster för partihandeln, bl. a. centralföreningarna, som har haft potatis i lager. Men de här lagren är inte särskilt stora. Den svenska vinterpotatisen är snart slut. Den är det i år, och den brukar vara det andra året vid den här tiden. Det är sant att det är en truism att säga det, men det spelar en roll för prisbildningen. Den brist som har möjliggjort de höga konsumentpriserna just nu hoppas man skall komma att bli justerad av importpotatis.

Vi har inte fått någon omedelbar pris-

Ang. de höjda priserna på matpotatis, m. m.

justering nedåt på grund av att vi tog bort importavgiften på 18 öre per kilogram fr. o. m. den 1 maj, sedan det inhemska priset överskridit den övre prisgränsen. Det råder nämligen knapphet på gammal potatis överallt i Nord-europa. Till och med Holland har tvingats importera f. n. Den importerade potatisen ligger vid eller omkring 55 öre per kilogram, d. v. s. vid samma nivå som den svenska potatisen.

I fredags, om herr Kristiansson skall ha mycket exakta uppgifter, sjönk prisnoteringen med en ettöring, så att den kom ned under den övre prisgränsen, och mycket tyder på att tendensen att priserna sjunker nu kommer att hålla i sig. Vi får hoppas på den importerade färskpotatisen så småningom. Potatis från Israel och Kanarieöarna har funnits i marknaden ett tag, och kommer väl inom kort att avlösas av potatis från Italien. Då kan det bli en besvärlig övergångstid, dyrbar för de svenska hushållen, om den svenska färskpotatisen blir fördröjd och låter vänta på sig.

Men i så fall får man väl anse att det beror på klimatet, och jag kommer *inte* att göra jordbrukarna ansvariga för att färskpotatisen dröjer i år.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag vill till statsrådet fru Lindström säga att det inte var svarets längd — d. v. s. det korta svaret — som gjorde mig besviken. Svaret hade kunnat vara ännu kortare om man klart sagt ifrån att det är importpotatisen som är dyr och att den svenska vinterpotatisen är slut. Det var närmast det svaret som jag tycker att statsrådet borde ha kunnat ge utan omsvep.

Vad man kan efterlysa i detta sammanhang är den billiga importpotatis som Aftonbladet utlovade för ett par månader sedan. Det är inte så märkvärdigt att man efterlyser den i ett sammanhang som detta.

Sedan förmodade statsrådet, att det är

jordbrukspolitik som ligger bakom i detta sammanhang och som föranledde min fråga. Det är ganska självklart att det är så, ty vi har här jordbrukspolitikens problematik i ett nötskal. Vi har, kan man säga, ungefär den självförsörjningsgrad på potatisen, alltså på en produkt inom jordbruket, som statsrådet Lindström förordar för samtliga — jag skulle förmoda att vi här har just den 80-procentiga självförsörjningen i år. Vi har den framtida jordbrukspolitiken i ett nötskal här, låt vara att problemen kan mera accentueras på en vara där man måste räkna med att ett års skörd skall räcka tills en ny kommer. Man har således inga lagringsmöjligheter från år till år. Men det är inte uteslutet att vi kan få en liknande situation också på annat håll.

Vidare sade statsrådet Lindström att den svenska potatisen är lika dyr som den utländska och det är ju helt naturligt. I sammanhanget bör dock sägas, att det inte säljs mycket svensk potatis i dag, men de kvantiteter som finns följer naturligtvis de priser till vilka man kan importera. Det råder en följsamhet härvidlag, ty det är ju en fullständigt fri marknadsbildning här.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 124, med förslag till hotellförordning.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 102 och 110—113, bevillningsutskottets betänkanden nr 41, 43 och 45, bankoutskottets utlåtande nr 32, första lagutskottets utlåtanden nr 32 och 33, andra lagutskottets utlåtande nr 45 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 48.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att första lagutskottets utlåtanden nr 32 och 33 skulle å

föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter statsutskottets utlåtande nr 107.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets memorial nr 6, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

sammansatta konstitutions- och bankoutsutskottets betänkande nr 1, med anledning av riksdagens organisationsutrednings betänkande med vissa förslag rörande riksdagens förvaltningsorganisation och i anledning därav väckt motion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om förbättrad sjukpenningförsäkring, i vad propositionen avser medelsanvisning till bidrag till sjukförsäkringen;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1966/67;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om riksstatens uppställning;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1966/67; samt

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader för svenska FN-styrkor m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den

29 november 1963 (nr 573) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 62 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse; samt

nr 36, i anledning av motioner angående inkomsten från riksbanksfonden;

första lagutskottets memorial nr 34, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om förbättrad sjukpenningförsäkring, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande de värnpliktigas utbildning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 49, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

tredje lagutskottets memorial och utlåtande:

nr 46, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m.; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets memorial nr 15, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden; ävensom

allmänna beredningsutskottets memorial och utlåtande:

nr 44, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; samt

nr 49, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot psykiska störningstillstånd.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga den 18 maj framställdes av herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp) till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: »I anledning av vad som i dagens debatt i första kammaren anförts angående möjligheterna att överallt i landet få del av det statliga lokaliseringsstödet då förutsättning härför förefunnes, får jag hemställa om Statsrådet ville för kammaren ange huruvida några ändrade bestämmelser — ev. någon ändrad praxis — vore att vänta

dels beträffande de inom de s. k. stödområdena förefintliga generellt gynnsammare möjligheterna att erhålla del av stödet, dels beträffande de utanför dessa områden krävda särskilda skälen för att erhålla någon del av lokaliseringsstödet.»

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.52.

In fidem

Fritz af Petersens

Tisdagen den 24 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.30.

Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

Herr *Persson, Fritz*, åt vilken kammaren tidigare beviljat ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 22 i denna månad, erhöll nu på därom gjord ansökning fortsatt ledighet på grund av sjukdom till och med den 27 maj.

Ang. medborgarskapet för balter i Sverige

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *NILSSON* erhöll ordet för att besvara herr *Holmbergs* fråga angående medborgarskapet för balter i Sverige, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 13 maj, och anförde:

Herr talman! Herr *Holmberg* har frågat mig om jag är beredd — jag citerar — »att i samband med den ryske statschefens Sverigebesök i sommar ta upp förhandlingar i syfte att befria de svenska medborgare som härstammar från de baltiska staterna från sovjetryskt medborgarskap?»

Mitt svar blir att jag inte är beredd att vid ministerpresident *Kosygins* besök ta något initiativ till förhandlingar av den art som herr *Holmberg* nämner i sin fråga. Svenska medborgare i Sverige, som samtidigt är sovjetiska medborgare, har möjlighet att, om de så önskar, hos Sovjetunionens ambassad i Stockholm göra framställning enligt särskilt formulär om befrielse från det sovjetiska medborgarskapet. Beslut i ärenden av detta slag fattas enligt Sovjetunionens medborgarskapslag av

Högsta sovjets presidium. Såvitt jag vet, har de svenska medborgare det här gället — möjligen med några undantag — hittills inte prövat denna möjlighet. Det kan tilläggas att enligt föreliggande uppgifter bifalles som regel ansökningar om befrielse från sovjetiskt medborgarskap.

Herr *HOLMBERG* (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för detta svar och uttrycka mitt uppriktiga beklagande över det negativa innehåll som svaret har.

Situationen är ju den att tiotusentals baltiska flyktingar under kriget sökte sig till Sverige. Dessa flyktingar har genom naturalisationen i Sverige klippt av de formella banden med sitt tidigare hemland.

Många av dessa människor har nu med stigande förvåning upptäckt att barn, som föds i äktenskap mellan en svensk kvinna och en man med baltisk härstamning men med svenskt medborgarskap, erhåller dubbelt medborgarskap, både svenskt och sovjetiskt. Dessutom har tydligen de sovjetiska myndigheterna uppmärksammat den möjlighet som ligger i det dubbla medborgarskapet, och det finns exempel på att inkallelseorder till Röda armén distribuerats till baltiska flyktingar i Sverige.

Detta är för dessa människor en mycket känslig fråga. När hans excellens herr utrikesministern nu bara avvisar tanken på att en överläggning om dessa problem bör tas upp, när tillfälle därtill ges, med att det finns en formell möjlighet att hos Sovjetunionens ambassad söka befrielse från det sovjetiska medborgarskapet, är det en uppfattning som säkerligen beklagas av den

Om upplåtelse av kyrka för frikyrklig vigsel i vissa fall

stora folkgrupp som de baltiska flyktingarna utgör i Sverige. Därtill kommer att jag är övertygad om att många av de människor som har råkat i detta dilemma icke känner till att det finns denna möjlighet att enligt särskilt formulär begära befrielse från sovjetiskt medborgarskap.

När nu hans excellens utrikesministern inte vill diskutera denna fråga på sätt som jag föreslagit, vill jag emellertid hemställa att åtminstone en diskussion kunde tagas upp om att Högsta sovjet om ansökningar inkommer måtte pröva dem välvilligt med hänsyn till de särskilda förhållanden som föreligger för de naturaliserade baltiska flyktingarna i Sverige.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag vet väl att herr Holmberg åsyftar de balter som kom hit till Sverige i samband med kriget och krigsslutet.

Herr Holmberg säger att dessa balter har »klippt av» banden med sitt gamla fädernesland. Av det skälet borde vi, enligt herr Holmbergs förmenande, söka få till stånd ett skraddarsytt avtal med Sovjetunionen när det gäller speciellt detta slags svenska medborgare. Jag vill påpeka att ett avtal förutsätter ömsesidighet. Det skulle i så fall också innebära att de svenska medborgare som befinner sig i Sovjetunionen plötsligt automatiskt skulle kunna bli sovjetiska medborgare och mista sitt svenska medborgarskap, om de inte aktivt ingrep för att förhindra det.

Anledningen till att dessa numera svenska medborgare, som — för att använda herr Holmbergs uttryck — har klippt av förbindelsen med sitt gamla fädernesland är intresserade av att bli befriade från sitt sovjetiska medborgarskap är enligt mitt förmenande bl. a. den, att regimen har mildrats i Sovjetunionen och att de därför kan önska resa tillbaka och besöka sitt gamla land.

Det är ett av skälen till att man nu önskar få till stånd den ordning som herr Holmberg vill att vi skulle ta upp med ministerpresident Kosygin när han kommer till Sverige.

Beträffande den praxis som nu tillämpas vill jag bara säga att om man verkligen är intresserad av att mista sitt tidigare sovjetiska medborgarskap kan man göra denna aktiva handling. Enligt den praxis som nu tillämpas, enligt de uppgifter som vi har, beviljas de som gör sådan ansökan befrielse från sitt medborgarskap. Om man bland balterna inte känner till denna möjlighet för närvarande, kan bl. a. denna ordväxling mellan herr Holmberg och mig kanske bidra till att kännedom sprids om detta förhållande.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om upplåtelse av kyrka för frikyrklig vigsel i vissa fall

Herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet EDENMAN erhöll ordet för att besvara herr *Karl-Erik Erikssons* fråga om upplåtelse av kyrka för frikyrklig vigsel i vissa fall, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 17 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Karl-Erik Eriksson har frågat om jag är beredd att vidta sådana åtgärder att kyrka upplåtes för frikyrklig vigsel i de fall där båda eller en av kontrahenterna tillhör svenska kyrkan.

Beslut om upplåtelse av kyrkorum för gudstjänst och därmed jämförlig förrättning fattas sedan gammalt av kyrkoherden. Beslut i ett dylikt ärende torde kunna överklagas till domkapitlet.

Enligt vad jag inhämtat på den korta tid jag haft till förfogande sedan frågan ställdes torde problemet för närvarande ej ha någon större omfattning, varför jag nu ej är bredd att vidta några åtgärder. Jag räknar därvid självfallet

Ang. riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, m. m.

med att hithörande spörsmål avgörs i en generös ekumenisk anda.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet Edenman för svaret. Det är på sin plats att jag särskilt betonar min tacksamhet för att det kom så snabbt. Även om statsrådet i svaret deklarerar, att han för närvarande inte är beredd vidta några åtgärder, noterar jag med tillfredsställelse statsrådets positiva inställning till frågan. Jag tar sikte på den sista meningen i statsrådets svar.

Jag kan nämna att bakgrunden till min fråga är den senaste tidens händelser då kyrkor stängts för frikyrkliga vigselförrättningar. Ett av exemplen är från mitt hemlän, Värmlands län, där en kyrka inte upplåtits, då ungdomarna önskade att den blivande brudgummens fader, som är frikyrkopastor, skulle förrätta vigseln. Jag vill understryka att båda ungdomarna tillhörde svenska kyrkan. För att fullständiga bilden kan jag också nämna, att den frikyrkolokal, som man annars skulle ha förrättat vigseln i, var under reparation.

I samband med att jag ställde min fråga till statsrådet har jag studerat såväl propositionen till 1963 års riksdag angående förslag till lag om upplåtelse av kyrkorum samt första lagutskottets yttrande och kammardebatterna. Man märker då hur också i alla dessa handlingar återkommer en klar önskan om att hithörande frågor bör avgöras i en generös ekumenisk anda.

Jag är medveten om att pastors rätt att besluta om kyrkorummets upplåtande i sådant fall som det här gäller har mycket gammal hävd, som statsrådet också framhållit i sitt svar. Denna rätt kan spåras tillbaka till de medeltida lagarna, till landskapslagarnas kyrkobalkar. Jag vågar ändå ifrågasätta om inte någon form av uppmjukning måste ske, om det uppkommer fler fall där man kan ställa sig tveksam till om denna rätt verkligen brukas i generös ekumenisk anda.

Det förefaller mig rimligt att ungdomar, som själva tillhör svenska kyrkan, bör få använda kyrkan, även om de av någon anledning önskar frikyrklig vigsel.

Detta är, herr talman, ett problem som jag är medveten om många gånger tidigare diskuterats i denna kammare. Jag är också övertygad om att det kommer att diskuteras så länge problemet kvarstår.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets memorial nr 6, konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, sammansatta konstitutions- och bankoutskottets betänkande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 114, 115 och 118—120, bevillningsutskottets betänkande nr 46, bankoutskottets utlåtanden nr 33, 34 och 36, första lagutskottets memorial nr 34, andra lagutskottets utlåtanden nr 47 och 48 samt memorial nr 49, tredje lagutskottets memorial nr 46 och utlåtande nr 47, jordbruksutskottets memorial nr 15 ävensom allmänna beredningsutskottets memorial nr 44 och utlåtande nr 49.

Ang. riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, m. m. (Forts.)

Fortsattes handläggningen av bankoutskottets utlåtande nr 27, vilket tidigare behandlats vid kammarens sammanträde den 18 maj.

Ordet lämnades på begäran till herr NILSSON, FERDINAND, (cp), som anförde:

Herr talman! Till bankoutskottets utlåtande nr 27 vill jag framställa ett yrkande.

I fjärde stycket på sid. 50 sägs det i utlåtandet angående motioner väckta från centerhåll: »Motionärerna begär effektivare åtgärder för att sanera den

Ang. riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, m. m.

överhettade arbetsmarknaden i dessa regioner; härvidlag nämnes särskilt systematiskt verkande åtgärder för att flytta ut en icke ringa del av arbetstillfällena till andra kommuner, bl. a. i glesbygderna.»

Så långt har jag ingenting att invända. Det är korrekt återgivet. Därefter kommer: »Såvitt utskottet kan bedöma måste de lokaliseringspolitiska åtgärder som vidtas till väsentlig del få sådana konsekvenser som motionärerna avsett.» Det ber jag att få understryka. Men så kommer sista meningen: »Några särskilda åtgärder i anledning av motionerna finner utskottet inte anledning att föreslå.»

På den punkten ber jag, herr talman, att få ställa det yrkandet, att den sista meningen som börjar med »Några särskilda» och slutar med »att föreslå» ersättes med följande mening:

»Särskilda åtgärder för utflyttande av arbetstillfällen finner emellertid utskottet erforderliga därutöver med hänsyn till inom storstadsregionerna förefintlig överhettning av arbetsmarknaden och riskerna för fortsatt löneglidning och ökade inflationsrisker.»

Som konsekvens av detta föreslår jag att utskottet under G måtte besluta, att motionerna I: 193 och II: 247, såvitt de avser åtgärder för att sanera den överhettade arbetsmarknaden i storstadsregionerna måtte anses med vad utskottet ovan anført besvarade.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Stefanson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; samt 3:o),

av herr *Svanström*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herrar Mattsson och Börjesson vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Stefansons yrkande.

Herr *Bengtson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets utlåtande nr 27 punkten A antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen av herrar Mattsson och Börjesson.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för *ja*-propositionen.

Ang. riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, m. m.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 23;

Nej — 22.

Därjämte hade 89 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 44.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härpå utskottets i *punkten B* gjorda hemställan.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten C* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Stefanson* m. fl.

vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 46.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen jämlikt de avseende *punkten D* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Mattsson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, m. m.

Herr *Mattsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr *Mattsson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mattsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 32.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten E*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Stefanson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 43.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten F*.

I vad gällde *punkten G*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats

dels att utskottets hemställan skulle bifallas;

dels ock, av herr *Nilsson, Ferdinand*, att i utskottets yttrande å sid. 50 i det tryckta utlåtandet, fjärde stycket, sista meningen, lydande: »Några särskilda åtgärder i anledning av motionerna finner utskottet inte anledning att föreslå», skulle utgå och ersättas av en mening med följande lydelse: »Särskilda åtgärder för utflyttande av arbetstillfällen finner emellertid utskottet erforderliga därutöver med hänsyn till inom storstadsregionerna förefintlig överhettning av arbetsmarknaden och riskerna för fortsatt löneglidning och ökade inflationsrisker»,

samt att utskottet bort under G hemställa, »att motionerna I: 193 och II: 247, såvitt de avser åtgärder för att sanera den överhettade arbetsmarkna-

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

den i storstadsregionerna måtte anses med vad utskottet ovan anfört besvarade».

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten G, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det under överläggningen av herr Ferdinand Nilsson framställda yrkandet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 23.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten H*.

Härefter gjordes enligt de rörande *punkten I* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 557 och II: 667; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskilda propositioner bifölls därpå vad utskottet i *punkterna J och K* hemställt.

Slutligen gjordes i enlighet med de beträffande *punkten L* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 119 och II: 162; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 107, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1966/67 till lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

a) till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att under nämnda budgetår bevilja lokaliseringsbidrag med högre belopp än som anvisats på anslaget;

c) till Lokaliseringsslån för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 000 kronor;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att under nämnda budgetår bevilja lokaliseringsslån med högre belopp än som anvisats på anslaget.

Kungl. Maj:t hade vidare i förenämnda proposition föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1966/67 beräkna följande anslag, nämligen till

a) Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 14 800 000 kronor;

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

b) Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor;

c) Arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 72 500 000 kronor;

d) Arbetsförmedlingen: Omkostnader ett förslagsanslag av 19 000 000 kronor;

e) Allmänna beredskapsarbeten m. m. ett reservationsanslag av 400 000 000 kronor, därav förslagsvis 200 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

f) Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. ett reservationsanslag av 155 000 000 kronor, därav förslagsvis 30 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

g) Förlägningsbyggnader m. m. ett förslagsanslag av 26 000 000 kronor;

h) Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet ett reservationsanslag av 1 000 kronor;

i) Omskolning m. m. ett förslagsanslag av 180 000 000 kronor;

j) Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor;

k) Bidrag till driften av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 18 000 000 kronor.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 52, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 4 mars 1966, föreslagit riksdagen att

1) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken;

2 a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 14 822 000 kronor;

d) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 460 000 kronor;

3 a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för arbetsförmedlingen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 72 240 000 kronor;

d) till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 970 000 kronor;

4) till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 400 000 000 kronor; därav förslagsvis 200 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

5) till Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 155 000 000 kronor, därav förslagsvis 30 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

6) till Förlägningsbyggnader m. m. för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 26 000 000 kronor;

7) till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kronor;

8) till Omskolning m. m. för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 180 000 000 kronor;

9) till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor;

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

10) till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 000 000 kronor;

11 a) besluta, att en statlig institution för utbildning och forskning i arbetsmarknadsfrågor, benämnd institutet för arbetsmarknadsfrågor, skulle inrättas den 1 juli 1966 med de uppgifter och den organisation departementschefen förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för institutet för arbetsmarknadsfrågor i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

c) godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för institutet för arbetsmarknadsfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

d) till Institutet för arbetsmarknadsfrågor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 154 000 kronor;

e) till Institutet för arbetsmarknadsfrågor: Omkostnader för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 70 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 77, av herr *Johan Olsson m. fl.*,

I: 267, av herrar *Schött* och *Blomquist*,

I: 278, av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 283, av herr *Göran Karlsson*,

I: 310, av herr *Holmberg m. fl.*,

I: 628, av fröken *Mattson m. fl.*,

I: 635, av herr *Sundin* och fru *Elvy Olsson*,

I: 641, av herr *Lundström m. fl.*,

I: 663, av herrar *Werner* och *Adolfsson*,

I: 672, av herr *Arne Geijer m. fl.*,

I: 673, av herr *Tage Johansson m. fl.*,

I: 674, av herr *Carl Albert Anderson m. fl.*,

I: 675, av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 676, av herr *Holmberg m. fl.*,

I: 677, av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg*,

I: 678, av herr *Lundström m. fl.*,

I: 679, av herr *Wanhainen m. fl.*,

I: 681, av herr *Paul Jansson*,

I: 682, av herr *Göran Karlsson* och herr *Larfors*,

I: 683, av herr *Göran Karlsson* och fröken *Mattson*,

I: 684, av herr *Stefanson m. fl.*, och

I: 685, av herr *Wallmark*,

varav motionerna I: 77, I: 267, I: 278, I: 283, I: 310, I: 628, I: 635 och I: 641 väckts vid riksdagens början, samt

från andra kammaren

II: 53, av herr *Nilsson* i Gävle och herr *Jansson*,

II: 112, av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*,

II: 342, av herr *Thylén m. fl.*,

II: 353, av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 379, av herr *Bohman m. fl.*,

II: 602, av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 771, av herrar *Dahlgren* och *Boo*,

II: 783, av fru *Lewén-Eliasson m. fl.*,

II: 814, av herr *Holmberg m. fl.*,

II: 825, av fru *Ekendahl m. fl.*,

II: 826, av herr *Kristenson m. fl.*,

II: 828, av herr *Bengtsson* i Landskrona och herr *Johanson* i Västervik,

II: 829, av herr *Blomkvist m. fl.*,

II: 830, av herr *Bohman m. fl.*,

II: 831, av fru *Ekroth m. fl.*,

II: 832, av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 833, av herr *Martinsson*,

II: 834, av herr *Nordgren*,

II: 835, av herr *Nordgren m. fl.*,

II: 836, av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 837, av herr *Rask* och fru *Ekroth*,

II: 838, av herr *Sterne m. fl.*,

II: 839, av herr *Sundelin m. fl.*,

II: 840, av fru *Thunvall m. fl.*,

varav motionerna II: 53, II: 112, II: 342, II: 353, II: 379, II: 602, II: 771 och II: 783 väckts vid riksdagens början.

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

I de likalydande motionerna I: 278 (av herr Bengtson m. fl.) och II: 353 (av herr Hedlund m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, yrkats, att riksdagen skulle

a) anvisa till lokaliseringsbidrag för budgetåret 1966/67 ett förslagsanslag av 100 000 000 kronor;

b) medgiva, att den sålunda förordade anslagsökningen finge finansieras genom medel från anslaget till allmänna beredskapsarbeten.

I motionen I: 283 (av herr Göran Karlsson) hade föreslagits, att en översyn av de nuvarande bestämmelserna för erhållande av motorfordonsbidrag skulle göras, så att även elever med teoretisk undervisning kunda bliva berättigade att erhålla sådant bidrag.

I de likalydande motionerna I: 310 (av herr Holmberg m. fl.) och II: 379 (av herr Bohman m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en empirisk undersökning av de sociologiska verkningarna av den nuvarande aktiva rörlighetsbefrämjande arbetsmarknadspolitiken ävensom belysa de ekonomiska effekterna av denna politik.

I de likalydande motionerna I: 628 (av fröken Mattson m. fl.) och II: 783 (av fru Lewén-Eliasson m. fl.) hade an hållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om möjligheter och metoder att fortlöpande få en redovisning av den dolda arbetslösheten bland kvinnorna och kontakterna mellan arbetsförmedling och de latent arbetslösa kvinnorna jämte en regelmässig redovisning av utvecklingen av lokaliseringsstödet samt den nyanställda arbetskraftens fördelning.

I de likalydande motionerna I: 663 (av herrar Werner och Adolfsson) och II: 814 (av herr Holmberg m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hem-

ställa om åtgärder i följande avseenden, nämligen

a) att åtgärder vidtoges för inrättande av ett arbetsdepartement med uppgift att handhava ledningen av ekonomisk samhällsplanering;

b) att snarast förelägga riksdagen förslag om sådan samordning, utvidgning och ändamålsenlig inriktning av handikapp- och åldringsvård, att partiellt arbetsföra och äldre personer bereddes bättre möjligheter till lämpligt arbete;

c) att åtgärder av det slag som angivits i motionerna vidtoges för att tillgodose behovet av förvärvsarbete för gifta kvinnor samt för att åstadkomma likställdhet mellan män och kvinnor i fråga om möjligheten att få beredskapsarbete och kontantunderstöd i avvaktan på fast arbete; samt

d) att ersättning för egna hem och bostadsrättslägenheter åt personer, som måste flytta till annan ort för att få arbete, utginge med belopp som något så när motsvarade det reella värdet av den egendom vederbörande måste sälja.

I de likalydande motionerna I: 673 (av herr Tage Johansson m. fl.) och II: 826 (av herr Kristenson m. fl.) hade an hållits, att riksdagen måtte besluta,

a) att statsbidrag till arbetsprövning skulle utgå enligt det av arbetsmarknadsutredningen framlagda förslaget, varvid principen om full kostnadstäckning skulle följas,

b) att till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 500 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 674 (av herr Carl Albert Anderson m. fl.) och II: 838 (av herr Sterne m. fl.) hade yrkats,

1. att riksdagen skulle uttala sig för, att statsbidrag till arbetsprövningsverksamheten, i anslutning till arbetsmarknadsutredningens betänkande, borde utgå med 100 procent enligt hittills gällande grunder, samt

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

2. att erforderlig uppräknin g skulle ske av förslagsanslagen under punkterna 9 och 10 i departementschefens hemställan.

I de likalydande motionerna I: 675 (av herr Bengtson m. fl.) och II: 832 (av herr Hedlund m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen skulle

I. till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 360 000 000 kronor i enlighet med vad i motionerna anförts;

II a) medgiva, att statsbidraget till driften av prövningsavdelningar inom arbetsvården finge utgå i enlighet med vad arbetsmarknadsutredningen föreslagit; samt

b) anvisa till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 19 000 000 kronor;

III. medgiva,

1) att utbildningsbidrag till företag i samband med lokalisering finge utgå även på utanför norra stödområdet belägna orter med otillräcklig tillgång på arbetstillfällen samt att dylikt bidrag borde få utgå till företag, som medgivits detsamma, så länge arbetsmarknadsläget vore sådant, att dylika åtgärder vore motiverade på lokaliseringsorten; samt

2) att flyttningsbidrag till kvalificerad arbetskraft för flyttning till företag inom lokaliseringsområde finge utgå enligt de bestämmelser, som gällde för flyttningsbidrag i övrigt, samt att flyttningsbidraget finge lämnas även i de fall, då initiativet till flyttningen tagits av arbetsförmedlingen;

IV. uttala, att avvägningen mellan lokaliseringspolitiken och den geografiska rörlighetspolitiken borde vara sådan, att i de sysselsättningssvaga områdena en aktiv lokaliseringspolitik i första hand utnyttjades och rörlighetsstimulerande åtgärder för flyttning av arbetskraft till orter utanför hemregionen

användes först om och i den mån lokaliseringspolitiska åtgärder icke bedömdes möjliga inom regionen;

V. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

1) om skyndsamt tillsättande av utredning för kartläggning av den s. k. dolda arbetslösheten bland kvinnorna och prövning av åtgärder som i ökad utsträckning kunde främja den kvinnliga arbetskraftens inträdande på arbetsmarknaden;

2) att frågan om effektiviserad vidareutbildning särskilt för mindre företagare måtte prövas vid den fortsatta beredningen av vuxenutbildningsfrågan;

3) att frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna beträffande de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna skyndsamt måtte upptagas till prövning;

VI. godtaga vad i motionerna anförts som riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken.

I de likalydande motionerna I: 676 (av herr Holmberg m. fl.) och II: 830 (av herr Bohman m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte

A. a) godkänna i motionerna införd avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 70 440 000 kronor;

c) till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 670 000 kronor;

B. till Omskolning m. m. för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 170 500 000 kronor;

C. i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla,

a) att ombudssystemet inom arbetsförmedlingen måtte successivt avvecklas,

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

b) att en undersökning angående effekten av omskolningsverksamheten och de rörlighetsfrämjande åtgärderna snarast måtte vidtagas,

c) att arbetsmarknadsstyrelsens byggande verksamhet successivt måtte avvecklas;

D. besluta, att avgöranden om utläggande av industribeställningar skulle förbehållas Kungl. Maj:t;

E. med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett institut för arbetsmarknadsfrågor i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t till nästa års session med Nordiska rådet måtte framlägga förslag om ett nordiskt institut för arbetsmarknadsfrågor;

F. som sin mening måtte giva till känna vad i motionerna anförts angående utnyttjande av investeringsfonderna.

I de likalydande motionerna I: 678 (av herr Lundström m. fl.) och II: 836 (av herr Ohlin m. fl.) hade yrkats, att riksdagen skulle

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts dels om behovet av en samordning mellan de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och andra åtgärder som påverkade förhållandena på arbetsmarknaden, dels ock rörande tillämpningen av de nya grunderna för omskolningsbidrag;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts angående möjligheterna att anordna kurser för uteslutande äldre arbetskraft;

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av inkomstprövningsreglerna beträffande grundbidraget för omskolning med syfte att åstadkomma stimulans för de gifta kvinnorna att i ökad utsträckning förvärvsarbета samt iakttagande av rättvisa i bedömningen av olika fall;

4. besluta, att statsbidrag till drift av arbetsprövningsverkstäder för handikappade skulle utgå enligt de mer generösa grunder, som föreslagits i arbetsmarknadsutredningens förslag;

5. i anledning av förslaget under 4 till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1966/67 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 000 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 19 000 000 kronor;

6. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts angående en liberalisering på sikt av invandringspolitiken;

7. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att medel måtte ställas till förfogande för dels intensivundersökningar med den inriktning, som angivits i motionerna rörande effekten av omskolningsåtgärder och rörelsestimulerande åtgärder, dels en analys av arbetslöshetsklienteletets sammansättning; samt

8. i övrigt beakta i motionerna anförda synpunkter.

I de likalydande motionerna I: 681 (av herr Paul Jansson) och II: 829 (av herr Blomkvist m. fl.) hade hemställts, att riksdagen för budgetåret 1966/67 måtte besluta, att bidrag till arbetsprövnings- och arbetsträningsverksamheten skulle kunna utgå med 50 % av driftunderskottet, dock högst med 3 000 kronor per plats och år.

I de likalydande motionerna I: 682 (av herr Göran Karlsson och herr Larfors) och II: 837 (av herr Rask och fru Ekroth) hade anhållits, att riksdagen måtte besluta,

att kompletterande lån till näringshjälp skulle utgå även vid startande av andra rörelser än kioskrörelser; samt

att näringshjälpens maximibelopp till invalidbil skulle kunna kompletteras med lån.

I de likalydande motionerna I: 683 (av herr Göran Karlsson och fröken Mattson) och II: 831 (av fru Ekroth m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den av Kungl. Maj:t tillsatta utredningen angående omvårdnaden av

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

handikappade genom tilläggsdirektiv måtte få i uppdrag att

1) utreda möjligheterna att göra vissa arkivarbeten till fasta tjänster;

2) utreda möjligheterna att inordna arkivarbetet såsom en speciell form av skyddad sysselsättning under den av primär- och sekundärkommunerna bedrivna s. k. skyddade verksamheten.

I de likalydande motionerna I: 684 (av herr Stefanson m. fl.) och II: 835 (av herr Nordgren m. fl.) hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 52 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala, att lokaliseringsstöd borde utgå till företag inom mindre industri-, hantverks- eller servicesektorn eller sammanslutningar av sådana för uppförande av verkstadshus.

I de likalydande motionerna I: 685 (av herr Wallmark) och II: 834 (av herr Nordgren) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Omskolning för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 165 000 000 kronor.

I motionen II: 839 (av herr Sundelin m. fl.) hade anhållits,

1. att riksdagen måtte uttala sig för att statsbidrag till arbetsprövningsverksamheten, i anslutning till arbetsmarknadsutredningens betänkande, borde utgå med 100 procent enligt hittills gällande grunder, samt

2. att erforderlig uppräknings måtte ske av förslagsanslagen under punkterna 9 och 10 i departementschefens hemställan.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. beträffande avvägningen mellan lokaliseringspolitiken och den geografiska rörlighetspolitiken med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anfört;

2. beträffande frågan om samordning mellan de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och andra åtgärder, som påverkade förhållandena på arbetsmarknaden med avslag å motionerna I: 678 och II: 836, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

3. avslå i motionerna I: 663 och II: 814 framställt yrkande om inrättande av ett arbetsdepartement;

4. beträffande frågan om fördelningen av kostnaderna för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten mellan staten och kommunerna med avslag å motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

5. beträffande undersökningar rörande effekten av omskolningsverksamheten och de rörlighetsfrämjande åtgärderna i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 310 och II: 379, I: 676 och II: 830 samt I: 678 och II: 836, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

6. beträffande analys av arbetslöshetsklienteletets sammansättning med avslag å motionerna I: 678 och II: 836, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

7. beträffande undersökningar av den dolda arbetslösheten bland kvinnorna med avslag å motionerna I: 628 och II: 783 samt I: 675 och II: 832, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

8. besluta, att motionen II: 53 beträffande åtgärder för att främja anslutningen till Arbetsmarknadens försäkringsaktiebolag icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

9. beträffande ombudssystemet inom arbetsförmedlingen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

10. beträffande utgivande av resekostnadsersättning och traktamenten till besökande vid arbetsförmedlingen

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

med bifall Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 679 och II: 840 godkänna vad utskottet anförde;

11. beträffande utbildning och fortbildning av företagare i anledning av motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförde;

12. beträffande tillämpningen av de nya grunderna för omskolningsbidrag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 678 och II: 836, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

13. beträffande bidrag till utbildningsverksamhet i samband med lokalisering med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

14. beträffande utbildningsbidragens storlek med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 833 godkänna vad utskottet anförde;

15. beträffande inverkan av makes inkomst på grundbidraget i utbildningsbidraget med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 672 och II: 825 godkänna vad utskottet anförde;

16. beträffande översyn av inkomstprövningsreglerna beträffande grundbidrag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 678 och II: 836, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

17. beträffande bidrag för flyttning till företag inom lokaliseringsområde med avslag å motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

18. beträffande flyttningsbidrag till personer, som tillträdde sin första anställning, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 677 godkänna vad utskottet anförde;

19. besluta, att motionerna I: 641 och II: 602 beträffande informationen om yrken och utbildningsvägar icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

20. beträffande utredning om åtgärder för att främja kvinnornas möjligheter till förvärvsarbete med avslag å motionerna I: 635 och II: 771 samt I: 675 och II: 832, de båda sistnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

21. beträffande åtgärder för att tillgodose behovet av förvärvsarbete för gifta kvinnor med avslag å motionerna I: 663 och II: 814, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

22. beträffande utredning om kontakterna mellan arbetsförmedling och de latenta arbetslösa kvinnorna med avslag å motionerna I: 628 och II: 783, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

23. beträffande yrkesutbildning för äldre arbetskraft med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 678 och II: 836, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

24. beträffande bidrag till arbetsprövningsverksamheten i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 673 och II: 826, I: 674 och II: 838, I: 675 och II: 832, I: 678 och II: 836, I: 681 och II: 829 samt II: 839, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

25. beträffande bidrag till arbetsträsningsverksamheten med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 681 och II: 829, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

26. beträffande bidrag till driften av verkstäder för handikappade med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 828 godkänna vad utskottet anförde;

27. beträffande arkivarbete i anledning av motionerna I: 683 och II: 831 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförde;

28. beträffande kompletterande lån till näringshjälp i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 682 och II: 837, såvitt nu vore

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

29. beträffande komplettering av näringshjälpens maximibelopp till invalidbil med lån med avslag å motionerna I: 682 och II: 837, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

30. beträffande översyn av bestämmelserna för erhållande av motorfordonsbidrag i anledning av motionen I: 283 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

31. beträffande samordning m. m. av handikapp- och åldringsvård med avslag å motionerna I: 663 och II: 814, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

32. beträffande invandringpolitiken med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 678 och II: 836, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

33. beträffande kurser i svensk samhällskunskap för utländsk arbetskraft med avslag å motionerna I: 267 och II: 342 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

34. besluta att motionerna I: 676 och II: 830, såvitt de avsåge investeringsfondernas utnyttjande, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

35. beträffande industribeställningar med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

36. beträffande arbetsmarknadsstyrelsens byggande verksamhet med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

37. beträffande riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken till den del de ej blivit under punkterna 1—36 särskilt berörda med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de ej blivit under nämnda punk-

ter särskilt berörda, godkänna vad utskottet anfört;

38. bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen enligt vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

39. godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

40. till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 14 822 000 kronor;

41. till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 460 000 kronor;

42. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för arbetsförmedlingen enligt vad i statsrådsprotokollet förordats;

43. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 72 240 000 kronor;

c) till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 970 000 kronor;

44. beträffande stöd till uppförande av lokaler för industri-, hantverks- och serviceföretag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 77 och II: 112 samt I: 684 och II: 835 godkänna vad utskottet anfört;

45. beträffande inlösen av egna hem med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 663

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

och II: 814, såvitt nu vore i fråga, godkända vad utskottet anfört;

46. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 400 000 000 kronor; därav förslagsvis 200 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

47. till Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 155 000 000 kronor, därav förslagsvis 30 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

48. till Förlägningsbyggnader m. m. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 26 000 000 kronor;

49. till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kronor;

50. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 685 och II: 834 till Omskolning m. m. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 180 000 000 kronor;

51. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 674 och II: 838 samt II: 839, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor;

52. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 673 och II: 826, I: 674 och II: 838, I: 675 och II: 832, I: 678 och II: 836 samt II: 839, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bi-

drag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 500 000 kronor;

53. besluta, att motionerna I: 628 och II: 783 beträffande möjligheterna till regelmässig redovisning av utvecklingen av lokaliseringsstödet samt den nyanställda arbetskraftens fördelning icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

54. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 278 och II: 353, såvitt nu vore i fråga, till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kronor;

55. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 278 och II: 353, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1966/67 bevilja lokaliseringsbidrag med högre belopp än som använts på anslaget;

56. till Lokaliseringslån för budgetåret 1966/67 på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 100 000 000 kronor;

57. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1966/67 bevilja lokaliseringslån med högre belopp än som använts på anslaget;

58. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de ej blivit under punkterna 1—57 särskilt berörda eller behandlats i annat utskottsutlåtande, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

59. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att en statlig institution för utbildning och forskning i arbetsmarknadsfrågor, benämnd institutet för arbetsmarknadsfrågor, skulle inrättas den 1 juli 1966 med de uppgifter och den organisation, som förordats i statsrådsprotokollet;

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats fastställa personalförteckning för institutet för arbetsmarknadsfrågor;

c) godkänna i utlåandet införd avlöningsstat för institutet för arbetsmarknadsfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

d) till Institutet för arbetsmarknadsfrågor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 154 000 kronor;

e) till Institutet för arbetsmarknadsfrågor: Omkostnader för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 70 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande målsättningen för arbetsmarknadspolitiken

av fröken *Andersson*, herrar *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Wirtén* och *Bohman*, fröken *Elmén*, herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade;

2) beträffande låglönenäringarnas problem

av fröken *Andersson*, herrar *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Wirtén* och *Bohman*, fröken *Elmén*, herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits;

3) beträffande avvägningen mellan lokaliseringpolitiken och den geografiska rörlighetspolitiken

av herrar *Bengtson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett, att utskot-

tets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte beträffande avvägningen mellan lokaliseringpolitiken och den geografiska rörlighetspolitiken i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

4) beträffande fördelningen av kostnaderna för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

av herrar *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman* och *Wirtén*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla i denna reservation angiven lydelse samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte beträffande frågan om fördelningen av kostnaderna för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten mellan staten och kommunerna med bifall till motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

5) beträffande ombudssystemet inom arbetsförmedlingen

av fröken *Andersson*, herrar *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 9 hemställa, att riksdagen måtte beträffande ombudssystemet inom arbetsförmedlingen med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

6) beträffande tolkningen av begreppet risk för arbetslöshet

av fröken *Andersson*, herrar *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttran-

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

de bort i viss del hava den lydelse, denna reservation visade;

7) beträffande tillämpning av begreppet risk för arbetslöshet på låglöneföretag

a) av herrar *Per Jacobsson, Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman och Wirtén*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i reservationen angivits;

b) av fröken *Andersson*, herrar *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

8) beträffande antalet elever i bristyrkesutbildning

av fröken *Andersson*, herrar *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort utgå;

9) beträffande bidrag till utbildningsverksamhet i samband med lokalisering

av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 13 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bidrag till utbildningsverksamhet i samband med lokalisering i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

10) beträffande översyn av inkomstprövningsreglerna beträffande grundbidrag

a) av herrar *Per Jacobsson, Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman och Wirtén*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo*, vil-

ka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 16 hemställa, att riksdagen måtte beträffande översyn av inkomstprövningsreglerna beträffande grundbidrag i anledning av motionerna I: 678 och II: 836, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av fröken *Olsson*, som dock ej antytt sin mening;

11) beträffande flyttningsbidrag till personer i arbete

av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla i denna reservation angiven lydelse;

12) beträffande bidrag för flyttning till företag inom lokaliseringsområde

av herrar *Per Jacobsson, Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman och Wirtén*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bidrag för flyttning till företag inom lokaliseringsområde, i anledning av motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att bidrag finge lämnas även i de fall, då initiativet till flyttningen tagits av arbetsförmedlingen;

13) beträffande aktiveringsarbetet för inte yrkesverksamma kvinnor

av fröken *Andersson*, herrar *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort utgå;

14) beträffande åtgärder för att främja kvinnornas möjligheter till förvärvsarbete

av fröken *Andersson*, herrar *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljung-*

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

berg, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava i reservationen angiven lydelse;

15) beträffande beskattningsinstrumentets utnyttjande i lokaliseringspolitiskt syfte

av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

16) beträffande beredskapsarbetenas förläggning

av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i denna reservation angivits;

17) beträffande investeringsfondernas utnyttjande

av herr *Wallmark*, utan angiven mening;

18) beträffande arbetsmarknadsstyrelsens byggande verksamhet

av fröken *Andersson*, herrar *Per Jacobsson, Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Wallmark, Wirtén* och *Bohman*, fröken *Elmén*, herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 36 hemställa, att riksdagen måtte beträffande arbetsmarknadsstyrelsens byggande verksamhet med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anför;

19) beträffande utbyggnaden av och anslag till arbetsförmedlingen

av fröken *Andersson*, herrar *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa delar hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 43 hemställa, att riksdagen måtte i anledning

av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för arbetsförmedlingen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 70 440 000 kronor;

c) till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 18 670 000 kronor;

20) beträffande anslag till allmänna beredskapsarbeten

av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 46 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 675 och II: 832, såvitt nu vore i fråga, till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 360 000 000 kronor; därav förslagsvis 180 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

21) beträffande företagsutbildningen och bristyrkesutbildningens omfattning samt anslag till omskolning

av fröken *Andersson*, herrar *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande i vissa delar bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 50 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 685 och II: 834 till Omskolning m. m. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

ett förslagsanslag av 155 500 000 kronor;

22) beträffande anslag till lokaliseringsbidrag

av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 20, ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under 54 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 278 och II: 353, såvitt nu vore i fråga, till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 100 000 000 kronor;

23) beträffande institutet för arbetsmarknadsfrågor

av fröken *Andersson*, herrar *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla i denna reservation angiven lydelse samt att utskottet bort under 59 hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett institut för arbetsmarknadsfrågor samt med bifall till motionerna I: 676 och II: 830, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t till nästa års session med Nordiska rådet måtte framlägga förslag om ett nordiskt institut för arbetsmarknadsfrågor.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande, beträffande kvinnornas möjligheter till förvärvsarbete, av herrar *Per Jacobsson, Nyman* och *Wirtén*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Mundebo*.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga de reservationer vid detta utskottsutlåtande där mitt namn förekommer.

Herr **GUSTAFSSON, NILS-ERIC**, (cp):

Herr talman! Jag ber att på samma sätt som herr Jacobsson få yrka bifall till samtliga de reservationer där mitt namn förekommer, och detta med hänvisning till den debatt som fördes här i kammaren den 18 maj.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 5, 6, 7 b, 8, 13, 14, 18 och 19.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 21 och 23.

Fröken **RANMARK** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 628 och II: 783.

Herr **WERNER** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 663 och II: 814 under samtliga de punkter där de förekommer.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande förevarande utlåtande komme att framställas först särskilt beträffande envar av de punkter i utskottets hemställan, där annat yrkande föreläge än om bifall till vad utskottet hemställt, därefter särskilt i fråga om de delar av utskottets yttrande, rörande vilka annat yrkande framkommit än om godkännande av vad utskottet anfört samt slutligen särskilt angående utskottets hemställan i förut ej avgjorda delar.

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

I fråga om *punkten 1*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Bengtson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 19.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjordes enligt de rörande *punkten 3* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 663

och II: 814, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *punkten 4* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 43.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

Ytterligare gjordes enligt de i fråga om *punkten 7* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 628 och II: 783 i denna del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I vad gällde *punkten 9*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkandena och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 *punkten 9*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 21.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande *punkten 13* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bengtson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 *punkten 13*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 19.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

Med avseende å *punkten 16*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 a betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107, *punkten 16*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 44.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *punkten 17* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med

12 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 *punkten 17*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 12 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 42.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå gjordes enligt de rörande *punkten 21* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 663 och II: 814, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter gjordes i enlighet med de angående *punkten 22* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

på bifall till motionerna I: 628 och II: 783 i denna del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om *punkten 31* gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 663 och II: 814, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I vad anginge *punkten 36*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 18 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 *punkten 36*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna med 18 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 62.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de beträffande *punkten 43* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 19 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 *punkten 43*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 19 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 22.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

Vidare gjordes enligt de avseende *punkten 45* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 663 och II: 814, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Rörande *punkten 46* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bengtson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 20 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 *punkten 46*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 20 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 18.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *punkten 50*, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 21 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wallmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 *punkten 50*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 21 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wallmark* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 23.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjordes enligt de avseende *punkten 53* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 628 och II: 783 i denna del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter gjordes i enlighet med de rörande *punkten 59* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 23 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende å *det stycke i utskottets yttrande, som å sid. 13 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet finner» och slutade med »arbetsmarknadspolitiska åtgärder»* gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare på godkännande av det yttrande, som innefattades i reservationen 1, av fröken Andersson m. fl.; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på godkännande av utskottets yttrande i denna del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner *det stycke i statsutskottets yttrande i utlåtande nr 107, som på sid. 13 börjar med orden »Utskottet finner» och slutar med orden »arbetsmarknadspolitiska åtgärder»,* röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes *det yttrande, som innefattas i reservationen 1, av fröken Andersson m. fl.*

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 63.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I vad gällde *det stycke i utskottets yttrande, som å sid. 14 i det tryckta utlåtandet började med orden »Enligt utskottets» och å sid. 15 slutade med »berörda företagen»* gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detta stycke samt vidare därpå att det yttrande skulle godkännas, som innefattades i reservationen 2, av fröken Andersson m. fl.; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepats propositionen på godkännande av utskottets yttrande i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner *det stycke i statsutskottets yttrande i utlåtande nr 107, som på sid. 14 börjar med orden »Enligt utskottets» och på sid. 15 slutar med orden »berörda företagen»,* röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes *det yttrande, som innefattas i reservationen 2, av fröken Andersson m. fl.*

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om *det stycke i utskottets yttrande, som å sid. 22 i det tryckta utlåtandet började med orden »Enligt utskottets» och å sid. 23 slutade med »till förslaget»*, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna det yttrande, som innefattades i reservationen 6, av fröken Andersson m. fl.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande i förevarande tal vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner det stycke i statsutskottets yttrande i utlåtande nr 107, som på sid. 22 börjar med orden »Enligt utskottets» och på sid. 23 slutar med orden »till förslaget», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det yttrande, som innefattas i reservationen 6, av fröken Andersson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;
Nej — 22.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *det stycke, som i utskottets yttrande å sid. 23 i det tryckta utlåtandet började med orden »Beträffande de» och slutade med »utskottet tillstyrkt»*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets yttrande skulle godkännas;

2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att det yttrande skulle godkännas, som innefattades i den av honom m. fl. avgivna reservationen 7 a; samt

3:o), av herr *Kaijser*, att kammaren skulle godkänna det yttrande, som innefattades i reservationen 7 b, av fröken Andersson m. fl., i motsvarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Per Jacobssons yrkande.

Herr *Kaijser* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll,

Ang. riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående det stycke i statsutskottets utlåtande nr 107, som på sid. 23 börjar med orden »Beträffande de» och slutar med »utskottet tillstyrkt», antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen 7 b, av fröken Andersson m. fl., i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner det stycke i statsutskottets yttrande i utlåtande nr 107, som på sid. 23 börjar med orden »Beträffande de» och slutar med orden »utskottets tillstyrkt», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det yttrande, som innefattas i reservationen 7 a, av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Gustafsson, Nils-Eric, begärde rösträkning, verkställdes

nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 43.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande *det stycke i utskottets yttrande å sid. 23 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Vad åter» och slutade med »inom låglönebranscher»* gjordes propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare på godkännande av det yttrande, som innefattades i reservationen 7 b, av fröken Andersson m. fl., i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes enligt *det stycke i utskottets yttrande, som å sid. 25 i det tryckta utlåtandet började med orden »Det är» och slutade med »3 000 personer»* propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare på godkännande av reservationen 8, av fröken Andersson m. fl.; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjordes propositioner i enlighet med de yrkanden, som framkommit angående *det stycke i utskottets yttrande å sid. 28 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Med erinran» och slutade med »i propositionen»*, först på godkännande av detta stycke samt vidare därpå att kamaren skulle godkänna det yttrande, som innefattades i reservationen 11, av herr Bengtson m. fl.; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I avseende å *det stycke i utskottets yttrande å sid. 30 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »På innehavarna» och slutade med »äldre ar-*

betskraft» gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande i denna del samt vidare på godkännande av reservationen 13, av fröken Andersson m. fl.; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Rörande *det avsnitt i utskottets yttrande, som å sid. 30 i det tryckta utlåtandet började med orden »Med anledning» och å sid. 31 slutade med »alltså motionerna»* gjordes propositioner, först på godkännande av detta avsnitt samt vidare på godkännande av det yttrande, som innefattades i reservationen 14, av fröken Andersson m. fl.; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I vad gällde *det stycke i utskottets yttrande, som å sid. 35 i det tryckta utlåtandet började med orden »I fråga» och slutade med »utskottet motionerna»*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna det yttrande, som innefattades i reservationen 16, av herr Bengtson m. fl.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner det stycke i statsutskottets yttrande i utlåtande nr 107, som på sid. 35 börjar med orden »I fråga» och slutar med orden »utskottet motionerna», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. agaförbud för föräldrar

Vinner Nej, godkännes det yttrande, som innefattas i reservationen 16, av herr Bengtson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 19.

Därjämte hade 19 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *övrigt* hemställt i detta utlåtande.

Ang. agaförbud för föräldrar

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 32, angående dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken m. m. dels i anledning av propositionen väckta motioner dels ock motion om agaförbud för föräldrar.

Genom en den 25 mars 1966 dagtecknad proposition, nr 96, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken;

2) lag om ändrad lydelse av 93 § barnvårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

I propositionen hade bland annat föreslagits en omformulering av 6 kap. 3 § föräldrabalken för att giva tydligare uttryck åt lagstiftarens inställning

Ang. agaförbud för föräldrar

att kroppsaga i princip borde undvikas. I anslutning härtill hade föreslagits ett tillägg till 93 § barnavårdslagen av innebörd, att den som finge kännedom om att barn misshandlades i hemmet eller där utsattes för annan olämplig behandling borde anmäla detta till barnavårdsnämnden.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 6 kap. 3 § föräldrabalken erhålla följande lydelse:

»Föräldrarna hava uppsikt över barnet. För barnets tillrättavisande må ej användas andra uppfostringsmedel än sådana som äro lämpliga med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.»

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 722 i första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.* samt nr 887 i andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Sjönell*;

de likalydande motionerna nr 723 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* och nr 888 i andra kammaren av herr *Hedin m. fl.*; ävensom

motionen nr 889 i andra kammaren av fru *Ryding* och herr *Hermansson*.

Därjämte hade utskottet samtidigt behandlat en vid riksdagens början väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 78 i andra kammaren av herr *Sjöholm*, om agaförbud för föräldrar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga det genom förevarande proposition, nr 96, framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken — måtte i anledning av motionerna I: 722 och II: 887 samt med avslag å följande motioner, nämligen

1) II: 78 och

2) II: 889

för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 6 kap. 3 § erhöles i utlåtandet angiven lydelse;

B. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 723 och II: 888

bifalla det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 93 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

Enligt utskottets förslag skulle 6 kap. 3 § föräldrabalken avfattas sålunda:

»Föräldrarna skola utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.»

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Bakom första lagutskottets utlåtande nr 32 står ett enligt utskott. Jag skall bara be att få ta kammarens uppmärksamhet i anspråk en kort stund för att göra ett påpekande.

Utskottet säger på sidan 15 att det förutsätter att det uppdrag, som lämnats till medicinalstyrelsen att genom en undersökning skapa ett fast underlag för praktiska åtgärder på området, utföres utan dröjsmål. Detta påpekande gäller de många upprörande fallen av barnmisshandel.

Det har i dagarna inträffat ett nytt fall av barnmisshandel, som rapporterats i pressen. Mot den bakgrunden tycker jag att man bör särskilt uppmärksamma utskottets påpekande om nödvändigheten av att medicinalstyrelsens utredning sker fortast möjligt. Det har gått över ett år sedan riksdagen begärde en utredning. Först den 1 oktober förra året gav regeringen medicinalstyrelsen i uppdrag att ombesörja utredningen. Den 19 januari i år tillsattes den. Enligt uppgifter till utskottet har utredningen fortfarande inte börjat arbeta på allvar. Man har verkställt en del materialinsamlingar. Det är praktiskt taget allt som har skett.

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

Jag hoppas dock, herr talman, att man nu mot den allvarliga bakgrunden äntligen skall komma i gång och se till att en utredning verkligen sker, att man alltså inte dröjer ytterligare. Allt för lång tid har redan gått.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! En av representanterna för den borgerliga monopolpressen här i Stockholm påstod i går att första lagutskottet i denna fråga — alltså agafrågan — har givit mig smisk på fingrarna. Det skadar kanske därför inte att jag säger några ord i detta ärende.

Huvudsaken är ju här att skydda barn mot misshandel i hemmen, och man har i den allmänna debatten pekat på i första hand möjligheterna till praktiska åtgärder av olika slag, t. ex. föräldrautbildning, upplysning och förstärkt psykologisk rådgivning. Riksdagen begärde också förra året, som fru Segerstedt Wiberg nämnde, en undersökning av de kända fallen av barnmisshandel för att säkrare kunna bedöma hur åtgärderna bör sättas in. Riksdagen ansåg då att det var tveksamt om omedelbara ändringar i den lagstiftning, som innehåller bestämmelser till skydd för barnen, i nämnvärd grad skulle kunna minska riskerna för nya fall av barnmisshandel.

Propositionen i detta ämne utgår från ungefär samma värdering av betydelsen av lagstiftning på området, men det har bedömts vara möjligt att genom ändringar av vissa paragrafer i föräldrabalken och barnavårdslagen stödja arbetet på åtgärder mot barnmisshandel. Ändringen i föräldrabalken avser att tydligare markera den restriktiva inställning till kroppsaga såsom uppfostringsmedel, som statsmakterna har givit uttryck åt i tidigare lagstiftningsärenden. Eftersom det är de grova fallen av barnmisshandel som framför allt bör förhindras har regeringen vidare bedömt det såsom angeläget att bringa dessa fall till myndighets kän-

nedom. Det förslag till ändring av barnavårdslagen som utskottet tillstyrker avser att öka möjligheterna härtill.

Från åtgärder för att förhindra sådana allvarliga fall av barnmisshandel är steget långt till att i lagen införa ett förbud mot aga, vilket ju har påyrkats på sina håll. Ett sådant förbud har jag inte ansett mig böra förorda. Inte heller utskottet har velat gå så långt. Där emot har utskottet gått in på vad som nu kan anses gälla i fråga om rätten att meddela kroppsliga tillrättavisningar. Rättsläget är väl i den delen inte alldeles klart. Lagstiftaren har hittills överlämnat åt rättstillämpningen att i varje särskilt fall bedöma om vårdnadshavaren har överskridit sina befogenheter. Med den allt starkare opinion mot kroppsaga som har kommit till uttryck i den allmänna debatten är det svårt att tänka sig *något* fall där kroppsaga, som i och för sig utgör ett rättsstridigt våld mot person, skulle kunna godtagas av domstolarna såsom ett lämpligt uppfostringsmedel.

Jag har för min del ansett mig inte böra uttala mig i denna rättstillämpningsfråga men har dock givit ett bestämt uttryck åt att våld i alla former mot barnens person är olämpligt samt att kroppsaga är ett olämpligt uppfostringsmedel. Mot den bakgrunden har jag givetvis ingenting att erinra mot utskottets förslag till omformulering av lagtexten.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om föreläggande av ordningsbot m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

Genom en den 1 april 1966 dagtecknad proposition, nr 100, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om föreläggande av ordningsbot,

2) lag angående ändring i lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeringsbot,

3) lag om ändring i rättegångsbalken,

4) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott,

dels ock anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

5) förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648),

6) förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 5 maj 1960 (nr 134) om moped.

Det i propositionen framlagda förslaget till lag om föreläggande av ordningsbot var avsett att möjliggöra en enkel och snabb handläggning av vissa ordningsförseelser, främst trafikförseelser. Lagen innebar, att polisman skulle få rätt att under vissa förutsättningar taga upp fråga om ansvar för sådana förseelser genom att utfärda ett föreläggande för den misstänkte. I detta skulle den misstänkte föreläggas ett bötesstraff, kallat ordningsbot, till godkännande. Ordningsboten för skilda förseelser skulle bestämmas enligt taxor, som fastställdes av riksåklagaren. Om den som hade begått förseelsen godkände föreläggandet, vore saken slutligt avgjord. Det hade föreslagits ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma vilka förseelser som finge beivras med stöd av lagen.

Lagen om parkeringsbot hade föreslagits bli tillämplig på flera typer av parkeringsförseelser än för närvarande.

I rättegångsbalken hade förordats vissa ändringar för att öka möjligheterna att använda förenklade handlägningsformer i bötesmål. I motsats till vad som nu gällde skulle strafföreläggande kunna användas även när det funnes målsägande. Undantag avsåges gälla endast för det fall, att målsäganden hade förklarat, att han ämnade föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet eller hade begärt att åtal skulle väckas. Handläggningen av besvär över strafföreläggande hade föreslagits bli överförd från hovrätt till underrätt. Vidare hade förordats en förlängning av besvärstiden från en månad till ett år.

I propositionen hade dessutom föreslagits, att rättegångsbalkens bestämmelser om ensamdomares behörighet i bötesmål skulle ändras. Till skillnad från vad som för närvarande gällde, skulle lagfaren domare utan nämnd kunna pröva bötesmål, även om målsägande funnes och skadeståndsanspråk framstälts.

En bakgrund till de processrättsliga förenklingsförslagen var, att vissa förslag hade framlagts till ändrade straffskalor inom trafikrätten. Det hade föreslagits, att fängelse skulle utgå ur straffskalan för vårdslöshet i trafik enligt 1 § första stycket trafikbrottslagen. För ett flertal förseelser mot bland annat vägtrafikförordningen hade föreslagits övergång från dagsböter till penningböter.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 727, av herr *Torsten Andersson* och herr *Nils-Eric Gustafsson*, samt II: 897, av herr *Svensson* i Vä m. fl., ävensom

de likalydande motionerna I: 728, av herr *Alexanderson* m. fl., och II: 896, av herr *Nihlfors* m. fl.

I de likalydande motionerna I: 727 och II: 897 hade hemställts, att riksdagen måtte

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

dels besluta, att strafföreläggande skulle få utfärdas endast om de enskilda anspråken i anledning av brottet blivit reglerade eller målsägaren förklarat att han icke hade något att erinra mot att strafföreläggande utfärdas,

dels besluta, att förslaget om ändring av 1 § trafikbrottslagen skulle avslås i avvaktan på resultatet av internordiska överläggningar om en gemensam nordisk trafiklagstiftning,

dels uttala, att befogenheten att förelägga ordningsbot borde anförtros endast polispersonal med viss bestämd utbildning och erfarenhet inom trafikpolisen och att från polisens sida icke finge utövas påtryckning för att förmå den misstänkte att godtaga ordningsbot.

I de likalydande motionerna I: 728 och II: 896 hade anhållits, att riksdagen vid behandlingen av proposition 100 måtte

1. besluta avslå förslaget till lag ang. ändrad lydelse av 1 § lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att bestämmelsen i vägtrafikförordningen om straff för förseelse mot 47 § 2 mom. vägtrafikförordningen icke måtte ändras.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla det genom förevarande propositionen, nr 100, framlagda förslaget till lag om föreläggande av ordningsbot;

B. att motionerna I: 727 och II: 897, såvitt avsåge ordningsbot, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att riksdagen måtte bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeeringsbot;

D. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 727 och II: 897, såvitt avsåge strafföreläggande, bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken;

E. att riksdagen måtte, med avslag å följande motioner, nämligen

1) I: 727 och II: 897, såvitt avsåge vårdslöshet i trafik, samt

2) I: 728 och II: 896, såvitt avsåge yrkandet under 1, bifalla det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott;

F. att riksdagen med avslag å motionerna I: 728 och II: 896, såvitt avsåges yrkandet under 2, i anledning av de vid propositionen fogade förslagen till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) och till förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 5 maj 1960 (nr 134) om mopeder måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i denna del anfört.

Reservationer hade avgivits

I. vid utskottets hemställan under punkten D, av herr *Ferdinand Nilsson* och herr *Larsson* i Norderön, vilka dock ej antytt sin åsikt;

II. vid utskottets hemställan under punkten E, av herrar *Ernulf, Ferdinand Nilsson* och *Lidgard*, fru *Kristensson* samt herrar *Gustafsson* i Borås och *Larsson* i Norderön, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under E hemställa, att riksdagen med bifall till följande motioner, nämligen

1) I: 727 och II: 897, såvitt avsåge vårdslöshet i trafik, samt

2) I: 728 och II: 896, såvitt avsåge yrkandet under 1),

måtte avslå det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 28 sep-

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

tember 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herr Nilsson, *Ferdinand*.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Förslagen i proposition nr 100 om ordningsbot m. m. är uttryck för en strävan till förenkling och rationalisering av samhällets åtgärder mot i första hand trafikförseelser. Denna strävan vinner gillande och stöd även av reservanterna. Vi biträder sålunda förslaget om ordningsbot, alltså ett system där en polisman i omedelbart samband med en förseelse förelägger den felande ett bötesstraff.

På en punkt motsätter vi oss emellertid propositionens förslag, nämligen i fråga om den föreslagna nya lydelsen av 1 § trafikbrottslagen, som handlar om vårdslöshet i trafik. Enligt den nuvarande lydelsen är straffet dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Detta innebär på grund av vissa processuella regler att åklagare inte kan utfärda strafföreläggande när det gäller vårdslöshet i trafik, och när målet handläggs vid domstol så fordras det medverkan av nämnd, i regel med tre nämndemän vid sidan av den lagfarne domaren. Enligt förslaget skall fängelse utgå ur straffskalan. Detta innebär i processuellt avseende att strafföreläggande kan användas, och dessutom innebär det att någon nämnd inte behöver medverka, utan målet kan avgöras av en lagfaren domare ensam.

Till att börja med är vi reservanter tveksamma i den kriminalpolitiska frågan, om man bör ta bort fängelse i straffskalan. Det är visserligen sant att i praktiken används inte fängelsestraffet, om inte brottet är grovt, och då blir i regel en annan paragraf tillämplig, men som vissa remissinstanser framhållit kan det ha sin betydelse i alla fall, att man inskräper att brottet inte är ett bagatellbrott genom att fängelse

finns i straffskalan och att detta läres ut i körskolor. Det kan också någon gång tänkas, vid upprepade fall av vårdslöshet, att man skulle önska tillämpa exempelvis skyddstillsyn. Det förutsätter att fängelsestraffet finns kvar.

Den viktigare frågan, som jag ser det, är emellertid problemet om handläggningen hos åklagare och domstol. Jag anser det inte lämpligt att fråga om vårdslöshet i trafik avgöres av åklagare genom strafföreläggande. När strafföreläggande användes, brukar frågan vara att fastställa huruvida en förseelse har begåtts. Har den begåtts — den är då i regel erkänd — så förelägger åklagaren ett straff enligt en viss taxa som fastställts av högre åklagarmyndighet. När det gäller vårdslöshet i trafik har vi hela skalan från ringa ovarsamhet, som inte skall föranleda straff över huvud taget, till allt grövre oaktsamhet och antalet dagsböter bör anpassas härefter. Då kan det inte vara lämpligt att åklagare utfärda strafföreläggande, som nödvändigtvis av praktiska skäl måste medföra en rutinbetonad straffmätning eller en i det närmaste taxebunden sådan. Med taxebunden menar jag här att man följer den överordnade myndighetens taxa.

Om målet sedan handlägges vid domstol uppkommer den fråga som enligt min mening har det största intresset i detta sammanhang: skall vi nöja oss med en lagfaren domare för att bedöma om en bilist eller annan trafikant gjort sig skyldig till vårdslöshet i trafik, eller bör nämndemännen finnas kvar? Det är klart att man inte skall använda nämndemän om de inte fyller någon funktion. Trafikmålen är väl inte heller de mest intressanta för dem som sitter i nämnden. Detta anser jag dock i och för sig sakna större betydelse — det avgörande är givetvis frågan: får det någon betydelse för rättsskipningens kvalitet och säkerhet att nämndemän är med i domstolen?

Riksdagen har ju tidigare slagit vakt

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

om nämndemannainstitutionen, som infördes trots ett visst motstånd från många domares sida, får jag väl erkänna. Åtskilliga domare tyckte att det var bättre att exempelvis i rådhusrätt ha tre domare, som dömde tillsammans, än att ha en domare plus nämnd. Men sedan nämnden införts, har uppfattningarna inom domarkretsen nog väsentligt ändrats — i regel sätter man, såvitt jag förstår, stort värde på att ha nämnden vid sin sida. När det gäller mål om vårdslöshet i trafik får vi också komma ihåg att det här inte i första hand eller i varje fall inte uteslutande gäller en juridisk bedömning — i huvudsak är det andra faktorer av närmast icke-juridisk karaktär, som övar inflytande på frågan, om en bilist eller annan trafikant skall anses ha förfarit vårdslöst. Många gånger är bedömningarna i trafikmål ganska svåra, och jag tror att det är av värde att flera domare bedömer bevisningen. Från den tid då jag själv dömde i trafikmål har jag mycket god erfarenhet av nämndens medverkan. Och det är ju rätt märkligt att de remissorgan, som starkast framhåller värdet av nämndemän i mål om vårdslöshet i trafik, är just domarinstanserna — flertalet hovrätter och Föreningen Sveriges häradshövdingar. Även domstolskommittén med sin sakkunskap har betonat värdet av nämnd i dessa mål.

Departementschefen avfärdar dessa yttranden med en hänvisning till att trafikantorganisationerna och Sveriges advokatsamfund har tillstyrkt att nämnden tas bort i dessa trafikmål. Det är ju glädjande att de ifrågavarande organisationerna har den tilltron till juristdomarna, att de inte anser nämnd erforderlig, men jag tycker ändå att när så många domarinstanser själva har tryckt på värdet av att det är flera domare och framför allt nämnd i trafikmål, så borde inte departementschefen ha föreslagit att nämnden avskaffas.

Det är visserligen sant att domföreshetsreglerna har den utformningen att en domare kan ta med nämndemän om

han så anser erforderligt, även om det inte är föreskrivet. Utskottet understryker också denna möjlighet. Men det kan ändå inte vara meningen att man vid en domstol konsekvent skall ha nämndemän med, om den föreslagna lagen går igenom; då vore ju lagändringen förfelad.

Man bör inte heller glömma bort att straffmätningen i trafikmål har ganska stor indirekt betydelse. Om det blir 15 eller 30 eller kanske 40 dagsböter kan ha avgörande betydelse för frågan huruvida länsstyrelsen återkallar körkortet eller inte. Även det tycker jag är ett skäl för att man inte skall överlåta dessa avgöranden åt en ensamdomare. Skulle man av olika skäl, t. ex. svårigheten att få tillräckligt antal lämpliga nämndemän, ändå vilja driva igenom ett borttagande av nämnden, skulle jag vilja förordna en återgång till det tidigare systemet i rådhusrätt där tre juristdomare dömde i sådana här trafikmål.

Det är min uppfattning att hänsynen till rättsskipningens kvalitet och säkerhet borde medföra att nämnden bibehålles i trafikmål. Jag skulle visserligen kunna tänka mig att man vid de allra största rådhusrätterna, där problemet med att få tillräckligt antal lämpliga nämndemän är störst, inrättade särskilda trafikavdelningar och uttog vissa domare med särskild erfarenhet och kunnskap på trafikområdet och lät dessa döma utan nämnd, eventuellt som en försöksverksamhet. Men jag vet ju att statsmakterna tidigare klart och bestämt har tagit avstånd från en ordning, som innebär att man inför en sammansättning i ett slags domstolar och en annan sammansättning i andra slags domstolar. Den utvägen lär därför inte vara realistisk. När det gäller övriga domstolar, där trafikmålen är fördelade på domarna och ingalunda är deras huvudsakliga sysselsättning, tycker jag att skälen mot förslaget är alltför starka.

Jag kan nämna att jag gjorde en statistik vid den domstol jag själv tillhör

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

och därvid fann att t. ex. antalet mål om rattfylleri och rattonykerhet, som ju inte omfattas av förslaget, förra året var dubbelt så många som antalet mål om vårdslöshet i trafik. Åklagarna avskriver ju rätt många bilmål, men när åklagaren anser att åtal skall väckas är ett mål om vårdslöshet i trafik enligt min mening av den beskaffenheten att bedömningen bör företagas av flera domare, antingen flera juristdomare eller såsom nu — och det anser jag vara en god ordning — av en lagfaren domare med nämnd.

Med all aktning för departementschefens strävan att även på domstolsområdet rationalisera statsverksamheten anser jag, herr talman, att man på denna punkt har gått för långt i effektivitetskravet på bekostnad av angelägenheten av att upprätthålla rättsskipningens kvalitet på en tillräckligt hög nivå.

Jag kan alltså inte biträda departementschefens förslag utan yrkar bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr II.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag kan väsentligen ansluta mig till vad herr Ernulf har framhållit. Anledningen till att jag begärt ordet är att jag vill understryka en synpunkt, som jag tycker behöver understrykas i en debatt om en proposition sådan som denna.

Statsrådet har fäst uppmärksamheten på anhopningen av trafikmål och konstaterar att de utgör en betydande belastning för polis-, åklagar- och domstolsmyndigheterna. Han konstaterar att allteftersom vi får fler och fler bilar stiger brottsligheten i detta land. Detta står klart utsagt på sidan 16 i propositionen, där man konstaterar att bakgrunden till förslaget är att polisen och åklagarna och domstolarna har fått en starkt ökad arbetsbelastning till följd av bilismens kraftiga expansion.

Det är en materialistisk historieuppfattning som jag icke kan ansluta mig

till. I och för sig bör enligt min mening den omständigheten att samhället utvecklas, att nyttigheterna blir fler och fler, att levnadsstandarden blir högre och högre inte nödvändigtvis leda till en ökad brottslighet. Jag kan inte förstå det resonemanget. Att nöd och elände kan föda brott förstår jag. Men att tillkomsten av ökade resurser i samhället, i detta fall en ökad tillgång på bilar, skulle behöva medföra ökat antal trafikförseelser — fall som kan rubriceras som trafikbrott — det vill jag inte förstå. Och jag säger, att eftergivenhet emot sådana tendenser *inte* är vägen att nå ett bättre resultat.

Såvitt jag förstår bör ökad arbetsbelastning inom polis-, åklagar- och domstolsväsendet leda till att man ser efter om där finns tillräckliga resurser för att lagen skall kunna upprätthållas. Jag är mycket tveksam inför det resonemang som säger att eftersom det begås så många förseelser, måste vi förfara mycket mera summariskt, förenkla förfarings sättet och så vidare. Det är denna grunduppfattning som jag inte kan dela, därför att jag menar att vad som är det centrala är en positiv inställning till vad samhället anser skall gälla och hur man skall bete sig i sådana sammanhang. Det andra är någonting som, såvitt jag kan bedöma det, för det hela åt sidan.

Nu säger statsrådet i propositionen, att erfarenheterna av ett mera summariskt förfarings sätt i vissa fall har varit goda och att eftergivenhet emot sådana här tendenser således skulle vara någonting, som i och för sig skulle göra att man fick en mindre arbetsbelastning. Det tror jag — om man överlåter det som bör rättsligt prövas till en mera summarisk bedömning, är det klart att det går fortare. Men om det går bättre, det vill jag lämna därhän.

I motionerna I: 727 och II: 897 pekas det på erfarenheterna utifrån, bl. a. från Österrike och från Tyska förbundsrepubliken. De visar, att skärpta straffbestämmelser har medfört en ned-

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

gång beträffande svårare trafikförseelser, och det tycker jag är rätt intressant att iaktta. Från andra håll har man sagt, att erfarenheterna inte är så alldeles klara som det framgår av motionerna. De är inte ensartade. I vissa länder har man haft en erfarenhet, och i andra länder har det varit på ett annat sätt.

Nu ligger ju dessa frågor under prövning på det nordiska planet, och jag förstår inte riktigt varför det skall vara nödvändigt att under alla förhållanden nu gå den här föreslagna vägen. I propositionen hänvisas också till trafikmålskommitténs arbete. Det sägs i propositionen, att alla hithörande frågor ännu inte utretts. Men man vill likväl ta ett första steg.

Man vill alltså ta ett första steg beträffande dessa saker, ehuru utredningen inte är klar, och man vill gå fram ensidigt svenskt, trots att man har att avvakta gemensamma nordiska utredningar. Jag förstår mig inte riktigt på detta, och det har jag gett uttryck åt i ett särskilt yttrande.

Beträffande till sist frågan om lindrade straffbestämmelser är jag av den uppfattningen att det i och för sig inte är rimligt och riktigt, när ett problem i viss mån kan sägas ligga i stöpsleven, att man då i förskott går in för en utveckling i riktning mot straffuppmjukning. Det är mycket svårare att gå tillbaka om det skulle visa sig, att erfarenheterna utifrån och samarbetet med de nordiska grannländerna skulle medföra att vi fick gå straffskärpningens väg. Det är mycket svårare att vika tillbaka sedan man väl gett sig ut på glid mot det andra hållet. Det kan inte vara något riktigt bra sätt att inpränta respekt för lag och rätt, utan det är väl bättre att i ett sådant läge avvakta resultatet av utredningen.

När jag ansluter mig till reservationen under punkt E, är det framför allt med hänsyn till att jag inte nu vill vara med om strafflindringar i en fråga som är så pass oklar. Jag har — och

där kan jag helt ansluta mig till vad herr Ernulf sade — den uppfattningen, att bara det faktum att nämnden tack vare straffbestämmelserna inkopplas vid bedömningen är någonting värdefullt.

Jag ber således att få yrka bifall till reservationen under punkt E.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag skall be att få säga ytterligare några ord i frågan om strafflatitud vid brottet »vårdslöshet i trafik». Jag har väckt en motion i denna fråga och yrkat att de hittillsvarande straffbestämmelserna skall fortbestå. Utskottet har emellertid följt propositionen och ansett att fängelsestraffet skall tas bort.

Det är särskilt några yttranden i utskottets utlåtande som jag vill vända mig emot. Det säges bl. a. att mål om vårdslöshet i trafik inte är mera svårbedömda än andra brottmål. Det beror på hur man ser på saken. Man skall i detta sammanhang kanske poängtera att det helt övervägande antalet mål om vårdslöshet i trafik är sådana, där svaranden bestrider att han har begått en brottslig handling. Det blir således en ganska omfattande utredning genom förhör med svaranden och oftast även vittnesförhör. I övriga bötesmål vid en underrätt är det däremot till mycket stor del fråga om ärenden, där de faktiska omständigheterna är helt erkända, och domstolen har i stort sett bara att bedöma vilket straff som skall utdömas och kontrollera att alla förutsättningar för straffets utdömande föreligger. Ur den synpunkten är jag mycket bestämt av den uppfattningen, att mål om vårdslöshet i trafik genomsnittligt hör till sådana mål som är förhållandevis krävande att avdöma och där det just blir fråga om bevisprövning av sådant slag, som enligt vad riksdagen förut uttalat bör avgöras av flera domare.

När man säger att de inte är svå-

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

rare än andra mål tänker man väl knappast på att det ofta kan finnas olika meningar om hur en trafikollision bör bedömas och att det kan vara svårt att med någon säkerhet säga, att den ena bedömningen är riktig och den andra felaktig. Det finns rätt stort utrymme för ett fritt bedömande, men det är enligt min mening snarare en anledning att säga att sådana mål är mera krävande än flertalet mål av relativt bagatellartad beskaffenhet.

Det är väl uppenbart att medverkan av flera domare är av stor betydelse för bedömandet av sådana mål. Denna medverkan sker numera i den formen, att domaren vid sin sida har nämnd, men det väsentliga inslaget i den föreslagna lagändringen är ju att man skulle kunna avdöma dessa mål utan nämnd.

De fall av erkänd vårdslöshet i trafik som förekommer gäller kanske oftast sådana fall, där bara ett fordon är inblandat. Jag skulle i och för sig kunna medge att i sådana fall ett förenklat rättegångsförfarande, eventuellt ett strafföreläggande, kan vara lämpligt, men jag menar att det lämpligen borde införas på något annat sätt än genom att strafflatituden för detta brott ändras.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation II vid utskottets utlåtande.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Detta utlåtande från första lagutskottet behandlar proposition nr 100, där det föreslås åtgärder för att förenkla och samtidigt effektivisera polisens, åklagarnas och domstolarnas arbete speciellt med trafikmålen.

Trafikförseelsernas antal har stegrats kraftigt under senare år. Även om herr Ferdinand Nilsson reagerar mot jämförelsen kan man inte komma ifrån att denna utveckling tycks ha samband med ökningen av antalet motorfordon.

Antalet bilar och bussar ökade sålunda från 344 953 fordon år 1950 till inte mindre än 1 809 536 år 1964. Antalet vid periodens slut var alltså mer än fem gånger så stort som vid dess början. Under samma tid steg antalet brott och förseelser i trafiken mer än sex gånger. Detta tyder på att det råder en viss följsamhet på detta område.

Under 1960-talet har mer än 60 procent av samtliga genom domar eller strafförelägganden fastställda straff avsett brott eller förseelser, som har samband med trafiken. Det är väl oundgängligt att utvecklingen på detta område tvingar fram en viss rationalisering inom rättsväsendet. Enklare förseelser kan behandlas mera schablonmässigt, och detta medför att personal kan sättas in på mer krävande och angelägna arbetsuppgifter. Då de åtgärder som föreslås synes kunna effektueras utan att rättssäkerheten kommer i kläm, har utskottet tillstyrkt propositionen i dess helhet. Ett alternativ till de lösningar som rekommenderas skulle vara att polisen och rättsväsendet tillfördes en avsevärd arbetskraftsförstärkning eller att även mål av enklare beskaffenhet finge kräva längre tid.

Flera talare har yrkat bifall till reservation II, där det yrkas avslag på den föreslagna ändringen i 1 § i trafikbrottslagen, att fängelsestraff skall utgå ur straffskalan för vårdslöshet i trafik. Reservanterna menar att ett slopande av möjligheten att utdöma fängelsestraff för dessa förseelser kommer att uppfattas som uttryck för en mildare syn på trafikbrottsligheten och leda till en sakligt omotiverad sänkning av straffreaktionen.

Enligt vad som framgår av såväl propositionen som utskottets skrivning är det emellertid inte tänkt, att lagändringen skulle få till följd någon mildring i bedömningen och därmed sänkning i straffutmätningen för dessa förseelser. Det kan i det sammanhanget erinras om att domstolarna knappast känner till något fall, då möjligheten

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

att döma till fängelse för vårdslöshet i trafik kommit till användning. När fängelsestraff utdömes rubriceras brottet som grov vårdslöshet i trafik. Därför torde det vara föga realistiskt att hävda att den föreslagna lagändringen, alltså ett borttagande ur straffskalan av ett moment som aldrig tillämpats, skulle av allmänheten uppfattas på det sätt som reservanterna menar.

Utskottet tillstyrker därför att fängelsestraffet utmönstras ur straffskalan för vårdslöshet i trafik och att 1 § i trafikbrottslagen får den föreslagna lydelsen. Därmed ökar, som här har nämnts, området för strafförelägganden och mål med ensamdomare.

Det är dock att märka, att även i bötesmål domaren har möjlighet att tillse att nämnd medverkar när det med hänsyn till målets svårighetsgrad och karaktär i övrigt inte kan anses lämpligt att det handläggs av en ensam domare. Eftersom det finns möjlighet för domaren att få medverkan av nämnd tycker jag att det, som i detta fall föreslås, inte blir så stort men.

Herr Ernulf fällde ett yttrande, som jag fann förvånansvärt. Han satte som ett alternativ i fråga, om inte tre juristdomare skulle kunna döma dessa mål. Det finns vissa önskemål om att få bort nämndemannainslaget i domstolarna och få ett juristkollegium att avdöma i varje fall de mera komplicerade målen. Jag tycker emellertid att vi bör slå fast att nämndemännen har en uppgift att fylla inom rättsväsendet. När det gäller enkla rutinsaker är det kanske inte så angeläget att de är med, i vart fall när domaren har möjlighet att få dem som medhjälpare, om han anser det nödvändigt.

Utskottet har velat understryka att denna lösning av frågan om nämndemannainslaget i dessa mål inte får betraktas som en principlösning i stort beträffande lekmannainslagets framtida roll i rättskipningen, utan att detta problemkomplex får tas upp i ett senare och större sammanhang, när det

finns material som möjliggör en bättre bedömning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Som redan framhållits har första lagutskottet godtagit samtliga förslag i den föreliggande propositionen. Utskottet har i anslutning till ett par av förslagen särskilt understrukit vissa synpunkter, exempelvis i fråga om vikten av tillräcklig utbildning hos den polispersonal som skall sköta handläggningen av ordningsbotsystemet. Utskottet har vidare när det gäller frågan om rättens sammansättning i bötesmål betonat att det i åtskilliga fall med hänsyn till målets svårighetsgrad och karaktär i övrigt föreligger behov av att nämnd medverkar. Dessa och andra liknande synpunkter som anförts av utskottet skiljer sig inte i sak från vad jag har anfört i propositionen och föranleder givetvis inte någon erinran från min sida.

Jag skall därför omedelbart gå över till att säga några ord med anledning av den reservation som här tidigare har berörts och som gäller den ändrade straffskalan för vårdslöshet i trafik.

Visserligen gäller reservationen bara ett delförslag i propositionen, men den avser ett förslag som är betydelsefullt både när det gäller strävandena till en förbättrad trafiksäkerhet — jag påstår nämligen detta — och när det gäller önskemålen om rationalisering av de rättsvårdande myndigheternas arbete. Jag vill därför i korthet erinra om de allmänna överväganden som ligger till grund för förslagen som helhet.

Bakgrunden till de föreslagna reformerna är den oerhört snabba utveckling av trafiken som har skett under de senaste femton åren, en utveckling som har fört med sig en kraftig stegring av antalet trafikolyckor och därmed en starkt ökad arbetsbelastning hos polismyndigheter, åklagare och domstolar.

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

En röd tråd i propositionen är hur en bättre efterlevnad av trafikreglerna skall kunna åstadkommas. Det sägs särskilt att det är en fråga som står i förgrunden. För att få ökad trafiksäkerhet behöver vi ökat utrymme för en effektiv trafikövervakning från polisens sida. Vidare vill vi uppnå större snabbhet i handläggningen, så att påföljden för en förseelse blir fastställd snarast möjligt efter det att förseelsen har begåtts.

Det är nog allmänt erkänt att intensiv trafikövervakning och snabbhet i beivrandet av trafikförseelserna är av väsentlig betydelse för att höja trafikdisciplinen och därmed trafiksäkerheten. Propositionen går ut på att man vill uppnå större effektivitet i dessa hänseenden. Förenklingar i handlägningsformerna är ett medel att nå dessa mål. Vad som åsyftas är alltså en större intensitet i bekämpandet av trafiklagsöverträdelserna och inte någon mildare syn på dem. Enligt min mening har dessa synpunkter inte beaktats tillräckligt av reservanterna.

Följer man reservanternas linje går man miste om betydelsefulla rationaliseringsvinster — rationaliseringsvinster som indirekt får till följd att trafikövervakningen kan förbättras, lagföring ske snabbare och en ökad trafikdisciplin uppnås. Reservanterna har uttalat betänkligheter mot förslaget att fängelse skall utgå ur straffskalan för vårdslöshet i trafik. Grunden till dessa betänkligheter är ett antagande att en sådan ändring skulle kunna uppfattas som ett uttryck för en mildare syn på trafikbrottslighet och att ändringen skulle leda till omotiverad sänkning av straffreaktionen.

Om det antagandet kan man säga följande: Det har uttalats i propositionen och till och med kraftigt understrukits att ändringen inte bör föranleda att straffmättingspraxis ändras i mildare riktning och att den inte är uttryck för en ändrad syn på trafikbrottslighet. Jag tycker det skulle vara att underskat-

ta våra domare och åklagare, om man tror att de skulle förbise eller missuppfatta ett sådant motivuttalande, som ju också har understrukits av första lagutskottet.

Frågan om strafflatituden bör vidare ses i belysning av de förhållanden som föreligger i verkligheten. För närvarande utdöms för vårdslöshet i trafik ofta dagsböter till ett antal som varierar mellan 15 och 30. Straff som ligger i dagsbotskalans övre del, d. v. s. från 60 och uppåt, är avgjort ovanliga. När det gäller frekvensen av fängelsestraff för enkel vårdslöshet i trafik har, såvitt jag vet, inte gjorts någon annan undersökning än trafikmålskommitténs. Den undersökningen avsåg år 1960. Det året dömdes omkring 25 000 personer för vårdslöshet i trafiken — d. v. s. enligt det nu ifrågavarande lagrummet. Av dessa dömdes en till frihetsstraff. Som jag har anfört i propositionen kan det inte ligga någon nämnvärd preventiv effekt i att ett straffstadgande innehåller en straffart som i praktiken så gott som aldrig tillämpas.

Jag sade nyss att den nu förekommande straffmätningen i mål om vårdslöshet i trafik oftast ligger i dagsbotskalans nedre del. I och för sig ger alltså också den av mig föreslagna och av utskottet tillstyrkta straffskalan utrymme för en skärpt straffmättingspraxis, om domstolarna finner sig böra slå in på den vägen.

Det bör kraftigt understrykas att de verkligt allvarliga vårdslöshetsfallen i regel täcks av rekvisiten för grov vårdslöshet i trafik enligt 1 § andra stycket trafikbrottslagen. För detta brott är straffet, efter en straffskärpning som genomfördes i samband med brottsbalkens tillkomst, fängelse i högst två år. En motorfordonsförare som flagrant sätter sig över vad trafiksäkerheten kräver riskerar alltså frihetsstraff, oberoende av den nu föreslagna ändringen av första stycket i samma paragraf.

Reservanterna åberopar vidare processuella skäl för sin önskan att bibe-

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

hålla fängelse i straffskalan för vårdslöshet i trafik. Det sägs bl. a.: »Vidare talar starka skäl för att nämnd bör medverka i mål om vårdslöshet i trafik. Dessa mål innefattar nämligen ofta svårbedömda bevisfrågor.» Det skall inte alls förnekas att svårbedömda bevisfrågor kan föreligga i mål om vårdslöshet i trafik. Detta gäller emellertid endast en del av målen. Inte mindre än 42 procent av dem är erkända, herr Alexanderson, och av återstoden tror jag man kan våga göra påståendet att målen med svåra bevisfrågor i varje fall inte är i majoritet. Förekomsten av svåra bevisfrågor i en begränsad del av dessa mål bör inte tillåtas få den effekten att alla mål om vårdslöshet i trafik skall behöva handläggas av domstol i kvalificerad sammansättning. I motsats till herr Ernulf vill jag framhålla att det alldeles övervägande flertalet remissinstanser, däribland flertalet hörda domstolar, har tillstyrkt den principiella uppläggningsen av förslaget. Det kanske inte skadar att här erinra om vad Stockholms nämndemannaförening har sagt i sitt tillstyrkande remissyttrande, nämligen att den delar trafikmålskommitténs uppfattning att en kollegial domstollssammansättning bör användas endast där detta är verkligen motiverat och att nämndens ställning inte får försvagas genom att den används i mål där dess medverkan inte är sakligt grundad. Det är också en domarerfarenhet att fästa avseende vid. Det måste vara rationellare med en ordning som innebär att förenklade handläggningsformer kan användas för mål som lämpar sig därför. Förslaget tillgodoser detta genom att strafföreläggande kommer att kunna användas i erkända fall utan skadeståndsansvar, och ensamdomare kommer att kunna handlägga övriga mål, fränsett dem som är av komplicerad beskaffenhet. Nämndens medverkan bör inskränkas till de sistnämnda svårare målen. I propositionen har det angivits exempel på fall där nämnd bör medverka, och därvid har nämnts bland

annat mål med omfattande bevisvärdering eller mål som oavsett detta är invecklade eller vidlyftiga. Jag hoppas jag hörde fel, när jag uppfattade herr Alexandersons yttrande som att propositionen skulle innebära att nämnd skulle bli utesluten i mål om ansvar för vårdslöshet i trafik.

Som jag nyss sade utgör de erkända eller eljest enkla fallen en tämligen stor del av vårdslöshetsmålen. Det visar klart att en förenkling i handläggningsformerna är motiverad. En annan förenklingsmöjlighet skulle vara att lämna straffskalan oförändrad men tillåta strafföreläggande respektive prövning genom ensamdomare också i de mål där fängelse ingår i strafflatituden men där strängare straff än böter inte är aktuellt i det konkreta fallet. Tanken på en sådan lösning har emellertid avvisats av riksdagen vid flera tillfällen, senast 1958. Därvid har i utskottsutlåtandena pekats på möjligheten att i stället uppnå önskvärda förenklingar genom att utsondra särskilda brottstyper med endast böter i straffskalan. Det är just vad som har skett i propositionen. Förslaget om ändrad straffskala för vårdslöshet i trafik ligger alltså helt i linje med den princip som tidigare vunnit riksdagens gillande.

Jag vill igen poängtera att det inte är fråga om en mildare syn på trafikbrotten utan om en ändrad teknik när det gäller att beivra sådana brott, en teknik som är avsedd att effektivisera arbetet för ökad trafiksäkerhet.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag konstaterar att statsrådet inte gick in på frågan om hur det kom sig att dessa frågor togs upp utan att avvakta att trafikmålskommitténs arbete var fullföljt trots att de ännu delvis pågår. Jag konstaterar också att statsrådet inte gick in på frågan varför vi i Sverige skulle vidta de åtgärder som är föreslagna i propositionen utan att avvakta de internordiska överlägg-

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

ningarna, och vilka skäl som skulle föreligga för att föregripa nordiska vägtrafikkommitténs kommande förslag.

Jag tycker att kärnpunkten i det hela är den tanke som populärt uttrycktes på ett sätt, som är lättbegripligt för mig som lekman, av första lagutskottets vice ordförande när han sade att vi nu har sex gånger så många bilar som tidigare och att under sådana förhållanden så ... etc.

Jag trodde att förekomsten av bilar inte i och för sig borde mana till trafikförseelser och brott. Jag medger att han kan ha litet rätt på en punkt: en del av de nya bilister vi fått har inte haft tillräckligt stor ansvarskänsla. Jag har dock den uppfattningen att en uppmjukning av lagbestämmelserna och införande av ett mera summariskt förfarande, som gör att trafikbrotten inte behöver behandlas av domstol utan i stället blir avdömda polisiärt, har den följden att det inte inpräntas i vederbörande att det är fråga om allvarliga förseelser. Det summariska förfarings sättet måste för dessa människor verka i riktning att bagatellisera förhållandena.

Välfärdssamhällets utveckling, de ökade resurserna och den ökade bilismen är väl inte något som i och för sig behöver alstra förseelser och brottslighet och därmed skapa anhopningen i domstolarna, på åklagarinstansen och inom polisen. Såvitt jag förstår finns det ett effektivt sätt att klara detta, som inte alls kräver att man föregriper den nordiska trafikkommittén eller den sittande utredningen angående trafikmål. Vad jag tänker på är förstärkning av personalen när det gäller polis, åklagare och domare. Då vårdar man rätten.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Herr Svedberg fällde ett yttrande som jag fann något besynnerligt. Han nämnde att jag satte i fråga att ha tre juristdomare i mål om vårdslöshet i trafik och talade i det sammanhanget om tendenser att ha juristkolle-

gier i stället för lagfaren domare jämte nämnd. Om jag inte missuppfattade honom så sade han att det innebar en nedvärdering av nämndens betydelse, vilket han tydligen inte gillade. Till detta vill jag påpeka att jag sade att om förslaget att slopa nämndemännen i ett trafikmål beklagligtvis går igenom så anser jag att det är för svagt med bara en juristdomare, och i det läget skulle jag önska tre juristdomare. Hela tiden betonade jag dock, vilket jag också framhållit i min reservation, att jag anser det riktiga vara att behålla lagfaren domare med nämnd, medan herr Svedberg endast vill ha lagfaren domare utan nämnd. Vem som nedvärderar nämndemännen, om någon av oss gör det, vilket jag inte tror, kanske ger sig självt.

Till statsrådet Kling vill jag säga att han och jag är ense om att det är ett angeläget önskemål att rationalisera de rättsvärdande myndigheternas arbete. Vi är väl också, förutsätter jag, ense om att rationaliseringen inte får gå ut över höga krav på rättskipningens kvalitet.

Statsrådet påpekade att om reservanternas förslag går igenom och man alltså skulle bibehålla kravet på nämndmän i mål beträffande vårdslöshet i trafik går man miste om betydelsefulla rationaliseringsvinster. Han utmålade nästan dramatiskt hur trafiksäkerhetsarbetet kommer att försvåras. Det är klart att den rationaliseringsvinst som ligger i att man kan avgöra mål om vårdslöshet i trafik utan nämnd och i vissa fall genom strafförelägganden går man miste om, men det är i och för sig inte något skäl i den ena eller andra riktningen, utan frågan är om det är lämpligt att en lagfaren domare regelmässigt skall handlägga mål om vårdslöshet i trafik och om det är lämpligt att sådana mål avgörs genom strafförelägganden.

Jag vill först inskjuta en sak beträffande straffskalan där det gäller, om fängelse eller ej bör ingå. Statsrådet nämnde att det uttryckligen framhållles

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

av departementschefen och understrykes av utskottet att man inte avsett att borttagandet av fängelse ur straffskalan skall innebära någon försvagning av straffreaktionen. Han tyckte mena att det inte fanns någon anledning att tro att så skulle kunna bli fallet. Härtill vill jag säga att det förekom ett intressant resonemang när den ändringen infördes att ringa ovarsamhet i trafik över huvud taget inte skulle bestraffas. Då framhölls också, om jag inte minns fel, att detta inte innebar att de fall som då blev kvar och som alltså innebar verklig vårdslöshet skulle bestraffas mildare. Men vad skedde i realiteten? Strafffrihet för ringa ovarsamhet innebar att man tog bort alla ringa fall, och då borde det ju stå kvar fall där man borde tillämpa relativt höga bötesskalor, men såvitt jag kunnat bedöma blev resultatet att dessa något allvarligare fall i viss utsträckning kom att bedömas något mildare än tidigare. Statsrådet nämnde själv att en normal straffmätning är 15—30 dagsböter. Han kanske sade 15—60 dagsböter. Jag hörde inte riktigt. Där tycker jag nog att borttagandet av straffet för ringa ovarsamhet i viss mån medförde att övrig vårdslöshet blev något mildare bedömd i strid mot förarbetenas avsikt. Det är ju inte något skäl för att återinföra straffet för ringa ovarsamhet, men det visar hur svårt det är att dirigera straffmätningen genom uttalanden i proposition och utskottsutlåtande.

Jag övergår till det som jag anser vara det väsentliga här, nämligen frågan om nämnd skall medverka eller inte vid bedömning av vårdslöshet i trafik. Statsrådet säger på den punkten litet förebrående till mig att den principiella uppläggningsen i propositionen ju tillstyrkes av flertalet domstolar. Han nämnde detta i anslutning till mitt yttrande att flertalet domstolar framhöll värdet av nämnds medverkan i mål om vårdslöshet i trafik. Ja, våra uttalanden kan synas oförenliga, men måhända går de rätt bra ihop.

På sidan 115 i propositionen, sista stycket, framhåller departementschefen: »Flera remissinstanser — bland dem även en del som i princip tillstyrker kommitténs förslag — uttalar emellertid att nämnd bör medverka när det gäller mål angående vårdslöshet i trafik.» Såsom exempel nämns följande instanser, nämligen Föreningen Sveriges häradshövdingar, hovrätten över Skåne och Blekinge samt Göta hovrätt. »Även Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, länsstyrelsen i Malmöhus län och Föreningen Sveriges landsfiskaler samt ett par underremissinstanser anser att nämnd alltid bör medverka i dessa mål.»

Emot detta säger departementschefen på sidan 117 i propositionen: »Å andra sidan har de remissinstanser som närmast företräder allmänheten, dvs. trafikantorganisationerna, Sveriges advokatsamfund och försäkringsväsendet, inte haft några invändningar mot kommitténs förslag.» Departementschefen bedömer detta så att nämnden kan tas bort. Ja, jag vill fortfarande understryka att riksdagen även om andra organisationer hyser förtroende för en sådan domförhållsregel inte bör genomföra denna domförhållsregel när så många domstolsinstanser själva anser att de behöver nämnden.

Det är visserligen sant, såsom departementschefen framhåller och som utskottet understryker, att en domare har rätt att ta med nämndemän när han anser det erforderligt. Jag skulle vilja ställa den direkta frågan till statsrådet: Om en domare anser att praktiskt taget alla mål om vårdslöshet i trafik, där erkännande inte föreligger, är av den arten att han behöver nämnd, anser statsrådet det då vara förenligt med lagstiftningens syfte att domaren regelmässigt använder nämnd när det inte föreligger ett erkännande? Det är nämligen svårt för en domare att sitta och detaljgranska varje mål, när han skall bestämma om målet skall utsättas till session med nämnd eller inte. Det skulle

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

inte heller vara lämpligt att man såge efter om bevisbedömningen vore svår eller inte. Skulle man läsa så noga, finge man lätt en förutfattad mening. Skall man ha med nämnd i ett tämligen stort antal mål, får man nog genomföra den tidigare nämnda metoden. Jag frågar sålunda: Stämmer detta med lagens syfte? Jag tror det skulle vara av intresse att få ett auktoritativt uttalande från departementschefen om hur han ser på denna sak.

Jag kan nämna att jag har talat med mina kolleger i den rådhusrätt, där jag tjänstgör. Vi kom överens om att vi vid två slags mål kände det starkaste behovet av att rådgöra med andra domare, juristdomare eller nämndemän, nämligen mål om vårdnaden om barn samt mål om vårdslöshet i trafik. Man kan ju säga att i trafikmål gäller det i regel inte fängelse. Dessa mål är inte svåra ur den synpunkten — de är inte så allvarliga — men de är ofta svårbedömbara. Den meningen vidhåller jag.

Det finns ett förslag från en utredning om att körkortsindragning skall flyttas till domstol. Om så skulle ske, är det statsrådets mening att även fråga härom skall kunna avgöras av en lagfaren domare? Eller skall man i så fall återinföra nämnden i mål om vårdslöshet i trafik, eftersom ju frågan om körkortsindragning, teoretiskt sett, uppkommer i varje sådant mål? Jag tycker att sådana problem utgör ytterligare skäl att i vart fall inte för närvarande ta bort nämnden i mål om vårdslöshet i trafik. Man bör avvakta det arbete i frågan som domstolskommittén har att fullgöra.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det var många frågor som ställdes till mig av de två senaste talarna. Jag har försökt anteckna dem och skall försöka besvara dem så gott sig göra låter.

Herr Ferdinand Nilsson frågade varför man över huvud taget lade fram en proposition i det här ärendet, när tra-

fikmålskommittén ännu inte har slutfört sitt arbete. Det händer väl ofta att kommittéer får order att arbeta i etapper, om man anser det angeläget att få fram delreformer i tid. Detta är en etapp som väl närmast var föranledd av de goda erfarenheter man har vunnit av parkeringsbottsystemet. Den stora nyheten i propositionen är ju ordningsbottföreläggandet, och sedan kommer ytterligare rationaliseringsåtgärder, varav den fråga som vi mest intensivt diskuterar är endast en del.

Herr Ferdinand Nilsson var också inne på de internordiska överläggningarna och sade att propositionen skulle föregripa resultatet av vad som försigår där. Ja, enligt utskottsutlåtandet har utskottet inhämtat att arbetet inom Nordisk vägtrafikkommitté är inriktat på att inom de nordiska länderna få till stånd större överensstämmelse beträffande de egentliga trafikreglerna, och det överensstämmer helt och hållet med uppgifter jag har fått, nämligen att kommittén inte har övervägt att framlägga förslag beträffande *straffskalorna* för vårdslöshet i trafik.

En av de frågor som utgör bakgrunden till propositionen är trafikdisciplinen, och den frågan berördes också av herr Ferdinand Nilsson. Måste ni inte alla, ärade kammarledamöter, medge att om ni försöker gå över Norrbro på övergångsstället mitt på bron, så finner ni att bilisten inte ådagalägger någon större trafikdisciplin! Gå och tryck på knappen vid övergångsstället på norra sidan av Gustav Adolfs torg — inte i rusningstrafik utan en förmiddag! När signalen slår om till rött ljus för fordonstrafiken, räkna då efter hur många bilister som kör förbi, innan ni själva kan gå över! Varje åtgärd som kan sättas in för att få till stånd en bättre trafikdisciplin skall sättas in. Man skall inte avvakta att en kommitté skall behöva slutföra ett arbete som kommer att inriktas på andra områden av dess verksamhetsfält, innan man får lägga fram ett förslag.

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

Herr Ferdinand Nilsson ville hellre att vi skulle förstärka poliskåren. Javisst, det vill jag också, men vi får avväga alla samhällsbehov mot varandra. Skall vi försöka göra upp om att nästa år minska väganlagen och andra anslag som herr Ferdinand Nilsson är intresserad av och öka anslagen till polisen? Om vi därigenom lyckas skapa flera poliser, är jag inte så alldeles säker på.

Herr Ferdinand Nilsson kritiserar också att man går in för en förenklad handläggning av trafikmål. Ja, det är en utveckling som äger rum i hela världen, och ett av de väsentligaste skälen är trafiksäkerhetssynpunkten — man vill få ärendena avgjorda så fort som möjligt; en omedelbar påföljd är bästa medlet att förbättra trafikdisciplinen. Inom Europarådet förbereds t. ex. en konvention som i stort sett syftar till ett enhetligt ordningsbotföreläggande.

Jag går så över till frågan om ensamdomare eller nämnd. I de enklare målen är det vanligt att man använder ensamdomare, exempelvis i Danmark, Tyskland och England, och jag tror inte att de svenska yrkesdomarna är mindre kompetenta att handlägga sådana mål än deras utländska kolleger.

Herr Ernulf frågade om det är lämpligt att använda ensamdomare i flertalet vårdslöshetsmål. När man inte bestraffar ringa vårdslöshet, måste det ju vara fråga om allvarligare fall, måste han mena. Ja, jag kan svara med en motfråga: Vill herr Ernulf påstå att alla de 25 000 personer som år 1960 dömdes för vårdslöshet i trafik hade varit med om allvarliga olycksfall?

Herr Ernulf sade vidare att många domstolar själva anser att nämnd bör medverka i vårdslöshetsmål. Ja, herr Ernulf, både utskottet och jag har understrukit att om det finns skäl till det skall nämnd medverka. Förslaget innebär ingalunda att nämnden på något sätt avskaffas, vare sig i allmänhet eller i trafikmål.

Herr Ernulf önskade också ett svar

på frågan: Om en domare anser att han bör använda nämnd i alla mål där erkännande inte föreligger, är det då rätt och riktigt? Ja, något rättegångsfel innebär det ju inte, men naturligtvis måste man ställa det kravet på honom att han skall eftersträva en objektiv bedömning.

Beträffande körkortsfrågorna vill jag säga till herr Ernulf att det ännu är för tidigt att spekulera i hur de kommer att handläggas. Vi måste där avvakta dels det fortsatta arbetet inom trafikmålskommittén, dels och inte minst det nu påbörjade arbetet inom trafiknykterhetskommittén.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Herr statsrådet var vänlig att ta upp något som jag framförde och gjorde vad han kunde för att slå ihjäl det.

På en punkt förstår jag honom bra, och den gäller pågående utredning. I kamrarna och utskotten är vi ju vana vid att pågående utredning anses vara det absoluta stopptecknet för varje framstöt. Därför har vi också svårt att riktigt anpassa oss till uppfattningen i kanslihuset, att man kan göra litet hur som helst i detta avseende. Och det är kanske därför våra bedömningar skiljer sig på den punkten.

Vad sedan beträffar det nordiska samarbetet så framhåller man ofta önskvärdheten av en samordning mellan de nordiska ländernas rättssystem o. s. v. Statsrådet var nöjd och glad att kunna säga att han inte hört talas om att man på den här punkten hade tänkt någonting om den saken. Men med den frenetiska verksamhet som utvecklas på det nordiska planet undrar jag om han skall vara så säker på att det inte i alla fall kommer att bli så.

Statsrådet säger att tendensen i världen går i riktning mot . . . o. s. v. Ja, vi diskuterade den här saken i utskottet och var tämligen på det klara med att tendensen i vissa länder går i en

Ang. domstols sammansättning med nämnd i trafikmål, m. m.

viss riktning och i andra länder i en annan riktning. Under sådana förhållanden förefaller det litet sangviniskt att säga någonting bestämt om i vilken riktning utvecklingen går. Så mycket är emellertid säkert att i en situation, då man vet att det finns tendenser i den ena riktningen och tendenser i den andra riktningen, är det vanskligt att i avvaktan på närmare resultat av undersökningar därav gå in för en uppmjukning av straffbestämmelserna.

Statsrådet säger — han sade det redan i sitt första anförande fastän jag råkade glömma bort att ta upp det, och det var illa gjort — att det bara har förekommit ett enda fall då man utdömt fängelse för de brott som det här gäller. Ja, herr statsråd, men hur många trafikförseelser har förhindrats av att vederbörande riskerade att få fängelse? Det vet inte statsrådet, och inte jag heller.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord med anledning av ett yttrande som herr Ernulf fällde.

Utskottet anser att det inte är nödvändigt att nämndemän alltid sitter med i sådana här rutinmål som vårdslöshet i trafik utgör; det kan anses vara slöseri med arbetskraft att för sådana mål ta i anspråk deras praktiska erfarenhet och omdömesförmåga. Nu säger herr Ernulf att om det skall bli på det sättet att ensamdomare skall avgöra så är det väl bättre att trafikmålen avgörs av ett juristkollegium. Det var detta yttrande jag fäste mig vid och som jag tyckte var egendomligt.

Utskottet menar ändå att domaren även när det gäller enklare mål som vårdslöshet i trafik, om det är ett komplicerat mål — t. ex. om det föreligger bevisvärigheter — skall ha möjlighet att kalla in tremannanämnd och få det stöd som kan vara behövligt.

Det gläder mig emellertid att i varje fall inte herr Ernulfs yttrande skall tol-

kas så att han menar att man på längre sikt bör syfta dithän att nämndemännen skulle bli överflödiga och att vi skulle övergå till ett system med enbart juristdomare.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner beträffande utskottets hemställan komme att framställas först särskilt beträffande punkterna A—D, därefter särskilt i fråga om punkten E samt vidare särskilt rörande punkten F.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna A—D hemställt.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen enligt de avseende punkten E förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ernulf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ernulf begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33 punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ernulf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ernulf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 58.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten F.

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 till teckning av aktier i Allmänna bevakningsaktiebolaget m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 105 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 under kapitalbudgeten anvisa a) för Tillskott till Allmänna bevakningsaktiebolaget under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 750 000 kronor, b) för Teckning av aktier i Allmänna bevakningsaktiebolaget under fonden för statens aktier ett investeringsanslag av 2 250 000 kronor, dels ock medgiva, att Allmänna bevakningsaktiebolaget finge, efter beslut av Kungl. Maj:t, disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av högst 3 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Schött* (I: 713) samt den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl. (II: 878), hade hemställts, dels (A) att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts för-

slag såvitt avsåge teckning av aktier i Allmänna bevakningsaktiebolaget m. m., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, 1) att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för en avveckling snarast möjligt av Allmänna bevakningsaktiebolagets verksamhet, 2) att nytt förslag för organiserande av bevakningsuppgifterna avseende militära skyddsföremål måtte framläggas för riksdagen på grundval av bevakningstekniska kommitténs förslag, varvid ytterligare överväganden borde ske beträffande möjligheterna att utnyttja polispersonal inom ramen av ifrågavarande bevakningsuppgifter, dels ock (B) att riksdagen — därest yrkandena under A icke skulle bifallas — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att investeringskostnaderna icke i någon mån borde belasta försvarsutgifterna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte beträffande sättet för den framtida organisationen av bevakningsuppgifterna avslå motionerna I: 713 och II: 878 om avveckling av Allmänna bevakningsaktiebolagets verksamhet och framläggande av nytt förslag till bevakningsorganisation,

B. att riksdagen måtte för Tillskott till Allmänna bevakningsaktiebolaget på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 750 000 kronor,

C. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 713 och II: 878, såvitt nu vore i fråga, för Teckning av aktier i Allmänna bevakningsaktiebolaget på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 2 250 000 kronor,

D. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 713 och II: 878, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att Allmänna

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

bevakningsaktiebolaget finge, efter beslut av Kungl. Maj:t, disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av högst 3 000 000 kronor,

E. att riksdagen måtte beträffande kostnadernas fördelning på budgeten med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 713 och II: 878, såvitt nu vore i fråga, besluta, att av Allmänna bevakningsaktiebolagets kapitalbehov ett belopp av 1 150 000 kronor skulle redovisas inom försvarets kostnadsram.

Reservationer hade anförts

1) av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Harry Carlsson*, *Ståhl*, *Larsson* i Hedenäset, *Turesson*, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Källstad* och *Petersson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A, C och D hemställa,

A. att riksdagen måtte beträffande sättet för den framtida organisationen av bevakningsuppgifterna med bifall till motionerna I: 713 och II: 878, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för en avveckling snarast möjligt av Allmänna bevakningsaktiebolagets verksamhet och att nytt förslag för organiserande av bevakningsuppgifterna avseende militära skyddsföremål måtte framläggas för riksdagen på grundval av bevakningstekniska kommitténs förslag, varvid ytterligare överväganden borde ske beträffande möjligheterna att utnyttja polispersonal inom ramen av ifrågavarande bevakningsuppgifter,

C. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 713 och II: 878, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning för aktieteckning i Allmänna bevakningsaktiebolaget,

D. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 713 och II: 878, såvitt nu

vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om att gällande statsgaranti skulle utbytas mot rörlig kredit i riksgäldskontoret;

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Ståhl*, *Turesson*, *Källstad* och *Petersson*, vilka, under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under A, B, C och D, ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under E hemställa, att riksdagen måtte beträffande kostnadernas fördelning på budgeten i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 713 och II: 878, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att i Allmänna bevakningsaktiebolaget investerade medel icke till någon del borde redovisas inom försvarets kostnadsram.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! I proposition till 1964 års riksdag begärde regeringen bemyndigande att få bilda ett statligt, helägt aktiebolag för att övertaga bevakningen av vissa statliga byggnader, förråd och dylikt, i första hand för totalförsvarets räkning och åtminstone till en början bara inom Storstockholm. Idén att bilda ett bolag hade runnit upp inom försvarsdepartementet och hade utformats i en PM som var utarbetad där. Den egentliga utredningen hade emellertid gjorts av den s.k. bevakningstekniska kommittén, och denna hade föreslagit en helt annan lösning, nämligen att skapa en organisation för bevakning i försvarets egen regi. Detta skulle — enligt kommittén — erbjuda en rad fördelar i fred, vid mobilisering och i krig.

Departementschefen frångick emellertid sakkunnigförslaget och föreslog för sin del bildandet av ett bolag. Han försäkrade att avsikten var att detta skulle driva sin verksamhet efter strikt affärsmässiga grunder — vinst skulle dock inte få förekomma. Fördelen med

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

bolaget sades vara att det skulle stimulera till konkurrens. För bolagets egen del skulle dock konkurrensen med andra företag inskränkas genom att bolaget skulle ges monopol på en rad statliga bevakningsobjekt. Det bör kanske också nämnas att departementschefen sade sig förutsätta att prissättningen på bolagets tjänster och lönesättning m. m. för personalen skulle anpassas till rådande marknadsläge.

Riksdagsmajoriteten följde regeringens förslag på alla punkter. De borgerliga ledamöterna röstade dock mot beslutet efter att ha yrkat på ett nytt förslag från regeringen, grundat på den föreliggande sakkunnigutredningen.

Bolaget kom således i gång. Efter ett års verksamhet är det nu konkursmässigt. Vi är vana vid att statlig företagsamhet misslyckas. Med jämna mellanrum brukar det komma krav på kostsamma räddningsaktioner för praktiskt taget alla de företag som drivs i statlig regi. Men även mot den bakgrunden blev man häpen över den rekordartade snabbheten i det här fallet. De beräkningar och prognoser som av regeringen framlades för utskott och riksdag i förfölj har visat sig vara totalt felaktiga. Nu begär man friska pengar. Man har liksom alltid i sådana här sammanhang fullt med förklaringar att ge till att det har gått så illa som det har gått. Det är självklart att det finns förklaringar, men det är inte det som är det väsentliga, utan det är om den ogynnsamma utvecklingen kan hänföras till omständigheter som inte rimligen hade kunnat förutses. Detta är såvitt jag kan förstå på intet sätt fallet. Bolaget synes visserligen vilja göra gällande att det inte togs hänsyn till initialkostnaderna vid bolagets tillkomst. Det skulle i så fall ha varit högst uppseendeväckande. Att bedöma och ta skälig hänsyn till utgifterna för att komma i gång hör till det elementära vid företagsplanering. Nu är emellertid inte påståendet riktigt. Det togs hänsyn till igångsättningskostnaderna när bolaget bildades.

Jag skall be att få citera några rader ur propositionen från 1964: »Ett nystartat företag inom den relativt bundna vaktmarknaden anses dock kunna behöva ett startkapital med marginaler för bl. a. ackvisition, provisorier i fråga om förhyrning, nyutbildning av personal samt lageruppbbyggnad av material och beklädnadspersedlar, nyckipering för väktarpersonalen m. m. Med hänsyn härtill och för att kunna vidareutveckla bolagets rörelse bör man enligt PM räkna med ett rörelsekapital om högst 3 miljoner kronor.» Departementschefen anslöt sig till dessa beräkningar.

De ursprungliga förslagställarna borde därför, tycker man, ha förverkat rätten att bli trodda som prognosmakare vid ekonomisk planering. Men ändå är det delvis precis samma personer som står bakom bedömningarna och förslagen även den här gången.

Jag måste säga att jag är förvånad över det jämnmod för att inte säga den absoluta brist på reaktion som utskottets socialdemokratiska majoritet visar inför regeringens nonchalans mot riksdagen. Ty det är nonchalant att förelägga oss så slarvigt hopkomna och så totalt otillförlitliga uppgifter som skedde i förfölj. Det är inte bara det rekordsnabb ekonomiska misslyckandet för vaktbolaget som är märkligt. Det finns också andra egendomligheter att notera från dess korta bana. Ackvisitionsmetoderna har varit fördomsfria, och bolagets förankring till departement och myndigheter har uppenbarligen utnyttjats på ett sätt som knappast kan sägas stå i överensstämmelse med en målsättning om affärsmässighet och konkurrens på lika villkor. Den anknytning till marknaden i fråga om personalens förhållanden som förutsattes vid bolagsbildandet har tagit sig bl. a. det uttrycket att den vaktmannapersonal, som inom branschen normalt är kollektivavtalsanställd, av bolaget har anställts som tjänstemän. Vidare är iveren att konkurrera fritt inte större än att bolaget utber sig förmåner i fråga om kreditförhål-

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

landen och räntebetalningar — och även nu föreslås erhålla sådana — som endast står vissa statliga företag till buds.

Det måste i hög grad vara motiverat att nu göra en omprövning av bolagets verksamhet och hela bevakningsfrågan. När man år 1964 inom departementet gjorde en jämförelse mellan å ena sidan bevakningstekniska kommitténs förslag och å andra sidan bolagsidén, var utgångspunkten för bedömning av bolagsalternativet givetvis de beräkningar som nu har visat sig vara så felaktiga. Det borde därför vara självklart att i dagens situation ta upp bevakningstekniska kommitténs förslag till nytt övervägande. I jämförelsen 1964 angav även förespråkarna för bolagsformen att de båda alternativen var i stort sett likvärdiga.

Regeringen och utskottsmajoriteten håller dock benhårt fast vid den inslagna vägen och vill nu inte ens tala om alternativ. Detta tyder mindre på omsorg om skattebetalarna än på omsorg om den egna prestige, oförmåga att erkänna misstag och brist på vilja att rätta till dem.

Utskottets borgerliga ledamöter har därför i reservation 1 till utskottets utlåtande begärt att riksdagen skall avslå propositionen i vad den avser ny aktieteckning m.m. och i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att bolaget avvecklas och att nytt förslag framlägges till organiserandet av de militära bevakningsuppgifterna, grundat på bevakningstekniska kommitténs utredning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Det statliga bolagets tillkomst har medfört att kostnaderna för bevakningen av de militära objekten i allmänhet har stigit. Det är naturligtvis tänkbart att bevakningen har blivit bättre på vissa håll — det har jag ingen möjlighet att bedöma. Faktum är emellertid att man åtminstone kan finna exempel på att den har blivit dyrare utan att den därför har blivit bättre.

I propositionen om bildandet av vaktbolaget underströks, som jag har nämnt nyss, att prissättningen på bolagets tjänster skulle anpassas till rådande marknadsläge, och riksdagen instämde i detta. Det finns därför verkligen inga skäl att förmoda att kunderna har subventionerats, alltså debiterats avgifter som varit lägre än vad en bevakning, ordnad på annat sätt, skulle ha betingat. I 1964 års proposition sägs vidare uttryckligen ifrån att en av fördelarna med bolaget skulle vara »att den för bevakningen av ett visst skyddsföremål ansvariga myndigheten själv kan bestämma bevakningens omfattning och utförande. Samtliga med bevakningen förenade kostnader kommer att framgå av träffade bevakningsavtal.»

Trots dessa löften föreslår nu regeringen att kunderna ytterligare skall betala hela förlusten på bolagets verksamhet. Inte nog med det: man föreslår också att en del av de nya investeringar som man tänker göra skall debiteras kunderna, och det på ett enda år såsom en driftkostnad för dem. Regeringen föreslår nämligen att dessa utgifter skall bestridas av försvarets kostnadsram för år 1966/67. Samtidigt påstår man att investeringarna kommer att bli lönade och väl förränta sig. Den räntan skall ingalunda komma kunderna — försvaret — till godo, lika litet som de vinster som man i fortsättningen måste ta fram för att kunna betala tillbaka de förluster som man nu låter försvaret betala.

Hur regeringen principiellt kan motivera ett sådant förslag kan jag inte begripa, liksom inte heller hur man kan förena det med talet om affärsmässighet.

Sanningen är nog att regeringen har bestämt sig för att bryta sina åtaganden i fråga om beräkningsgrunderna för försvarets kostnadsram och nu söker efter alla möjligheter att belasta den ramen med utgifter som alldeles uppenbart inte hör dit. Vi har fått flera exempel på det i år. Högerpartiet vill emellertid tillämpa ramen korrekt en-

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

ligt de normer som skall gälla. Bara om man gör det kan man nämligen kräva av de militära myndigheterna den noggranna planering som är nödvändig för att man skall få bästa resultat av försvarsanslagen och som ju systemet med kostnadsramar har som enda eller i varje fall främsta uppgift att möjliggöra.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall även till reservation nr 2.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! När detta bolag bildades för att organisera bevakningen i första hand av militära objekt var huvudsyftet att skapa större säkerhet och effektivitet i bevakningen. Jag tror att man ganska allmänt var överens om att den bevakning som dittills hade funnits i många avseenden var otillfredsställande. Det diskuterades huruvida man skulle ordna bevakningsorganisationen inom ramen för ett statligt bolag eller överlåta uppgiften åt militära myndigheter. Utskottet fann då att det förstnämnda alternativet ur många synpunkter var det allra bästa. Dittills hade bevakningen omhänderhåfts av ett enskilt företag, som var monopoliserat.

Liksom alltid när anslag utmäts till statliga företag gjorde riksdagen — och det gäller väl även Kungl. Maj:t — den gången det felet att alldeles för snålt beräkna de anslagsmedel som behövdes för uppgifterna. Vi erkänner gärna att riksdagen då, liksom eljest när det gäller statliga företag, räknade i underkant. Det har visat sig redan efter första året, eftersom man ställde betydande krav på bolaget. Riksdagen uttalade, samtidigt som den beslöt att staten skulle teckna aktier för 150 000 kronor, att detta bolag skulle ge sin personal en mycket god utbildning, att organisationen skulle få en god och modern utrustning och snabbt genomföra sin uppbyggnad. Man skulle efter hand försöka utvidga verksamheten utanför storstockholmsområdet och arbeta af-färmässigt utan vinstsyfte.

Det gick nu inte att klara dessa uppgifter med de mycket begränsade medel som ställdes till förfogande. Det är därför vi i dag har att behandla ett förslag från Kungl. Maj:t om en erforderlig komplettering och förstärkning av de belopp som kan behövas för ändamålet. Större delen av det belopp Kungl. Maj:t begär, 1 850 000 kr. av tre miljoner, föreslås ligga utanför krigsmaktens kostnadsram.

Utskottets majoritet har tillstyrkt förslaget, men reservanterna vill inte vara med på det. Herr Virgin har tämligen utförligt och enligt min mening även litet överflödigt sökt bevisa att bolaget bör avvecklas och att man bör söka en annan lösning, den alternativa lösning som föreslogs för två år sedan. Herr Virgin, som bevisade så mycket i sitt anförande nyss, har emellertid icke på något sätt försökt leda i bevis att en sådan anordning skulle bli billigare än den organisation man nu har och som han vill att man skall rasera. Han har inte heller sökt bevisa att den organisation han nu förordar skulle bli effektivare än den som nu håller på att byggas upp. Detta har gjort att jag för min del liksom utskottets majoritet ansett att vi bör genomföra denna förstärkning. Jag yrkar på den punkten bifall till utskottets hemställan.

Det finns också en reservation, för vilken endast högern står. Den gäller hur mycket som skall placeras inom eller utom den militära kostnadsramen. Jag nämnde att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag innebär att 1 850 000 kronor lägges utanför ramen. Herr Virgin vill att alltsammans 3 milj. kronor skall täckas i annan ordning. Jag tror inte att det är riktigt att på det sättet gång efter annan föreslå att utgifter för huvudsakligen militära ändamål skall läggas utanför försvarets kostnadsram. Bevakningstjänsten har alltid legat inom ramen, något annat har aldrig ifrågasatts. Jag tror att det än en gång bör upprepas här i kammaren, att skall man på detta sätt tvista om vad som skall

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

ligga inom eller utom ramen eller huruvida man skall bygga upp en ram utanför den stora kostnadsramen, då är det lika bra att över huvud taget inte ha någon kostnadsram alls.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i båda punkterna.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Herr Gillström angav som en förklaring till Bevakningsbolagets snabba misslyckande, att anslaget från början var för snålt beräknat och att detta skulle vara en vanlig företeelse i fråga om statliga företag. Det kan hända att det är på det sättet, men bolaget fick ju, precis som statliga företag brukar få, vartenda öre som man begärde. Hade vi inte då kunnat kräva att den planering som föregick anslagskravet skulle varit så fullständig att beloppet blivit tillräckligt? Nu begär man för aktieteckning ungefär 17 gånger så mycket som förra gången. Får jag fråga herr Gillström: »Är nu detta slutgiltigt, är detta kapitaltillskott tillräckligt eller kan vi befara att man kanske kommer tillbaka ytterligare en gång och även då säger att man begärde för litet förra gången?»

Sedan säger herr Gillström att jag har inte bevisat att den alternativa företagsformen skulle bli billigare eller effektivare. Det lär inte vara så lätt att bevisa. Faktum är dock att verkligheten bevisat att den nuvarande företagsformen inte blev tillnärmelsevis så billig som man ställde i utsikt från början. Effektiviteten kan inte heller ha blivit så mycket större, eftersom bevakningsuppgifterna åtminstone i största utsträckning sköts med samma personal som tidigare innan bolaget bildades. De har endast bytt arbetsgivare.

Herr Gillström säger slutligen att det är felaktigt att begära att kostnaderna skulle läggas utanför försvarskostnadsramen därför att bevakningstjänsten ju alltid har legat innanför försvarskost-

nadsramen. Jag försökte i mitt första anförande förklara att detta icke är en kostnad för bevakningstjänsten utan en investeringskostnad, som man bestämt gör gällande skall förränta sig och amorteras. Förräntningarna och amorteringarna skall icke återgå till försvarets budget. Då är det heller inte rimligt att debitera utgiften på försvarets kostnadsram. Ett sådant förfarande är omöjligt att förstå logiken i.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är inte möjligt att i det här sammanhanget ha någon uppfattning om huruvida den bevakningstjänst vi skall ha och som avses skola utvidgas, kanske mycket väsentligt, kan klaras av med de anslag som nu lämnas. Det finns nog ingen som kan avgöra detta nu — det får vi se när den tiden kommer.

Vad sedan gäller vad som skall ligga utanför eller inom ramen anser herr Virgin att det här är fråga om investeringar som bör ligga utanför. Inom försvarsramen har vi många investeringsposter på andra områden — det gäller betydande investeringar. Jag förstår inte varför den verksamhet som det här är fråga om inte också skulle kunna ha sina investeringar inom försvarets ram.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Som svar på det senaste inlägget vill jag bara påpeka, att skillnaden mellan andra investeringar och denna investering är att försvaret normalt självt får åtnjuta avkastningen av de investeringar som läggs inom kostnadsramen. Då är det också rimligt att de läggs inom ramen. I detta fall är det emellertid avsett att avkastningen på ifrågakvarande investering skall komma andra intressen till godo.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag noterade med intresse att herr Gillström underströk att man inte kan vara säker på om det kapital-

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

tillskott som nu krävs för Bevakningsbolaget skall vara tillräckligt. Det var säkert klokt av herr Gillström att göra det. Statskontoret har ju i sitt remissyttrande sagt, att det behövs verkligen en konkret plan över de aktuella investeringarna, innan man kan besluta om medelsanvisningen, och någon sådan finns inte.

I sitt första anförande sade herr Gillström även att bolaget inte fick det tillskott från början som hade varit rimligt. Även där har statskontoret en egen mening, nämligen att det togs hänsyn till initialkostnaderna för bolaget. Det var alltså ingen tvekan, enligt statskontoret, om att en del av de krav bolaget nu för fram var inräknade i den första begäran. Jag refererar alltså här vad statskontoret anför.

Jag har roat mig med att läsa vad som sades i denna kammare av den som då var utskottets talesman, då man beslöt i frågan år 1964. Han menade att ett statligt bolag på detta område skulle utgöra en verklig stimulans till konkurrens. Det skulle alltså visa sig att detta bolag verkligen hade möjligheter att göra insatser som var effektiva, utan att man skulle dra in andra anordningar i sammanhanget.

Jag noterar således — jag höll på att säga med tillfredsställelse — att det var inte riktigt så lätt som utskottets talesman sade år 1964. Det råder säkerligen en sådan tveksamhet beträffande bolagets framtid som den som nu är utskottets talesman i dag gör gällande inför kammaren. Man vet egentligen ganska litet. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till reservation nr 1.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Det fel som begicks när vi startade detta bolag var att det fick ett alltför lågt aktiekapital. De lånemedel som ställdes till förfogande har däremot visat sig vara helt tillräckliga. Aktiekapitalet var 150 000 kronor, varav 30 000 kronor skulle utgöra en reserv-

fond. De kostnader, som bolaget åsamlades redan vid starten, gjorde att det ganska snart enligt aktiebolagslagen skulle ha kunnat komma på obestånd. Felet är naturligtvis mitt. Hade vi från början gjort en riktigare avvägning mellan eget kapital och lånemedel skulle inte frågan på nytt ha behövt komma till riksdagen.

Beträffande bolagets verksamhet har vi låtit Bohlins revisionsbyrå göra en utredning, vilken är redovisad i propositionen. Jag skall inte gå in på den, men Bohlins revisionsbyrå säger att Bevakningsbolaget kan bli ett bärkraftigt företag. Förutsättningen är dock att det blir en annan avvägning mellan aktiekapital och annat kapital.

Jag behöver inte gå in på vad herr Gillström redan har fört fram, men orsakerna till att utgifterna från början blev så stora för detta bolag var att det startade vid en tidpunkt då tekniska hjälpmedel på ett annat sätt än förr började tas i anspråk i bevakningstjänst. Det framgår ju också av propositionen, hur detta påverkat kostnaderna. Med hänsyn bl. a. till att tekniska hjälpmedel skulle användas i bevakningstjänsten blev det dessutom nödvändigt att utvidga utbildningen av personalen då den anställdes. Detta har inte förekommit på samma sätt tidigare inom bevakningstjänsten. Bolaget blev delvis pionjär på detta område, och de enskilda har tvingats följa efter.

Beträffande bolagets framtid vill jag säga, att vad jag nu bygger på är inte egna försök att bedöma den närmaste framtiden. Jag håller mig helt till den utredning som är presenterad av Bohlins revisionsbyrå. Sedan kan var och en räkna ut, att när dessa initialkostnader är täckta av aktieägarna, har bolaget med sin verksamhet, som kan bli mycket omfattande, alla förutsättningar att få betalt för sina tjänster. Konsten är att bygga upp en högt kvalificerad, med tekniska hjälpmedel utrustad bevakningstjänst. Den är på väg att byggas upp.

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

Jag vet mycket väl att man på enskilt håll, där man förlorar en del bevakningsobjekt, inte tycker särskilt bra om det, men jag tycker nog att riksdagen borde föredra denna form av bevakningstjänst, utförd genom ett eget statligt bolag, framför den form bevakningstekniska kommittén föreslog. Vi är alla eniga om att staten själv bör bevaka sina s. k. totalförsvarsobjekt. Jag anser att det är mycket lättare att överblicka kostnader och annat om det sker i bolagsform.

Jag erkänner gärna att det var en felaktig bedömning av kapitalbehovet från början, att skillnaden mellan aktiekapitalet och lånekapitalet var för stor. Aktiekapitalet var för litet. Men om vi nu rättar till det, är jag personligen övertygad om att Bevakningsbolaget, som Bohlins revisionsbyrå säger, blir ett bärkraftigt företag.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Det är glädjande och tilltalande att statsrådet Andersson så öppet erkänner att det var en felbedömning som gjordes från regeringens sida när förslaget lades fram 1964. Det är just detta som vi har velat göra gällande: att det var en felbedömning av sådan omfattning att den rimligen inte bort få förekomma. Det är klart att man inte hade kommit till riksdagen i år, om aktiekapitalet hade varit större. Det kanske hade dröjt ytterligare ett eller ett par år. Kanske man inte hade behövt komma alls, det vet jag inte. Men det är inte bara fråga om en annan fördelning mellan eget kapital och lånekapital. Det lånekapital man begär i fortsättningen är ju precis lika stort som det man hade tidigare, alltså 3 miljoner kronor, medan man ökar den egna kapitalinsatsen från 180 000 kronor till 3 miljoner kronor.

Så säger statsrådet Andersson att en av förklaringarna till det dåliga resultatet är att tekniska hjälpmedel börjats i anspråk. Ja, men det är verkligen

ingenting som inte hade bort förutses. Den tekniska utvecklingen inom denna bransch pågår naturligtvis, liksom inom alla andra branscher. Jag tror inte att det är fullt korrekt att framställa det statliga företaget som någon särskild pionjär på det tekniska området. Jag har fått uppgift om att den tekniska utvecklingen inom andra företag i samma bransch är väl så avancerad om inte mer avancerad än vad detta bolag åtminstone hittills kunnat åstadkomma. I varje fall kan den tekniska utvecklingen inte rimligen åberopas som något oväntat eller märkvärdigt.

Det är ju glädjande att konstatera att den välkända Bohlinska revisionsbyrån enligt statsrådet nu har tagit ansvaret för att kapitalbehovet blir tillräckligt tillgodosett. Jag hoppas bara att revisionsbyrån kunnat ta ansvaret för också en god skötsel av företaget i fortsättningen.

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse det sympatiska sätt på vilket statsrådet erkände att ett fel här hade begåtts år 1964. Jag har aldrig förstått att det skulle vara så farligt att ta på sig skulden i vissa sammanhang. Detta gäller både för regering och opposition.

Det sympatiska och sakligt riktiga erkännande som gavs från statsrådets sida ändrar dock inte sakförhållandet, nämligen att här föreligger oklarheter om det finns möjligheter att driva detta bolag på det sätt som statsrådet nu tror. Oklarheten är lika stor även i fortsättningen. Därför vidhåller jag mitt tidigare yrkande.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag skall inte gå djupare in i debatten.

Jag vill endast erinra om att bolagets tillgångar bl. a. består i den utbildade personalen. Först sedan den utbildats

Ang. anslag till Allmänna bevakningsaktiebolaget

till höga kostnader kan den ge resultat i pengar. Vidare består tillgångarna i redan gjorda investeringar i tekniska hjälpmedel. En del av de pengar som här krävs är avsedda för vissa bestämda investeringar som är granskade inte bara av Bohlins revisionsbyrå utan också i departementet. Därmed är grunden lagd för en bärkraftig ekonomisk verksamhet.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Detta är väl riktigt, men man skall kanske i sammanhanget påpeka att den återopade Bohlinska revisionsbyrån dock direkt har angivit, att det kapital som har förbrukats under det första verksamhetsåret är närmare 800 000 kronor. Det är alltså ett kapital som icke motsvaras av några tillgångar, utan som erfordras som ett tillskott för att sanera balansräkningen, således för att bringa bolaget till en utgångspunkt på noll.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna A, C och D av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, därefter särskilt angående punkten B samt vidare särskilt rörande punkten E.

I fråga om punkterna A, C och D, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98 punkterna A, C och D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstnings slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 62.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter utskottets i punkten B gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen jämlikt de rörande punkten E förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

Ang. flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)

ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98 punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 27.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringsanslag under försvarets fastighetsfond för budgetåret 1966/67 jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2**Ang. flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)**

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för budgetåret 1966/67 beräkna ett investeringsanslag av 44 000 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i förenämnda proposition nr 108 föreslagit riksdagen att dels besluta, att örlogsvarvet på Muskö skulle utbyggas enligt de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet, dels ock till Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 44 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Strandberg* och *Enarsson* (I: 714) samt den andra inom andra kammaren av herr *Björkman m. fl.* (II: 880), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att av föreslaget anslag om 44 miljoner kronor ett belopp av 6 miljoner kronor skulle belasta vägbudgeten och sålunda till Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 44 miljoner kronor, varav 6 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 881).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) besluta, att örlogsvarvet på Muskö skulle utbyggas enligt de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1966 och av utskottet,

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:

Ang. flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)

714 och II: 880 samt II: 881, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, till Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 44 000 000 kronor,

II. att motionen II: 881, i vad den icke behandlats under I b), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten hade reservation avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Ståhl*, *Turesson* och *Petersson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I b) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 881, såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 714 och II: 880, till Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 44 000 000 kronor, varav 6 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr **VIRGIN** (h):

Herr talman! Det är nu under många år som arbetet har pågått för att skapa ett varv och andra anläggningar på Muskö i Stockholms södra skärgård som skall ersätta flottans nuvarande förläggning till Skeppsholmen och Djurgården. Det har varit nära nog lika många år av obehagliga överraskningar och ständigt nya bekymmer. Nästan varje gång som Muskö har kommit i blickfånget har det varit för att kostnaderna för färdigställandet har stigit — och stigit mycket.

När 1962 års försvarskommitté fullgjorde sitt uppdrag, hade arbetena på Muskö framskridit så pass långt att kommittén ansåg att det borde vara möjligt att få ett bestämt och säkert besked om totala storleken av de utgifter som återstod. Kommittén infortrade därför en sådan uppgift från vederbörande myndighet och fick den också, tillsammans med en försäkran

om att den nu var absolut korrekt och att lita på. Kommittén delade upp beloppet över den beräknade återstående arbetstiden — det blev 30 miljoner kronor per år — och föreslog att denna summa skulle läggas till den försvarskostnadsram som skulle kunna komma att bli fastställd för övriga försvarsutgifter, samtidigt som det då skulle beslutas att utgifterna för Musköanläggningarna i fortsättningen skulle bestriidas inom denna kostnadsram.

Riksdagen beslöt också på det sättet, men besvärigheterna fortsatte. Härom året rasade en kajanläggning ut i havet och förorsakade stora extrakostnader. I årets proposition nr 108 redovisas ytterligare fördyringar orsakade av felaktigheter i beräkningar och bedömningar.

För att ordentligt granska hela anläggningen och penetrera möjligheterna att minska kostnadsökningarna har regeringen låtit en särskild utredningsman kritiskt gå igenom planer och förhållanden. Utredningsmannen har framlagt förslag om vissa besparingar, som förefaller att vara välbetänkta. Jag vill bara undantaga en punkt, nämligen i fråga om det befälshotell som erfordras på Muskö och som utredningsmannen tänker sig skall inredas i Ludviksbergs herrgård. I det fallet har utskottet vid sitt besök på platsen kommit till den uppfattningen — enhälligt såvitt jag kan förstå — att den tillfälliga vinst som skulle uppnås genom en sådan anordning ganska snart skulle ätas upp av ökade årliga kostnader och att sannolikt den större investeringen inom en nära framtid ändock skulle behöva göras.

Om man emellertid bortser från denna fråga, som i det stora sammanhanget är av underordnad betydelse, uppgår utredningsmannens besparingsförslag till 10 miljoner kronor och totalkostnaden kan därefter nu beräknas till 294 miljoner kronor i prisläge för maj 1965. Av detta belopp har redan betalts 185 miljoner kronor. För nästa

Ang. flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)

budgetår åskar regeringen 44 miljoner, som alltså skall jämföras med de 30 miljoner 1962 års försvarskommitté beräknade årskostnaden till och justerade ramen efter. Det rör sig sålunda om en avsevärd extra belastning.

Nu inrymmer emellertid de 44 miljonerna en del utgifter av sådant slag att de inte bör bestridas inom försvarets kostnadsram.

Vägen till Muskövarvet går delvis genom en nyanlagd tunnel som har en rätt märklig historia. Fortifikationsförvaltningen hade på sin tid i samband med anläggningens projektering föreslagit att en vägtunnel skulle byggas. Riksdagen avvisade dock detta förslag, på tillskyndan av regeringen. Likafullt påbörjades kort tid därefter ett vägtunnelbygge. Hur det beslutades känner jag inte till, men riksdagen lär inte ha varit tillfrågad. Det uppges att motivet skulle ha varit att tunneln genom billigare transporter under varvets byggnadstid skulle betala sig själv. Utgångspunkten för en sådan motivering var emellertid då en tunnelkostnad på mindre än 15 miljoner kronor och ett färdigställande under år 1961. I verkligheten drog tunneln en kostnad på 26 miljoner kronor och blev färdigt först år 1964.

Orsaken till fördringen och fördröjningen var de i Muskösammanhang så vanliga felkalkylerna och felbedömningarna, men också att vägmyndigheterna krävde, att när en tunnel ändå skulle byggas borde den få en utformning som passade normerna för civil trafik och för den betydligt ökade trafikvolym som tillskottet av denna civila trafik innebar. Det var tillgodoseendet av de kraven som i hög grad ökade kostnaderna och förlängde byggnadstiden för tunneln.

Enligt de beräkningar som fortifikationsförvaltningen gjort har merkostnaden för att tillgodose det civila trafikbehovet uppgått till 6 miljoner kronor. Den särskilda utredningsmannen granskade också detta och kom för sin del

till en ännu högre summa. Det är därför självklart att i varje fall 6 miljoner bör dras av från det belopp som skall belasta försvarets kostnadsram; den är ju avsedd för militära utgifter.

Likafullt föreslår regeringen att även kostnaden för den rent civila trafiken skall bäras av försvaret, och utskottsmajoriteten har intet att invända. Att göra på det sättet skulle inte bara strida mot vad som är rimligt utan också vara ett avsteg från vad som uttryckligen är stadgat och överenskommet i försvarsuppgörelsen. Enligt den skall inte sådana kostnader som uppkommer genom att en uppgift på grund av statsmakternas beslut löses på ett dyrbarare sätt belasta ramen, och självfallet inte heller kostnader som inte rör försvaret.

Vi kan inom högerpartiet inte godta sådana avsteg, av skäl som jag redovisade alldeles nyss, och vi har därför reserverat oss mot utskottets utlåtande. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har ingenting att erinra mot vad herr Virgin anfört om Musköprojektets sorgliga historia utan kan instämma i det mesta han sagt därom.

Det enda som skiljer högerens reserveringar från utskottet i övrigt är frågan hur kostnaderna skall betalas i en relativt underordnad del, nämligen hur 6 milj. av vägstnaderna skall betalas. Herr Virgin yrkar i sin reservation att dessa 6 miljoner kronor skall ligga utanför ramen.

Det är riktigt, som han nämnde, att 1963 års riksdag beslöt att skriva upp den ram, som då fastställdes — och som alltjämt gäller — med ett belopp av 30 miljoner kronor årligen för att täcka merkostnaderna för Muskövarvet. Men inget undantag gjordes för denna väg, ingenting sades om vilken standard den skulle ha.

Enligt min mening ligger kostnaderna

Ang. flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)

för vägen, alldeles oavsett hur bra eller dålig den är, inom ramen. Detta är den enda punkt beträffande vilken vi har delade meningar.

Jag vill emellertid också erinra om att en överenskommelse har träffats med vägförvaltningen med innebörd att vägförvaltningen skall överta hela underhållet av denna väg, till en beräknad kostnad av 200 000 kronor per år. Om vägen icke hade varit av denna bättre standard, skulle underhållet säkert ha kostat ännu mer per år. Ingen skulle då ha bestritt, att hela kostnaden, både för vägbygget och underhållet, skulle ligga inom ramen. Därför är herr Virgins resonemang icke hållbart.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Enligt herr Gillströms mening bör denna väg, även i den mån den tillgodoser civila ändamål, gå in under försvarets kostnadsram. Han ger ingen närmare motivering för sitt påstående, och jag tror att en motivering också skulle vara svår att hitta.

Det enda som han anför är att om vägförvaltningen inte hade övertagit underhållet av den väg som nu läggs ut till Muskö, skulle försvaret ha åsamkats en kostnadsökning på ungefär 200 000 kronor per år. Det är riktigt. Men jag begriper inte hur han som argument kan åberopa en framtida besparing på 200 000 kronor som motiv för att ett belopp av 6 miljoner kronor skall läggas på försvaret under nästa budgetår. Det är nämligen bara ett år och just nästa budgetår som det nu gäller. Framtida besparingar har ingen vikt för bedömningen, eftersom det inte finns någon kostnadsram för försvaret då. Även om det skulle bli en ny ram, vilket inte är säkert, kommer den självfallet att anpassas efter de kostnader som försvarets olika ändamål drar, och då skulle givetvis underhållskostnaden läggas inom ramen.

Skälet att det möjligen blir billigare underhåll i en framtid kan alltså inte tillmätas något värde i det här sammanhanget.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Inte heller det resonemanget är hållbart. Det belopp vi nu diskuterar gäller nästa budgetår och ligger alltså inom den period som vi räknar med; de 6 miljonerna skall också ingå i ramen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av att det förslag antoges, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 100 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av att det förslag antages, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 28.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1966/67 beräkna till Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 075 000 kronor, till Gymnastiska centralinstitutet: Omkostnader ett förslagsanslag av 411 000 kronor och till Gymnastiska centralinstitutet: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 253 000 kronor.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 50, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1966, föreslagit riksdagen att

I. besluta att den 1 januari 1967 inrätta en socialhögskola i Örebro i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats;

II. a) besluta att den 1 juli 1966 inrätta en gymnastik- och idrottshögskola i Örebro, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats;

b) godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för en särskild idrottslärarutbildning vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm;

III. a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för socialhögskolan i Örebro enligt vad i statsrådsprotokollet förordats;

b) godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för socialhögskolan i Örebro, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Socialhögskolan i Örebro: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 218 000 kronor;

IV. till Socialhögskolan i Örebro: Omkostnader för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 102 000 kronor;

V. a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm enligt vad i statsrådsprotokollet förordats;

b) godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 622 000 kronor;

VI. till Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm: Omkostnader för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 361 000 kronor;

VII. till Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 132 000 kronor;

VIII. a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro enligt vad i statsrådsprotokollet förordats;

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

b) godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro: Avlöningar för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 472 000 kronor;

IX. till Gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro: Omkostnader för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 63 000 kronor;

X. till Gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 119 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Lundström* (I: 134) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 183),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 692) och den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors m. fl.* (II: 854),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 693) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 853),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wirtén* och *Nyman* (I: 694) samt den andra inom andra kammaren av herr *Källstad m. fl.* (II: 852).

I motionerna I: 692 och II: 854 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 50 måtte 1. avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en socialhögskola i Örebro; 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder måtte vidtagas i

syfte att åstadkomma den planerade utökningen av socionomutbildningen inom ramen för befintliga socialhögskolor.

I motionerna I: 693 och II: 853 hade anhållits, att riksdagen 1. med avslag på Kungl. Maj:ts förslag angående placeringen av ny gymnastik- och idrottshögskola måtte besluta, att gymnastiklärarutbildning skulle förläggas till Umeå, 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t i samråd med berörda myndigheter snarast måtte utarbeta en tidsplan för utbildningens utbyggnad.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 692 och II: 854, såvitt nu vore i fråga, besluta att den 1 januari 1967 inrätta en socialhögskola i Örebro i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 692 och II: 854 samt I: 694 och II: 852, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för socialhögskolan i Örebro enligt vad i statsrådsprotokollet förordats;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för socialhögskolan i Örebro, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Socialhögskolan i Örebro: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 218 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 692 och II: 854 samt I: 694 och II: 852, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Socialhögskolan i Örebro: Omkostnader för

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 102 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 693 och II: 853, såvitt nu vore i fråga, besluta att den 1 juli 1966 inrätta en gymnastik- och idrottshögskola i Örebro i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats;

V. att riksdagen måtte godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för en särskild idrottslärarutbildning vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm;

VI. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm enligt vad i statsrådsprotokollet förordats;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 622 000 kronor;

VII. att riksdagen måtte till Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm: Omkostnader för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 361 000 kronor;

VIII. att riksdagen måtte till Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 132 000 kronor;

IX. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 693 och II: 853, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro en-

ligt vad i statsrådsprotokollet förordats;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro: Avlöningar för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 472 000 kronor;

X. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 693 och II: 853, såvitt nu vore i fråga, till Gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro: Omkostnader för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 63 000 kronor;

XI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 693 och II: 853, såvitt nu vore i fråga, till Gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 119 000 kronor;

XII. att motionerna I: 694 och II: 852, i vad de avsåge principbeslut om inrättande snarast möjligt av ett för socialhögskolan och gymnastik- och idrottshögskolan gemensamt högskolebibliotek i Örebro, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIII. att motionerna I: 134 och II: 183, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om åtgärder för att utbildningen av gymnastiklärare skulle innehålla en orientering om handikappidrotten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits, utom av andra,

1) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Kaijser, Strandberg, Wirtén, Turesson, Nordstrandh* och *Tobé*, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits,

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

dels att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 692 och II: 854, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag på Kungl. Maj:ts förslag om inrättande den 1 januari 1967 av en socialhögskola i Örebro, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att åstadkomma den planerade utökningen av socionomutbildningen inom ramen för befintliga socialhögskolor;

dels ock att utskottet bort under II och III — under förutsättning av bifall till reservationen beträffande hemställan under I — hemställa,

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 692 och II: 854 samt med avslag på motionerna I: 694 och II: 852, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag beträffande personalförteckning, avlöningsstat och anslag till avlöningar till en socialhögskola i Örebro;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 692 och II: 854 samt med avslag på motionerna I: 694 och II: 852, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag beträffande anslag till omkostnader till en socialhögskola i Örebro;

2) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Bengtson, Kaijser, Strandberg, Johan Olsson, Larsson* i Hedenäset, *Turresson, Nelander, Mattsson* och *Nordstrandh*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade,

dels att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 693 och II: 853, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag på Kungl. Maj:ts förslag om inrättande den 1 juli 1966 av en gymnastik- och idrottshögskola i Örebro, besluta, att gymnastiklärarutbildning skulle förläggas till Umeå och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t i samråd med berörda myndigheter snarast måt-

te utarbeta en tidsplan för utbildningens utbyggnad;

dels ock att utskottet bort under IX, X och XI — under förutsättning av bifall till reservationen beträffande hemställan under IV — hemställa,

IX. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 693 och II: 853, såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag beträffande personalförteckning, avlöningsstat och anslag till avlöningar till en gymnastik- och idrottshögskola i Örebro;

X. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 693 och II: 853, såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag beträffande anslag till omkostnader till en gymnastik- och idrottshögskola i Örebro;

XI. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 693 och II: 853, såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag beträffande anslag till materiel, böcker m. m. till en gymnastik- och idrottshögskola i Örebro.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! I proposition nr 50 föreslås att i Örebro skall inrättas dels en socialhögskola, dels en gymnastik- och idrottshögskola. Att jag tillsammans med en del reservanter har yrkat avslag beror inte på att jag ogillar Örebro, att jag på något sätt tycker illa om örebroarna eller att jag över huvud taget miss-tänker dem för att inte ha en god vilja att fylla de uppgifter som de i detta stycke ha förelagt sig. Mitt instämmande med reservanterna är i första hand en ekonomisk fråga och i andra hand en lokaliseringsfråga.

Utskottet erinrar om att bristen på socionomer för närvarande är mycket stor och konstaterar att det finns stora förutsättningar i Örebro att snabbt öka utbildningskapaciteten. Departementschefen, heter det vidare i utlåtandet, förordar därför i likhet med de sakkunniga som utrett frågan om ökad utbildning av socionomer samt ett flertal

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

remissinstanser att en socialhögskola upprättas i Örebro.

Det är ju ganska självklart att de sakkunniga som fick i uppdrag att utreda denna fråga stannade vid ett förslag om att inrätta en socialhögskola i Örebro. De hade inte något annat val, därför att i direktiven sades det klart och tydligt ifrån att man skulle inrätta en socialhögskola »belägen någonstans i mellersta Sverige, i första hand i Örebro». Utredningsmännen har inte haft fria händer att komma med något annat förslag än det som nu föreligger. De konstaterar att utbildningskapaciteten vid de befintliga socialhögskolorna borde ha ökats väsentligt och i snabbare takt än som har planerats, men då det inte ingick i direktiven har de inte haft möjlighet att komma med något förslag i den vägen. Jag tycker att det är slöseri både med pengar och de knappa resurser vi har i fråga om personal att starta en ny socialhögskola samtidigt som redan existerande socialhögskolor har för litet elever. Socialhögskolorna förklarar ju själva — och deras samarbetsnämnd likaså — att de är beredda att ta emot betydligt fler elever. Ja, de konstaterar t. o. m. att det skulle vara till gagn för undervisningen om de nuvarande socialhögskolorna blev större än vad de för närvarande är.

När vi förra veckan hade en lokaliseringsdebatt här i kammaren, sades det från talarstolen — och det mötte såvitt jag kunde förstå inte några invändningar från något håll — att vi måste utnyttja våra resurser så att de ger optimal utdelning och på sådant sätt att kostnaderna hålls nere. Det resonemanget borde tillämpas även i detta fall, där vi redan har skolor som har möjlighet att ta emot fler elever. När vi redan har lokaler och lärarkrafter borde det väl vara rimligt att i första hand satsa på utbildningen vid dessa redan befintliga socialhögskolor. Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservation 1.

När det sedan gäller gymnastik- och

idrottshögskolorna förefaller det ganska märkligt att när vi nu äntligen får ytterligare en skola, skall den ligga nära den förutvarande högskolan som det blir om den förläggs till Örebro. I reservationen har vi föreslagit att den skall förläggas till Umeå. Jag är emellertid inte så lokalpatriotisk att jag enbart därför tänker på Umeå. Jag skulle ha funnit det rimligt att i första hand förlägga en ny idrotts- och gymnastikhögskola till södra Sverige, till Malmöområdet, och sedan så småningom en tredje till Umeå. När vi nu får höra att man i Malmö—Lundområdet har händerna fulla med nuvarande uppgifter och inte har möjlighet att ta emot en högskola av denna art, finner jag det lämpligt att man denna gång i stället satsar på Umeå, där det ju finns verkligt goda förutsättningar för en sådan skola.

Jag vet att flera kommer att tala för denna sak, och jag skall därför inte ge mig närmare in på den. Jag nöjer mig med det sagda, herr talman, och ber att få yrka bifall till reservation 2 vid detta utlåtande.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! Ett genomgående tema i finansplaner och riksdagsdebatter är resonemang omkring de långa seriernas ekonomi och de lovvärda försöken att förbilliga allmännyttiga produkter och rationellt utnyttja tillgängliga resurser.

I statsutskottets utlåtande nr 102 tycker jag mig emellertid märka att det temat har blivit något av melodien som kom bort. Det är beklagligt, anser jag inte minst som talesman för motionerna I: 692 och II: 854 samt I: 693 och II: 853.

Med anledning av dessa motioner vill jag beträffande den planerade utbyggnaden av socionomutbildningen helt kort understryka min mening, som är densamma som reservanternas, nämligen att den planerade utökningen av socionomutbildningen bör komma till stånd inom ramen för befintliga social-

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

högskolor. Ett flertal remissinstanser har också följt den linjen, och den samhällsekonomiska situationen motiverar i högsta grad ett optimalt utnyttjande av de tillgängliga resurserna.

Vad beträffar den föreslagna utökningen av gymnastiklärarutbildningen har enligt utredningsdirektiven i huvudsak endast förutsättningarna för *en* landsdel — Mellansverige — och *en* stad — Örebro — prövats. Behovet av fler gymnastiklärare är väl närmast axiomatiskt fastslaget, men lokaliseringen, utbildningens förläggning, förefaller mig kunna och böra diskuteras.

Motiveringen för den i dag diskuterade gymnastiklärarutbildningens förläggning till den nordligaste universitetsstaden har vi motionärer bl. a. ansett vara för det första nödvändigheten av en samordning med tillgängliga forskningsresurser. I detta fall är det aktuellt med samarbete beträffande medicinsk forskning på universitetsnivå och då framför allt inom ämnesområdena anatomi, fysiologi och hygien. Detta har påpekats av remissinstanser, bl. a. universitetskanslersämbetet. Här bör också beaktas den formbara forskningsprofil och de möjligheter till vidgat samarbete över ämnesområdena som det unga universitetet uppvisar. Såväl universitetskanslersämbetet som SACO har föreslagit Umeå som förlägningsort för gymnastiklärarutbildningen.

För det andra anser vi att den med universitetet integrerade målinriktade ämneslärarutbildning som pågår bör räknas som en väsentlig tillgång också beträffande gymnastiklärarutbildningen. Jag vill i det sammanhanget erinra om lärarutbildningssakkunnigas förslag om att i lärartjänst förena läroämne med övningsämnet gymnastik och remissinstansernas påpekande av vikten av en nära kontakt med psykologisk-pedagogisk forskning. Det senare har påpekats bl. a. av lärarkollegiet vid gymnastiska centralinstitutet.

För det tredje anser vi att det är geografiskt betingat att förlägga den nya

gymnastiklärarutbildningen till landets norra del. Mellansverige har redan sådan utbildning.

För det fjärde, slutligen, är förutsättningarna för undervisningen i metodik och praktik mycket goda i den nordligaste universitetsstaden med bl. a. moderna lokaler av typen sporthall, gymnastiksal, komplett idrottsplats, tillgång till goda orienteringsmarker och fin skidterräng, hoppbackar, inomhusbana för ishockey, tennisbanor, ridhus, ny simhall under projektering, o. s. v.

Herr talman! Intresset för gymnastik- och idrottslärarutbildning är mycket stort i landets nordliga delar, och med de hittillsvarande frivilliga utbildnings-, eller man kanske skall säga träningsresurser som finns där har det skapats goda idrottsmän och gymnastikinstruktörer. Jag kanske vågar antyda att där om vittnar många svenska mästerskap i både fridrott, skidåkning och andra idrottsgrenar. Detta sista påpekande är i och för sig intet bärande skäl för att gymnastiklärarutbildningen skall förläggas till vår nordligaste universitetsstad, men det är i alla fall ett faktiskt förhållande som förtäljer om ett levande och dokumenterat intresse för fysisk fostran. Goda idrottsmän och idrottskvinnor är nämligen också värdefulla för undervisning i gymnastikens och idrottens praktik och metodik.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservationerna 1 och 2 i statsutskottets utlåtande nr 102.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Det är egentligen inte så mycket att tillägga utöver vad herr Andersson och framför allt fröken Stenberg så värtaligt har anfört om reservationerna. Båda dessa förslag är ju tillkomna som beställningsarbeten och har alltså inte varit föremål för en förutsättningslös och objektiv analys. Det är över huvud taget ingen politisk fråga, utan mera en pedagogisk och ekonomisk fråga.

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

Mig har det glatt i allra högsta grad att det finns någon som tänker på den ekonomiska sidan med beaktande av de pedagogiska synpunkterna. När styrelsen för högskolan i Umeå talar om socialhögskolans nuvarande underoptimala storlek, som innebär att marginalkostnaden för de nya eleverna är väsentligt lägre än genomsnittskostnaderna för eleverna, antar jag att kalkylerna är korrekta, och i så fall är detta en värdefull upplysning.

Det organ, som annars får anses vara mest objektivt i sammanhanget och som har högsta ansvaret för en samordning av socionomernas utbildning, nämligen samarbetsnämnden för socialhögskolorna, ansvarar direkt under Kungl. Maj:t för utbildningen och kan inte anses företräda någon särskild ort. Nämnden hävdar att socionomutbildningen behöver utökas och den säger i sitt remissuttalande klart ifrån att det inom de nuvarande socialhögskolornas ram finns möjlighet att utöka utbildningen så att den i början av 1970-talet skulle kunna komma att omfatta ungefär 1 000 nyintagna elever per år, medan enligt det föreliggande förslaget utbildningen vid de nuvarande socialhögskolorna jämte den planerade högskolan i Örebro skulle gå upp till 900. Det finns ingenting i propositionen som talar emot vad samarbetsnämnden har anfört om att det skulle vara möjligt att på detta sätt utöka utbildningen vid de nuvarande högskolorna.

De sakkunniga tycks också vara ense om att det ur pedagogisk synpunkt är bättre om skolorna är större och därigenom får ett lämpligare elevunderlag.

Allt detta talar för att det är rimligt att utvidga de nuvarande socialhögskolorna. Jag betvivlar ingalunda att Örebro har möjlighet och kapacitet att klara den föreslagna femte socialhögskolan, och det synes handlingarna också ge bekräftelse på. Men det är inte det som är det intressanta. Det kan finnas en rad orter här i landet som skulle kunna klara det. Det intressanta är hu-

ruvida vi vid de nuvarande skolorna kan klara det till lägre kostnader och med besparing av lärarkraft. Allt talar för att detta är möjligt, och därför torde det finns fullt fog för att reservation 1 är den som bör bli bifallen.

När det gäller gymnastik- och idrotts-högskolans tillkomst är det samma sak — den är också ett beställningsarbete. Jag delar den uppfattning som fröken Stenberg gjort sig till tolk för, nämligen att starka skäl talar för att man sprider dessa skolor geografiskt och att möjlighet bereds för en förläggning till en mera utpräglad norrlandsort; en vintersportort eller vad man vill kalla det. Umeå synes ha alla förutsättningar som behövs för att klara denna utbildning. Det är inte ett underkännande av Örebro såsom en lämplig förläggningssort, utan det är endast ett konstaterande, att eftersom vi skall ha två gymnastikhögskolor bör en ligga i Mellan-sverige och en i norra Sverige.

Med anledning av det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr WIRMARK (s):

Herr talman! Det föreliggande förslaget angående en utökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare är enligt min mening väl motiverat efter grundliga utredningar. Dessa utredningar visar att det gäller att öka utbildningskapaciteten snarast möjligt och att det finns goda förutsättningar härför i Örebro. 1965 års utredning om socialhögskolorna konstaterar, att Örebro även under provisorietiden har goda lokalresurser. Socialhögskolan skulle kunna inrättas där från och med den 1 januari 1967. Detta bör i och för sig vara ett vägande skäl.

Även utbildningen av gymnastiklärare bör komma i gång så snabbt som möjligt. Det är därför naturligtvis av mycket stor betydelse även för denna högskola att Örebro kan erbjuda lämpliga lokaler. Att så är fallet har gym-

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

nastik- och idrottsläroretredningen konstaterat, och det är även vitsordat av byggnadsstyrelsen. Statsutskottets förslag innebär att denna utbildning kan komma i gång redan i höst — gymnastik- och idrottshögskolan kan inrättas redan den 1 juli i år. Alltså ett mycket snabbt igångsättande av denna utbildning.

Huvudmotivet för reservanternas förslag att förlägga gymnastikläroretutbildningen till Umeå är att förutsättningarna för kontakt med forskningen inom ämnesområdena anatomi, fysiologi och hygien är större där än i Örebro. Det är riktigt att gymnastikläroretutbildningen bygger på de teoretiska huvudämnena anatomi, fysiologi och psykologi/pedagogik. Liksom för all undervisning är det nödvändigt att det även vad gäller gymnastikläroretutbildningen finns anknytning till forskning inom ämnesområdena. Men reservanternas har här förbiset att det för lärare i t. ex. fysiologi, vilket är det grundläggande naturvetenskapliga ämnet vid läroretutbildning i fysisk fostran, inte är tillräckligt att ha anknytning till en fysiologisk institution vid ett universitet, utan att det i första hand är önskvärt med anknytning till den fysiologiska institutionen vid GCI. Den är den enda forskningsinstitution som tar sikte på forskning och inriktning mot fysisk aktivitet.

Gymnastik- och idrottsläroretredningen har därför föreslagit att läraren i fysiologi skall ha anknytning till den forskning som bedrivs vid GCI. Lokal anknytning för en universitetslektor i fysiologi finns även i Örebro genom att det vid regionsjukhuset där finns en nyinrättad avdelning för klinisk fysiologi med utomordentliga lokalutrymmen. Här kan även eleverna få möjlighet att utföra de laborationer som ingår i undervisningen.

På liknande sätt har problemen lösts för anatomi och psykologi/pedagogik. Lokalt har en anknytning skett till regionsjukhuset för anatomi, och i psy-

kologi kommer samarbete att etableras med den blivande socialhögskolan.

Reservanternas har vidare som skäl för förläggande till Umeå av den nya gymnastik- och idrottshögskolan anført, att förutsättningarna för att vinteridrott skall kunna bedrivas är större i Umeå än i Örebro. Utbildningen i vinteridrott bedrivs under perioden 10 januari—15 mars i form av ishockey med två timmar i veckan, bandy med två timmar i veckan och längdåkning-backhoppning med tre timmar i veckan. För ishockeyspel finns i Örebro en ny inomhushall och för bandy en konstfryst bana i direkt anslutning till idrottshuset. Bättre förutsättningar för undervisning i dessa vinteridrotter torde inte finnas på någon annan plats i landet. För backhoppning finns en lagom stor backe i Örebro, två kilometer från högskolan. Backen är försedd med en snökanon. För längdloppning finns utmärkt terräng i Kilsbergen, som dessutom är mycket snösäkra. Även om förutsättningarna för skidåkning är bättre i Umeå än i Örebro, så är en kurs på 30 timmar inget argument för att förlägga den nya högskolan dit.

Det sägs också att Umeå har en ostriktig rangplats bland landets idrottscentra. Det skall inte bestridas, men samma sak kan också sägas om flera städer i landet, bl. a. om Örebro, det vill jag understryka. Både Umeå och Örebro är erkänt idrottsvänliga.

Bristen på gymnastiklärare är mycket stor, och det är därför angeläget att den nya skolan kan starta redan i höst. Detta är möjligt i Örebro. Ett bifall till reservanternas förslag måste innebära ett uppskjutande av den nödvändiga utökningen i utbildningen av gymnastiklärare. Det kommer i sin tur bara att medföra att situationen förvärras.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag både vad beträffar inrättandet av en socialhögskola och en gymnastik- och idrottshögskola i Örebro.

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Från mitt partis sida har ju inga invändningar rests mot att socionomutbildningen förläggs till Örebro. Jag har väl därför inte någon större anledning att uppehålla mig vid utskottsutlåtandet i det avseendet. Där emot är vi med på reservationen om förläggningen av idrotts- och gymnastikhögskolan.

Herr Wirmark har just nu mycket värtaligt vittnat om vilka stora förutsättningar Örebro har att bedriva vinteridrott. Jag som skåning skall kanske inte ge mig in i någon dispyt på den sidan av ämnet. Med hänvisning till vad jag nyss sade om att vi inte har någonting emot att förlägga socionomutbildningen till Örebro, får jag säga att det inte är något som helst lokalpatriotiskt motstånd mot Örebro, som gör att vi rekommenderar Umeå som förläggning för idrotts- och gymnastikhögskolan.

Det främst bärande argumentet är fördelningen av dessa skolor. Om vi eventuellt kan hoppas, herr statsråd, att få ytterligare en sådan skola, bör den förläggas till södra Sverige. Det sades för en stund sedan från denna talarstol, att vi redan nu skulle varit benägna att acceptera en förläggning i södra Sverige. Men det har ju inte varit aktuellt i denna diskussion, utan här har det gällt Örebro och Umeå.

Trots herr Wirmarks argumentering för att Örebro var mycket förnämligt när det gäller dessa idrotters bedrivande, har jag ändå funnit, att man i varje fall från utskottsmajoritetens sida inte har mer än ett riktigt bärande skäl för att förlägga denna utbildning till Örebro, nämligen att man tidsmässigt kommer litet snabbare fram. Detta kan ju vara värdefullt. Å andra sidan skall man väl inte fästa för stor vikt vid tidsintervallet. Jag förutsätter att man också mycket snart kan komma fram till en förläggning i Umeå. Jag tror nog det är rätt svårt att bestrida, att förutsättningarna för en idrotts- och gymnastiklä-

rarutbildning är bättre underbyggda i Umeå än i Örebro. Det är säkert tillräckligt väl argumenterat för detta i reservationen, och jag vill här bara helt kort säga, att jag ansluter mig till denna.

Jag har nog också menat att den stimulans, som vinteridrotten och Norrland i detta hänseende får genom att gymnastiklärarutbildningen förläggs till Umeå, också är ett argument att fästa stort avseende vid.

Herr talman! Jag har med dessa få ord framfört vår mening, och jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Dessbättre är alla nu medvetna om att utbildningskapaciteten i fråga om behöriga gymnastiklärare med det snaraste måste ökas. Det är med tillfredsställelse man konstaterar detta och att det föreslås att den utökade utbildningen avses ske från och med höstterminen 1966.

Här har talats mycket vackert och värtaligt både om Örebro och Umeå. Båda platserna har utomordentliga förtjänster, det vet vi alla. Det jag starkt vill understryka är emellertid att vi måste se till att utbildningen kommer i gång i höst var den nya skolan än blir placerad. Vi måste också tillse, att om det föreligger brister i fråga om idrottsanläggningar så måste dessa brister med det snaraste undanröjas. Om riksdagen enligt reservationens förslag beslutar att förlägga utbildningen till Umeå hoppas jag därför att man snart får fram den simhall som sedan länge behövs där.

Herr talman! I utlåtandet berörs också den särskilda idrottslärarutbildning som avses komma till stånd vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm. När utredningen föreslog denna utbildning så hälsades förslaget med stor glädje inom vår idrottssvärld. Sveriges riksidrottsförbund framhöll bl. a. att en sådan utbildning skulle innebära en avsevärd förbättring av den svenska

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

idrottsrörelsens möjligheter att höja den idrottsliga standarden samtidigt som idrottsrörelsens egen administration stärktes.

Det var meningen att denna idrottslärarutbildning skulle komma i gång den 1 juli 1966, men vi konstaterar nu att det här tyvärr är fråga om ett uppskov på ett år. Man måste beklaga detta uppskov. När det nu är ett faktum vill jag endast uttala den förhoppningen, att vänteaåret kommer att användas väl och att man i planeringsarbetet kommer att ta nödvändiga kontakter med idrottens specialförbund, så att när utbildningen väl kommer i gång den blir så fullgod som möjligt. Något ytterligare uppskov med denna utbildning kan vi inte gärna tänka oss.

Vi har inom vår svenska idrottsrörelse många mycket duktiga instruktörer, men tyvärr har de ofta nog inte tillräcklig teoretisk utbildning för att kunna hävda sig i konkurrensen med utländska kolleger. Tyvärr har därför inte heller våra instruktörer samma sociala status som instruktörerna i utlandet. Detta är en brist som man hoppas med det snaraste blir undanröjd.

Herr talman! Jag har endast velat göra dessa kommentarer till utlåtandet.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Också jag vill göra några kommentarer till detta utlåtande och instämma i yrkandena om bifall till reservationerna.

I fråga om utbildningen av socionomer har jag egentligen inte något att tillägga till vad herr Axel Andersson, fröken Stenberg och herr Wallmark har framfört. Jag tycker att deras synpunkter är riktiga. Jag tycker det också är naturligt att man kopplar ihop båda dessa frågor.

Beträffande utbildningen av gymnastiklärare har jag i princip ungefär samma synpunkter som jag på sin tid hade när det gällde sjukgymnastutbildningen. Jag anser att den bör vara nära

ansluten till en medicinsk fakultet så att ett samarbete är möjligt. Så kan det inte bli i Örebro, men det kan ju bli fallet i Umeå.

Jag är inte övertygad om att man vid ett regionsjukhus som i Örebro kan garantera att det finns kompetenta lärare i ämnet anatomi. Det kan man garantera vid en medicinsk högskola.

Jag har också fäst mig vid det förhållandet att den forskning som bör bedrivas vid en högskola för utbildning av gymnastikdirektörer har att göra med en annan form av fysiologi än den forskning och den verksamhet har som bedrivs på ett sjukhus' kliniskt-fysiologiska laboratorium. Detta problem anser man ju trots detta att man skall kunna lösa i Örebro. Man säger att forskningen i stället kan repliera på gymnastiska centralinstitutet, alltså på den gymnastik- och idrottshögskola som ligger i Stockholm. Jag tycker på något sätt att man därigenom berövar den nya högskolan en viktig möjlighet till forskning och att verkligen fungera som en högskola, där forskning och undervisning alltid måste samverka.

Mina funderingar i denna sak har ytterligare understrukits av det remissyttrande som universitetskanslersämbetet har avgivit, vilket jag — det vill jag påpeka — läste först sedan jag hade gjort mina ställningstaganden.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till båda reservationerna.

Fröken STENBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har självfallet stor förståelse för Örebro stads önskan att få denna gymnastiklärarutbildning, men jag anser ändå att bl. a. den samhälls-ekonomiska synpunkten och behovet av samordning av tillgängliga forskarresurser på universitetsnivå talar för en förläggning till en universitetsstad, förslagsvis Umeå. Om det nu föreligger minst lika stora möjligheter för den nordliga landsändan som för Mellan-sverige att ta emot och klara av gym-

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

nastiklärarutbildningen; varför då inte utreda detta förslag snabbt i enlighet med reservanternas förslag? För närvarande vet riksdagen endast att — som utskottet säger — goda förutsättningar för gymnastiklärarutbildning föreligger i en enda svensk stad. Mot denna utskottsmajoritetens åsikt står t. ex. remissinstansen universitetskanslersämbetet.

Enligt utskottsmajoriteten synes vidare denna utökning av gymnastiklärarutbildningen kunna ske snabbast i Örebro. Hur vet man det, om utredningen enligt direktiven bara omfattar en enda ort?

Beträffande idrottsstäderna Örebro och Umeå och de SM jag blygsamt tillät mig nämna, gjordes detta helt parentetiskt. Idrott och gymnastik tillmäts ju allmänt så stort värde att jag i detta fall räknar förnämliga idrottsresultat landsändan till godo.

Någon frågade om simhall i Umeå. Ritningar till en simhall ligger på stadsfullmäktiges bord under första halvan av juni.

Och tre lag i allsvenska sammanhang är väl också ett plus, eller hur Örebro?

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Alltid när det gäller att förlägga undervisningsanstalter finns det delade meningar om var man bör lägga dem.

Vad nu beträffar socialhögskolan har reservanternas framhållit, att man i stället för att inrätta en ny sådan högskola borde bygga ut de nuvarande socialhögskolorna, eftersom representanterna för dessa högskolor har framhållit att de skulle kunna ta emot de nya eleverna.

Herr talman! Låt mig här erinra om den debatt som vi hade för relativt kort tid sedan i fråga om universiteten och universitetsfilialerna. Vi var då i precis samma läge. Företrädarna för universiteten ansåg att man inte borde gå in för ett filialsystem, ty universiteten

kunde ta emot de ökade kadrerna. Utskottsmajoriteten ansåg då och anser även nu, att det är angeläget att det sker en viss spridning av våra undervisningsanstalter, och därför tror vi att Kungl. Maj:ts förslag om att förlägga en ny socialhögskola till Örebro är ett klokt förslag, särskilt som det har visat sig — det framkommer också i propositionen — att det är stor brist på socionomer. Att denna brist föreligger är vi nog överens om, så därom behöver vi inte diskutera.

Herr Andersson framhöll att han inte tyckte illa om Örebro och människorna där. Kanske jag bör tillägga, att vi som står för utskottets utlåtande inte tycker illa om vare sig Örebro eller Umeå. Herr Andersson m. fl. vet att det kom fram ett förslag under utskottsbehandlingen om att man redan på detta tidiga stadium skulle bestämma sig för en skrivning som innebar, att om det skulle visa sig nödvändigt att ytterligare utöka med en idrottshögskola så skulle man redan nu förordas Umeå. Jag måste djupt beklaga att det förslaget inte vann majoritet i utskottet. Det gör jag inte bara som norrlänning, ty jag försöker se det här så objektivt som möjligt, men jag tror att det skulle ha varit en klok åtgärd att man i god tid hade fått inrikta sig på hur vi skall bygga ut organisationen för framtiden.

Emellertid lyckades vi inte vinna enighet om den tanken. Jag misstänker att den kommer upp någon gång framöver under överskådlig tid.

Vad beträffar socionomutbildningen har vi varit överens om en utökning, och samma skäl som jag nämnde för en stund sedan i fråga om universitetsfilialerna har vi haft när det gällt att få till stånd en ny socialhögskola.

Vi har också haft till behandling motioner om bokinköp till socialhögskolan i Örebro. Kungl. Maj:t har föreslagit 30 000 kronor, under det att motionärerna har velat öka beloppet till 62 500 kronor. Vi har ansett att Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt är ungefär lik-

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

artat med vad som beviljades när socialhögskolan i Umeå hörjades byggas upp, och vi tror att det i detta skede är en lämpligt avvägd summa.

Jag medger gärna att man kan ha olika meningar om var man skall lägga en idrottshögskola, men de skäl som departementschefen föredragit i propositionen har varit avgörande för oss som står för majoritetsförslaget. Vi tror också att det kommer att visa sig vara en lycklig åtgärd, om vi på detta sätt snabbt kan skapa denna utbildningsanstalt som de flesta av oss har väntat på så länge. Det vore säkerligen ett klokt beslut, om riksdagen godkände statsutskottets förslag.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Endast ett par kompletterande upplysningar.

Det har talats en del om de direktiv utredningen fick beträffande högskolorna och förläggningen till Örebro. I det sammanhanget vill jag erinra om att Linköping och Örebro fick de fullständiga universitetsfilialerna med både humanistisk, samhällsvetenskaplig och naturvetenskaplig utbildning. Den stora diskussionen i departementet — och jag föreställer mig även i utskottet och riksdagen — gällde ju var de tekniska högskolorna och den medicinsk-kliniska utbildningen skulle placeras. Av skäl som jag här inte skall ånyo redovisa blev det en koncentration till Linköping, som därmed verkligen har fått en markerad position.

Mot den bakgrunden tyckte jag att det rent allmänt sett vore en fördel om man kunde med ytterligare nya högskolor berika den andra stora filialorten Örebro. Detta var den allmänna motiveringen till förslaget om inrättande av en socialhögskola och en gymnastik- och idrottshögskola i Örebro. Men det var som sagt bara en allmän motive- ring — det stod utredningen fritt att underkänna den.

Väsentligt var naturligtvis — såsom här har sagts — att öka intagningen och utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna. Jag vill säga till dem som här talat för reservationen, innebärande att man skulle arbeta med nu befintliga socialhögskolor, att vi föreslår ökad intagning också vid dem. Innevarande år har vi en intagning till socialhögskolorna av 600 elever; enligt årets statsverksproposition och av riksdagen accepterade riktlinjer får vi det läsår som börjar i höst ytterligare 60, alltså 660 nyintagna, och princippropositionen 1964 — alltså den stora universitetspropositionen — innebär att inte mindre än 750 elever skall tas in vid de nu existerande socialhögskolorna läsåret 1967/68. I Umeå ökar intagningen redan nästa år från 120 till 150, i Lund kan intagningen ökas med 30, i Göteborg kan den också ökas med 30, och i Stockholm ökas den med 30 i höst och ytterligare 30 nästa år. Det är en ganska kraftig ökning av intagningen vid de bestående socialhögskolorna, och mot den bakgrunden anser jag att det var en fördel att kunna lägga in ytterligare en enhet, alltså den i Örebro, som år 1967 kommer att få en kapacitet av inte mindre än 180 elever. Kan man dessutom i en framtid öka kapaciteten ytterligare vid de bestående socialhögskolorna så kommer vi naturligtvis att göra det.

När det gäller den nya gymnastikhögskolan kan jag fatta mig mycket kort, herr talman — alla argument för och emot har ju redovisats i debatten. Jag vill bekräfta vad herr Thorsten Larsson sade, att tidsfaktorn har varit avgörande. Det var med glädje och intresse jag kunde konstatera att herr Schött — som ju ändå står idrottsrörelsen nära — accepterade denna synpunkt som mycket väsentlig. Det är självfallet inte ett påhitt från oss i departementet att denna fråga brådskar, utan det är en samlad idrottsopinion som har trängt på. Därför kan jag bara säga, fröken Stenberg, att Örebro helt enkelt gav oss en unik chans att komma i gång redan

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

i höst — mig veterligt är Örebro den enda staden här i landet som har, märkligt nog, en överkapacitet i fråga om lokaler tack vare det nya stora medborgarhuset och de stora gymnastik- och simanläggningarna. I Örebro kan alltså verksamheten starta direkt, och det var ett tillräckligt skäl. I Umeå finns det ingen möjlighet att komma i gång förrän nästa år, ja, det skulle kanske ta ännu längre tid.

Dessutom kan vi inte blunda för att utbyggnaden av Umeå universitet går väldigt snabbt, och jag hoppas att den skall kunna fortsätta. Det innebär i sig ett väldigt problem — för att använda ett rätt blygsamt ord, fröken Stenberg — och vi bör inte öka det och göra det ännu värre.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Det sista som ecklesiastikministern sade var ju rätt överraskande. Han konstaterade att det hade stått alldeles klart att Örebro var den enda stad här i landet, som hade resurserna på grund av att det där finns ett medborgarhus och en sim- och sporthall m. m. Då frågar man sig: Varför var det i så fall nödvändigt att skriva i direktiven att de sakkunniga skulle överväga lokalisering till en ort i Mellansverige, i första hand Örebro? Om det var alldeles självklart att det inte fanns något annat ställe att välja på, var det väl över huvud taget inte nödvändigt att utreda den frågan.

Jag blev verkligen glad när jag hörde departementschefens redogörelse för hur utbildningen av socionomer undan för undan kommer att öka. Vi har ju i denna kammare och i andra kammaren under flera år haft strid angående socionomutbildningen vid Sköndal, och jag har inte funnit att man här i kammaren och inte heller i medkammaren mera allmänt erkänt, att det var någon nämnvärd brist på socionomer och att vi skulle behöva en ökad utbildning på det området.

Jag tycker att vännen Näsström var litet blygsam när han talade om att vi i utskottet hade framfört önskemål om en viss spridning av sådana här skolor. Vi ville nog, herr Näsström, ha en något vidare spridning. Det är ju inte så särskilt mycket med spridningen om de två skolor, som vi får, bägge två kommer att ligga i Mellansverige.

Jämförelsen med universitetsfilialer tyckte jag haltade en hel del. Vad som väl främst talade mot att de nuvarande universiteten skulle ta hand om även denna utbildning var universitetsstädernas svårigheter att bereda bostäder för studenterna. Den frågan är ju inte aktuell i detta sammanhang, utan som styrelsen för socialhögskolan i Göteborg säger är det här fråga om en så ringa ökning av antalet studerande, att studentbostadssynpunkterna saknar betydelse.

Om man som departementschefen säger under de närmaste åren undan för undan kan öka intagningen till de sociala högskolor, som vi redan har, anser jag nog att det är en sak som vi i första hand skall satsa på i en situation då vi har ont om pengar och ont om personal.

Till herr Thorsten Larsson vill jag säga att jag är förvånad över att han inte kunde ansluta sig även till den första reservationen. I mitt tidigare anförande citerade jag ett yttrande som gjordes från denna talarstol förra veckan då vi diskuterade lokaliseringen. En partivän till herr Thorsten Larsson yttrade då: »Våra resurser måste utnyttjas så att de ger optimal utdelning och på sådant sätt att kostnaderna hålls nere.»

Detta är just vad vi reserverar eftersträvat när vi sagt att man skall utnyttja de resurser som redan finns vid våra nuvarande socialhögskolor.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord till herr Näsström.

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

Hans historieskrivning när det gäller diskussionen om universitetsfilialerna bör inte få stå oemotsagd, ty den är inte korrekt. I avdelningen var vi överens om inrättandet av universitetsfilialer, det kanske herr Näsström erinrar sig. Även universitetskanslersämbetet tillstyrkte inrättande av universitetsfilialer. I det här fallet har reservanterna liksom universitetskanslern gått emot utökningen av antalet socialhögskolor, och någon parallell där tycker jag knappast att man kan dra.

Sedan säger herr Näsström också, att han djupt beklagar att han icke fick en sådan skrivning som hade föreslagits i avdelningen. Det förstår jag uppriktigt sagt inte, ty om herr Näsström har den uppfattningen att det skall bli en tredje idrottshögskola och att den skall förläggas till Umeå, och om riksdagen nu kommer att följa majoriteten i statsutskottet och förlägger den andra idrottshögskolan till Örebro, så torde väl departementet vara på det klara med att det blir en beställning, även om det inte står i utskottets skrivning. Det kommer ju att stå i protokollet i varje fall, att herr Näsström med den socialdemokratiska gruppen har velat ha denna skrivning. Jag förmodar att det var inte bara en teknisk skrivning, utan en ärligt menad uppfattning, som herr Näsström förde fram. Den har redan gjort sin verkan i så fall!

När det sedan gäller igångsättningen säger departementschefen, att det avgörande momentet tydligen var att få i gång utbildningen snabbt, och herr Schött bekräftar att detta är utomordentligt viktigt. Men vi får väl komma ihåg att denna utbildning skall bedrivas under många, många år i fortsättningen, och då kan ju inte ett halvår eller ett år ha någon avgörande inverkan. Om vi skulle finna att en annan förläggning vore bättre, bör vi ta den lösningen. Det har väl alltid varit riksdagens sätt att arbeta att inte hasta fram en något sämre lösning, om man kan finna en som är bättre, även om

det skulle dröja ett år längre. Tidsfaktorn är ett argument som jag personligen inte kan godta.

I fråga om socionomutbildningen är det fullt riktigt som departementschefen säger, att antalet elever har ökat med ungefär 60 varje år under de gångna 3 å 4 åren och att enligt planer, som antogs 1964, skulle antalet utökas till 750 vid de nuvarande högskolorna — jag nämnde det i mitt första anförande. Men samarbetsnämnden anser att man utöver att genomföra detta program, som redan är fastlagt av riksdagen, skall kunna klara utökningen från 1967 med 60 elever, om man räknar med att detta antal successivt skall kunna växa till 180 elever någon gång i början av 1970-talet. Samarbetsnämndens förslag ligger alltså vid totalt närmare 1 000 elever om året, medan detta förslag tillsammans täcker endast 900.

Jag vidhåller alltså att samarbetsnämnden, som har huvudansvaret för denna utbildning, bör vara den som verkligen kan detta ärende. Nämnden kan inte misstänkas för att bedriva en bypolitik, något som vi kanske fått bevittna i viss mån här i dag.

Herr talman! Jag har ingen anledning att frånträda mitt tidigare yrkande som innebar bifall till båda reservationerna.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att jag mycket väl kan förstå synpunkterna när det gäller tidsfaktorn.

Men det har jag också byggt mitt inlägg på. I propositionen står ju, att utredningen är medveten om att provisoriska lokaler måste användas och att högskolan — det gäller Örebro — inte kan räkna med permanenta lokaler förrän från och med läsåret 1969/70. Då menar jag att ett sådant provisorium kunde ju också ha utretts med tanke på Umeå.

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Till herr Axel Andersson vill jag säga, att han tog fel på punkterna. När jag talade om spridningen gällde det socialhögskolan och inte idrottshögskolan, ty det var i sammanhang med socialhögskolan som jag erinrade om universitetsfilialerna.

Till herr Wallmark vill jag säga, att han tydligen har missförstått mitt inlägg. Jag framhöll just att när det gällde universitetsfilialerna kunde vi bli något så när eniga, trots att företrädarna för universiteten hade ansett, att vi inte skulle gå in för filialer till universiteten.

Vad sedan gäller beställningen, så vet herr Wallmark lika väl som jag att det var en beställning som vi inte ville vara med om. Men var det så, att framtiden skulle visa att det skulle bli nödvändigt med ytterligare en idrottshögskola, så var vi från vårt håll beredda att redan nu förordade Umeå som förläggningsort.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är inte mycket att tillägga!

Herr Wallmark säger här, att ett halvår inte kan ha någon betydelse om man kan finna en bättre lösning. Jag vill säga att om det varit på det sättet att Örebro ur några synpunkter hade varit ett halvdant förslag, ett provisorium, något som vi accepterar uteslutande för att vi har bråttom, då kunde jag möjligen ha förstått honom. Men Örebro är i alla avseenden en perfekt lösning, även permanent. Det finns ingenting av provisoriekaraktär över den. Det är bara på en enda punkt jag kan acceptera att Umeå möjligen skulle varit bättre, och det är ur lokaliseringssynpunkt, om man då med lokalisering menar att skolan skulle få större attraktionskraft och dra till sig elever från nya områden. Men det är också mycket tveksamt.

I verkligheten är det inte fråga om ett halvår. Det är fråga om flera år, fröken Stenberg.

Jag tror slutligen inte att någon missförstår mig här i riksdagen om jag upprepar vad jag sagt så många gånger om Umeå universitet: Vi skall verkligen försöka klara det. Men vi har det värre, fröken Stenberg, än vad ni tror uppe i Umeå!

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Redan i mitt första inlägg sade jag, att jag är övertygad om att Örebro har möjlighet att klara båda högskolorna på ett tillfredsställande sätt. Det var inte det kritiken riktades emot. Men jag ansåg att Umeå skulle vara en lämpligare plats ur flera synpunkter, bl. a. den som statsrådet själv här talade om när det gäller gymnastikutbildningen — ur lokaliseringssynpunkt. Jag sade något om ett dröjsmål på ett halvt till ett år. Jag kan inte svara på hur lång tid det tar, men jag skulle kunna lita på att Umeå klarar upp detta på ett år.

Herr Näsström sade, att vi har skiljaktiga uppfattningar i dag i förhållande till den gången då vi behandlade frågan om universitetsfilialer. Men är det inte så, herr Näsström, att vi när vi diskuterade universitetsfilialerna inom avdelningen var överens om att det inte fanns någon skillnad, och därför tycker jag att denna historieskrivning inte är riktig och korrekt. I dag har vi en annan uppfattning, ty vi anser att vi gagnar socionomutbildningen både pedagogiskt och ekonomiskt bättre genom att bygga ut de nuvarande högskolorna än genom att skapa en helt ny.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Till herr Wallmark vill jag säga för tredje gången, att då var vi överens om att det var nyttigt med spridning. Jag vill fråga herr Wallmark: Är det inte nyttigt nu också?

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag vill beklaga att ecklesiastikministern säger att Örebro ur

Ang. ökad utbildning av socionomer och gymnastiklärare

alla synpunkter är ett utomordentligt förslag. Vad t. ex. beträffar anatomi- och fysiologiundervisningen och de forskningsmöjligheter, som bör vara anknutna till en högskola av denna art, kan de senare för närvarande inte presteras i Örebro, men de kan det i Umeå.

Därför tycker jag det vore olyckligt om man på grund av denna hast skulle fatta ett beslut om en lösning, som inte tillgodoser kraven på bästa möjliga sätt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 48.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i punkterna II och III hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende punkten IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i motsvarande del.

Ang. anslag till studiebidrag m. m.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 58.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls sedermera vad utskottet hemställt i dels punkterna V—VIII, dels punkterna IX—XI samt dels punkterna XII och XIII.

Ang. anslag till studiebidrag m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1966/67 till studiebidrag m. m. jämte i ämnet väckta motioner, såvitt motionerna hänvisats till statsutskottet.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämde att avskriva studielån ur statens lånefond för universitetsstudier, om låntagarens betalningsförmåga på grund av sjukdom eller av annan jämförlig orsak vore varaktigt nedsatt, dels till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 403 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Torsten Andersson* (I: 29) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hansson* i *Skegrie* och *Mattsson* (II: 48),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Werner* (I: 379) samt den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (II: 476), såvitt nu vore i fråga,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Dahlén* (I: 396) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Westberg* och *Larsson* i *Hedenäset* (II: 499).

I motionerna I: 396 och II: 499 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att 1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt förslag i anledning av gymnasieutredningens betänkande om vuxenutbildningen, 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt utredning i syfte att a) behandla frågan om ett effektivt studiesocialt system för de vuxenstuderande, som gäve dem möjlighet att på hel- eller deltid uteslutande ägna sig åt studier, b) verkställa en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet, varvid särskild uppmärksamhet borde ägnas de krav som nu och i framtiden ställdes i fråga om vuxenutbildningens organisation, kapacitet och målsättning, 3) vuxenutbildningsbidrag enligt de regler, som nu gällde för elever vid statliga vuxengymnasier, statsunderstödda kvällsgymnasier m. fl. läroanstalter från och med läsåret 1966/67 skulle utgå även till korrespondensstuderande, som bedreve motsvarande studier, för beivrande av preparandkurser, samt för ändamålet under ecklesiastikdepartementets huvudtitel för budgetåret 1966/67 anvisa erforderliga medel, vilka kunde uppskattas till 2 000 000 kronor, 4) bereda kostnadsfri undervisning vid korrespondensinstitutens preparandkurser för student-, handelsgymnasieteknisk, privatist- och realexamen från och med läsåret 1966/67 samt för ändamålet under ecklesiastikdepartementets huvudtitel för budgetåret 1966/67 under ett nytt anslag, benämnt Centrala studiehjälpnsnämnden:

Bidrag till preparandkurser anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor, 5) privatisters examination skulle vara kostnadsfri samt bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter härom.

Sistnämnda motioner hade, såvitt avsåge frågan om ett effektivt studiesocialt system för de vuxenstuderande och yrkandet om vuxenutbildningsbidrag till korrespondensstuderande för bevisande av preparandkurser, dock ej i fråga om medelsanvisningen, hänvisats till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämde att avskryva studielån ur statens lånefond för universitetsstudier, om låntagarens betalningsförmåga på grund av sjukdom eller annan jämförlig orsak vore varaktigt nedsatt;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 379 och II: 476 samt I: 396 och II: 499, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 403 000 000 kronor;

III. att motionerna I: 396 och II: 499, i vad de avsåge att riksdagen måtte besluta, att privatisters examination skulle vara kostnadsfri, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 396 och II: 499, i vad de avsåge att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i syfte att verkställa en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet, varvid särskild uppmärksamhet borde ägnas de krav som nu och i framtiden ställdes i fråga om vuxenutbildningens organisation, kapacitet och målsättning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Ang. anslag till studiebidrag m. m.

V. att motionerna I: 396 och II: 499, i vad de avsåge att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt förslag i anledning av gymnasieutredningens betänkande om vuxenutbildningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionerna I: 396 och II: 499, i vad de avsåge anvisande av ett särskilt förslagsanslag av 500 000 kronor för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln för beredande av kostnadsfri undervisning vid korrespondensinstitutens preparandkurser, icke måtte bifallas av riksdagen;

VII. att motionerna I: 29 och II: 48 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 379 och II: 476, i vad de avsåge att riksdagen måtte besluta att dels i princip uttala, att fria läroböcker, fri skolmateriel och fria skolmåltider borde givas åt alla elever i de gymnasiala skolorna, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag måtte utarbetas och föreläggas innevarande års höstriktsdag om tilläggsanslag till driftbidraget för det allmänna skolväsendet, så att kompensation gäves till kommunerna för sistnämnda reformförslag, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Per Jacobsson, Harry Carlsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman Johan Olsson, Larsson i Hedenäset, Mattsson, Källstad, Tobé och Mundebo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 396 och II: 499, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför i fråga om en skyndsamt utredning i syfte att verkställa en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet;

Ang. anslag till studiebidrag m. m.

2) av herrar *Per Jacobsson, Harry Carlsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Johan Olsson, Larsson* i Hedenäset, *Mattsson, Källstad, Tobé och Mundebo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 396 och II: 499 såvitt nu vore i fråga, till Centrala studiehjälpnsnämnden: Bidrag till preparandkurser för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! I detta statsutskottets utlåtande behandlas ett motionspar, nr I: 396 av herrar Thorsten Larsson och Dahlén och II: 499 av herrar Westberg och Larsson i Hedenäset, där det hemställs om en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas de krav som nu och i framtiden ställs på vuxenutbildningens organisation, kapacitet och målsättning.

Vi har ju flera gånger haft denna fråga om vuxenutbildningen uppe i riksdagen, och det kommer säkerligen att bli många fler gånger. Det beror enligt vad jag förstår på att vuxenutbildningen i vårt samhälle betraktas som synnerligen angelägen. Vi har i dag voterat om riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken enligt proposition 52, och där gavs vuxenutbildningen en central ställning som hjälpmedel mot arbetslöshet och undersysselsättning och som ett medel att ge vuxna valmöjligheter på arbetsmarknaden.

Man kan likna hela vuxenutbildningen vid ett paraply, som spänner över all utbildning, från elementär till högre undervisning vid våra universitet, har det sagts. Detta visar vilken omfattning problemet har.

Det starkaste motivet för att samhället nu känner ökat ansvar för vuxenutbildningen är rättvisekravet. Om inte

detta beaktas, kan spänningar uppstå mellan generationer av anställda i arbetslivet, mellan den generation som ibland har kallats den glömda, som i dag står i produktivt arbete men inte fått samma möjligheter till skolning som dagens ungdom, och den generation som i dagens utbildningssamhälle får skolning i ökad omfattning. Utbildningsgapet får inte bestå utan måste utjämnas — däri ligger rättvisekravet. Det kommer emellertid att gå flera årtionden innan vi kommer dithän.

Detta förklarar inte minst vuxenutbildningens politiska betydelse. Det får inte heller bli så i utbildningssamhället, att »de rika på utbildning blir rikare och de fattiga på utbildning blir fattigare». Lösningen måste bli en rikt differentierad och flexibel vuxenutbildning som endast kan ske om alla våra resurser och erfarenheter utvecklas.

Vuxenutbildningen har de senaste åren berörts i flera utredningsförslag, och det kan tyckas att goda förutsättningar nu finns att i samband med dessa utredningar ta upp frågan om hela vuxenutbildningen till en samlad prövning. Det som hittills presterats på utredningsområdet i fråga om vuxenutbildningen är ett lappverk. Trots att flera tangerat frågan, saknas en helhetsbedömning av principer och mål för vuxenutbildningen — och detta är beklagligt. Det som hittills föreslagits är för snävt och för smått tilltaget. De vuxna måste få samma rätt till utbildning och samma valfrihet som de yngre — geografiska, ekonomiska och sociala hinder för deras utbildning måste raderas. Ja, detta kan man läsa i Fackföreringsrörelsen nr 7 detta år.

I nämnda proposition nr 52 har också uttalats avsikten att till 1967 års riksdag framlägga förslag beträffande lösningen av studiefinansieringsfrågan för vuxenstuderande liksom vuxenutbildningens framtida organisation. En grupp experter sysslar nu med detta på departementsnivå.

I reservation nr 2 av herr Per Jacobs-

son m. fl. har framhållits vikten av att denna översyn icke fördröjes men också av att det hittills gjorda utredningsarbetet inte täcker alla frågeställningar och områden som borde höra till vuxenutbildningen. Dit hör t. ex. all utbildning inom näringslivet och inom statliga företag och verk m. m. En mera långsiktig uppgift bör därför vara att mera fullständigt belysa hela vuxenutbildningens kapacitet, organisation, målsättning och samordning — och det lär ta ganska många år innan vi klarar den saken. Reservanterna har emellertid nöjt sig med att yrka på att den nu pågående mera kortsiktiga översynen skall föras med parlamentariker. Vi anser att frågan är av så stor vikt att parlamentarisk medverkan i hög grad är berättigad och önskvärd.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservation nr 1.

I reservation nr 2 yrkas på ett förslagsanslag på 500 000 kronor för beredande av kostnadsfri undervisning vid korrespondensinstitutens preparandkurser. Frågan har också gång efter annan varit föremål för behandling i riksdagen, varför jag icke behöver mera ingående motivera detta anslag avseende preparandkurser för student-, handelsgymnasie-, gymnasieingenjörs-, privatist- och realexamina.

Jag ber att med detta få yrka bifall också till reservation nr 2 vid detta utlåtande.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skall be att få förkorta mitt anförande på så sätt att jag säger att jag helt instämmer i vad herr Nyman yttrade om frågan om vuxenutbildningen och om reservation nr 1. Jag biträder alltså denna reservation.

När det sedan gäller korrespondensstudier vill jag poängtera att det här i landet årligen avlägges ett antal examina efter korrespondensstudier. Det gäller real-, student- och ingenjörsexamina m. fl. För samhället är denna stu-

Ang. anslag till studiebidrag m. m.

dieform ur många synpunkter mycket förmånlig. Det ligger först och främst ett stort värde i att människor — såsom ofta sker — samtidigt som de gör en insats genom förvärvsarbete utbildar sig ytterligare för att därigenom kunna göra en ännu större insats. Vidare är detta en för statsverket föga kostsam studiemetod. Då man varit ointresserad när det gällt att ge denna grupp av studerande studiesocialt stöd, har statens kostnader i detta sammanhang hittills varit mycket obetydliga. De studerande har själva genom avgifter fått och får fortfarande betala såväl lärare och studiemateriel som lokaler. Även om ifrågavarande studieform inte är så krävande vare sig när det gäller lärare eller lokaler relativt sett, blir kursavgifterna betungande för enskilda studerande. Det är därför angeläget att frågan om studiestöd till dessa får en snar lösning. Inte minst med tanke på den brist på lärare och lokaler som präglar det svenska undervisningsväsendet är det för övrigt av vikt att korrespondensstudier stimuleras. Jag tror att man måste räkna med att en inte oväsentlig del av den ökande efterfrågan på utbildning måste tillfredsställas genom korrespondensstudier.

I reservation nr 2 till statsutskottets utlåtande nr 110 krävs vissa förbättringar för de korrespondensstuderande. Det är ju så att korrespondensinstitutet anordnar preparandkurser, vilka kan genomgås före tentamen eller examen. Den repetition som därvid ges är av stor betydelse, och flertalet av de korrespondensstuderande torde begagna sig av de möjligheter preparandkurserna i det avseendet bjuder. Deltagandet i dessa kurser är emellertid förenat med betydande utgifter. Kostnaderna för uppehållet blir kännbara. Inte minst om vederbörande har familj på hemorten blir det fråga om direkta merutgifter. Till detta kommer att korrespondensinstitutet finansierar kurserna genom avgifter som tas ut av deltagarna. I nämnda reservation krävs att staten skall åta-

Ang. anslag till studiebidrag m. m.

ga sig ifrågavarande kostnader, så att eleverna vid preparandkurserna beredes kostnadsfri undervisning. Reservanterna vill också för ändamålet ha ett särskilt förslagsanslag om 500 000 kronor för nästa budgetår. Detta måste betraktas som en mycket rimlig begäran. Man kan för övrigt här jämföra med den muntliga undervisningen vid de statliga vuxenläroverken, som ju är kostnadsfri för eleverna. Enligt min mening är det reservationsvis framförda förslaget ett mycket angeläget första steg på vägen mot att ge de korrespondensstuderande ett med andra grupper studerande jämställt studiesocialt stöd.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Då ingen från högerpartiet har medverkat vare sig till reservation 1 eller till reservation 2, kan det kanske uppfattas som om vi hade mindre intresse för dessa frågor. Jag vill beträffande reservation 1 deklarera att vi vet om att Kungl. Maj:t håller på att förbereda detta ärende i kanslihuset på basis av en lång rad utredningar som gjorts, och att en proposition till nästa års vårriksdag är att vänta, vilket också är aviserat. Av den anledningen har vi inte velat fördröja det ärendet, vilket ostridigt måste ske därest en parlamentarisk utredning skulle tillsättas. Den skulle inte ha möjlighet att på så kort tid som under hösten komma fram till ett slutgiltigt ställningstagande.

Beträffande korrespondenskurserna talar otvivelaktigt mycket för att staten skulle behöva gå in och ge visst stöd, ungefär på det sätt som reservation 2 talar om. För att emellertid inte i förväg binda oss, innan vi om ett drygt halvår får ovannämnda förslag, har vi ansett att vi skall avvakta till dess. Det är alltså motivet till att vi inte har stött reservation 2 utan anslutit oss till utskottets förslag i detta sammanhang.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Efter herr Wallmarks anförande kan jag fatta mig mycket kort ty det överensstämmer med de synpunkter utskottet har på dessa frågor.

Som utskottet anført har vuxenutbildningen berörts i flera utredningar. Till detta kommer att nästa år kan riksdagen räkna med förslag beträffande såväl lösningen av studiefinansieringsfrågorna för de vuxenstuderandes del som när det gäller vuxenutbildningens framtid. Detsamma torde vara förhållandet när det gäller bidrag till korrespondensstuderande. I samband med att förslag framlägges om vuxenutbildningens framtid kommer förmodligen också den frågan att tas upp.

Med detta, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna I—III hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten IV förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nyman begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 110 punk-

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

ten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 42.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten V.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten VI framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 110 punk-

ten VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 43.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna VII och VIII hemställt.

Herr TALMANNEN anförde:

Det är min avsikt att vi vid detta plenum skall försöka behandla utskottsärendena till och med bankoutskottets utlåtande nr 32, vilket bör medhinnas utan kvällsplenum.

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 95, under återopande av bilagt utdrag

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 11 mars 1966, föreslagit riksdagen att dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för utbildning av vissa yrkesgrupper inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden, dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för den musikdramatiska utbildningen vid statens skolor för scenisk utbildning i Stockholm, Göteborg och Malmö.

I propositionen hade föreslagits, att principbeslut skulle fattas om att upprätta en utbildningsinstitution för vissa yrkesgrupper inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden. De grupper som skulle utbildas inom institutionen voro bland annat regissörer, konstnärliga producenter inom television och radio, scendekoratörer, filmarkitekter, maskörer, filmfotografer och ljudtekniker. Förslaget förutsatte, att den filmskola, som Svenska filminstitutet bedreve, skulle uppgå i den nya institutionen. Utbildningen skulle i stor utsträckning bygga på övningsproduktion med deltagande av samtliga elevgrupper. Den skulle giva en allsidig orientering om den konstnärliga gestaltningen inom teater, film, television och radio. Institutionen hade föreslagits få egna produktionsresurser i fråga om personal samt lokaler i form av teater, film-, televisions- och radiostudior. Den beräknades kunna bli inrymd i den byggnad, som Svenska filminstitutet planerade att uppföra i Stockholm. Utbildningen beräknades kunna börja tidigast hösten 1968.

Förslag hade också framlagts om den musikdramatiska utbildningen vid statens skolor för scenisk utbildning. Det hade föreslagits, att de nu försöksvis anordnade musikdramatiska linjerna vid skolorna i Göteborg och Malmö från och med budgetåret 1967/68 skulle bli permanenta delar av skolornas organisation. Samtidigt skulle enligt förslaget

vid skolan i Stockholm tillkomma en musikdramatisk linje med särskild inriktning på utbildning av operaartister. Denna skulle ersätta den nu till musikhögskolan förlagda operaklassen. Den nya organisationen av utbildningen i Stockholm medförde avsevärt förstärkta resurser för undervisningen i både sceniska och musikaliska ämnen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Werner* (I: 724) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hector* (II: 894),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 725) och den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* (II: 893),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* (I: 726) och den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* (II: 892),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Kellgren m. fl.* (II: 895) väckt motion.

I motionerna I: 724 och II: 894 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 95 måtte beakta vad i motionerna anförts. I motionerna hade framförts vissa synpunkter rörande utbildningen av regissörer och scendekoratörer, den sceniska grundutbildningen samt den dramatiska utbildningen.

I motionerna I: 725 och II: 893 hade anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 95 måtte besluta, 1. att operaklassen skulle bibehållas vid musikhögskolan i Stockholm samt 2. att operaklassen från och med 1967/68 skulle erhålla resurser för upprustning och omorganisation av en storleksordning motsvarande den som föreslagits i propositionen.

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

I motionen II: 895 hade föreslagits att beslut om överflyttning av operaklassen vid musikhögskolan till statens skola för scenisk utbildning i Stockholm skulle anstå till nästa års riksdag i avvaktan på resultaten av förnyad prövning av en sådan överflyttnings för- och nackdelar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 724 och II: 894 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte godkänna de i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 mars 1966 förordade riktlinjerna för utbildning av vissa yrkesgrupper inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden;

III. att motionerna I: 726 och II: 892 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för den musikdramatiska utbildningen vid statens skolor för scenisk utbildning i Göteborg och Malmö;

V. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 725 och II: 893 ävensom med bifall till motionen II: 895, besluta, att ställningstagande till frågan om överflyttning av operaklassen vid musikhögskolan till statens skola för scenisk utbildning i Stockholm skulle anstå till nästa års riksdag i avvaktan på resultaten av förnyad prövning av en sådan överflyttnings för- och nackdelar.

Reservation hade anförts av herrar *Näsström, Gillström, Birger Andersson* och *Svensson*, fru *Wallentheim*, herrar *Söderberg, Mårtensson, Rönnerberg* och *Blidfors*, fröken *Olsson*, samt herrar *Arvidson, Gustafsson* i Uddevalla och *Fagerlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl.

Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 725 och II: 893 samt II: 895, godkänna de i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 mars 1966 förordade riktlinjerna för den musikdramatiska utbildningen vid statens skola för scenisk utbildning i Stockholm.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har fogats en reservation av herr *Näsström* m fl., som innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande den musikdramatiska utbildningen i Stockholm. Jag tillåter mig att bara i all korthet få erinra om riksdagsbeslutet 1964, där de närmare riktlinjerna för organisationen och utformningen av skådespelarutbildningen drogs upp.

I det sammanhanget beslöts att det skulle inrättas tre statliga läroanstalter, men det beslöts också någonting annat, nämligen att vid de statliga scenskolorna i Göteborg och Malmö skulle förutom dramatisk utbildning även musikdramatisk eller lyrisk-dramatisk utbildning ske också av operaartister medan däremot Stockholm tills vidare skulle stå utanför. Efter det beslut som då fattades i fråga om utbildningen återstår ju en del frågor som nu är föremål för proposition och förslag till riksdagen. Det gäller nu dels utbildningen på teaterns, filmens, radions och televisionens område, dels frågor i samband med 1964 års beslut om en skådespelarutredning. Departementschefen tar upp dessa spörsmål utifrån principiella utgångspunkter men också för att få riktlinjer för den fortsatta planeringen. Vad som då är särskilt angeläget och som betonas speciellt är att lokalplaneringen måste ordnas för att man skall kunna dra upp riktlinjerna för utbildningens utformning i fortsättningen.

Vid sin behandling av detta ärende har utskottet kunnat bli enigt beträffande riktlinjerna för utbildningen av

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

vissa yrkesgrupper, nämligen utbildningen på teaterns, filmens, radions och televisionens område. Utskottet är också enigt om att undervisningen på de musikdramatiska linjerna i Göteborg och Malmö, som nu har pågått såsom försök, skall bli en reguljär del av scen-skoleutbildningen. Utskottet har liksom departementschefen funnit att dessa försök har slagit så väl ut att man nu kan förorda en reguljär utbildning.

Jag har gärna velat anföra detta därför att det har ett visst samband med det ställningstagande som reservanterna har gjort i detta fall. Utskottet har nämligen när det gäller den dramatiska utbildningen i Stockholm, vilken förordas även skall innefatta en musikdramatisk utbildning i likhet med vad som sker i Göteborg och Malmö, inte kunnat ena sig. Utskottsmajoriteten vill skjuta på den frågan och säger i utlåtandet att den kan tagas upp nästa år. Under tiden skall frågan bli föremål för ytterligare prövning.

Det skäl som har anförts för att den nuvarande operaklassen vid musikhögskolan skall överflyttas till scenskolan i Stockholm är bl. a. av organisatorisk art. När nu Göteborg och Malmö redan har en musikdramatisk linje, där operaartister utbildas, är det önskvärt att man för samman utbildningen på alla tre orterna.

Ett annat skäl är av pedagogisk art. Reservanterna anför där bl. a. att gränserna mellan de olika sceniska konstarterna blir mindre och mindre skarp. Dessutom kan viss undervisning ordnas gemensamt. Det är lättare att få lärare genom att undervisningsvolymen i vissa ämnen ökar.

Utredningsmannens förslag — propositionen har ju föregåtts av en utredning — att operaskolan överflyttas till scenskolan har tillstyrkts av bl. a. teaterns utbildningsråd. Utredningsmannen har ju haft i uppdrag att i sin utredning samarbeta med teaterns utbildningsråd, som ju, kan man väl säga,

verkar såsom ett yrkesråd och är sammansatt av ledamöter från teaterföretag och de sceniska fackorganisationerna. Dessutom har utredningsmannens förslag tillstyrkts av teater- och orkesterrådet.

Utskottsmajoriteten anför att det har funnits så pass delade meningar att det kan vara behövt att göra en ny översyn, att frågan huruvida operaklassen skall överflyttas till scenskolan eller ej kan anstå till nästa års riksdag och att under den tiden ytterligare prövning kan ske. I det sammanhanget kan man fråga sig: Vad är det då som departementschefen skall ta upp till förnyad prövning? Den här frågan har varit föremål för utredning och remissbehandling, och därefter har ett ställningstagande skett. Utskottets majoritet ger ingen anvisning om vart man egentligen syftar. Man bara säger att det har varit delade meningar och att detta skulle föranleda en förnyad prövning.

Sannolikt kommer ett uppskjutande av ställningstagandet i den här frågan att få allvarliga konsekvenser. Efter vad vi vet är lokalfrågan brännande. Musikhögskolan har trångt, och den har själv deklarerat att den saknar ändamålsenliga lokaler — däremot har scenskolan sådana. Ett uppskov skulle förmodligen innebära att ingenting kan hända, därför att det är svårt att avgöra vad utskottsmajoriteten egentligen avser.

Utskottet har heller inte, kan man säga, stöd för sitt uppskovsyrkande av Musikaliska akademien, som visserligen är emot att operaklassen flyttas från musikhögskolan till scenskolan, men lokalfrågan är ändå tydligen så brännande att Musikaliska akademien anser att den under en övergångstid skulle acceptera scenskolas lokaler. Följaktligen har varken Musikaliska akademien eller Kungl. teatern något att erinra mot en provisorisk förläggning av operautbildningen till scenskolan.

Under debatten kring den här frågan

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

har det anförts att den framtida lokalsituationen kan komma att ändras. En utbyggnad av musikaliska högskolan kan komma på tal. Vi reserverar oss därför gjort ett tillägg utöver vad departementschefen har sagt, som innebär att om lokalsituationen vid musikhögskolan i framtiden skulle bli bättre så kan man företa en omprövning av frågan om vart man skall förlägga den musikdramatiska utbildningen. Det är ju möjligt att scenskolan vid den tidpunkten är för liten.

När reservanterna samlas tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag, är det därför att vi anser det inte tillrådligt och inte heller behövt att stoppa utvecklingen, framför allt inte av de skäl som utskottsmajoriteten har anført.

Med det anförda, herr talman, hemställer jag om bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herr Näsström m. fl.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Vår motion godtar i princip att operaklassen vid musikhögskolan i Stockholm överflyttas till scenskolan på det sätt reservanterna nu har talat för.

Jag vill i detta sammanhang ha tillagt att jag inte är alltför djupt engagerad i motsättningen mellan utskottet och reservanterna, men eftersom ett inte obetydligt arbete återstår i fråga om den upprustning av scenskolan som behövs och i fråga om utarbetandet av läroplaner m. m., så anser jag i likhet med reservanterna att principbeslut i frågan bör fattas av riksdagen nu. Man bör således inte vänta, så som har föreslagits i en annan motion och som föreslås i utskottets utlåtande.

Hur vi ser på saken finns angivet i vår motion; jag skall inte upprepa det här. En hög scenartistisk kultur inom den musikaliska — eller som det tidigare kallats den lyriska — teatern kräver en allsidig utbildning. Men då är det också nödvändigt att den statliga

scenskolan i Stockholm får sina resurser flerdubblade. Vidare anser vi att operaeleverna bör intill dess få sin solosångundervisning och annan musikalisk grundutbildning vid musikhögskolan för att därefter komplettera den musikdramatiska utbildningen vid scenskolan. Så vill vi se det i den nuvarande situationen.

Sedan kan man ju alltid hysa önskingar beträffande den fortsatta utvecklingen. Vad man kunde önska är en institutionellt sammanhållen undervisning som innefattar såväl musikalisk som musikdramatisk och allmän scenisk linje. Den ordningen har ju prövats i andra länder och så vitt man vet med mycket stor framgång; jag tycker mig för egen del ha kunnat konstatera det på åtskilliga håll utanför Sveriges gränser. I Wien t. ex. — där väl musikkultur och musikdramatisk kultur måste anses existera — finns en statsakademi med vad man kunde kalla en integrerad, samordnad utbildning. Där utbildas både instrumentalmusiker, sångare, tonsättare, musiklärare och dirigenter och i anslutning därtill också operasångare, konsertsångare och skådespelare. Jag tycker att vi borde kunna få till stånd något liknande hos oss, och ett icke obetydligt steg på den vägen är det som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition. Enligt min mening borde vi stadfästa det och bygga vidare på den grunden. Detta skulle vara till fördel konstnärligt, organisatoriskt och administrativt. Men självfallet har vi ännu ett stycke väg att gå innan vi nått fram till det målet.

Vägen skulle dock bli kortare om man ville satsa mera på det nordiska samarbete som fru Segerstedt Wiberg pläderar för i sin motion. Utan att närmare gå in på frågan om det nordiska samarbetet vill jag ge uttryck för den meningen att inte minst i frågor sådana som denna bör organiserat nordiskt samarbete kunna bli mycket fruktbart.

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

Av det sagda torde framgå att jag önskar rösta för reservationen när vi kommer så långt.

Jag går så i korthet över till ett par andra frågor. I vår motion framställs inga konkreta yrkanden, eftersom det är fråga om vissa principbeslut och eftersom vissa ting ännu är oklara, utan vi har endast begärt att utskottet skall pröva och beakta de synpunkter som anförts i motionen.

Statsutskottets svar på vår motion är kortfattat — att det är kortfattat skall jag inte beklaga — och i viss mån undanglidande. Jag tar här bara en sådan sak som den sceniska grundutbildningen, som vi ägnat stor uppmärksamhet i motionen. Beträffande denna fråga hänvisar utskottet till det som vi alla känner till, nämligen att den väntade omdaning av yrkesskolan har tagits till intäkt för dröjsmål med frågan om den sceniska grundutbildningens institutionella förankring och till äventyrs dess innehåll. Detta är inget svar alls på den fråga som vi reste i motionen, nämligen om sådant statligt stöd åt de kommunala barn- och ungdomsteatrarna att en grundutbildning där kunde organiseras och genomföras. Statsutskottet har inte sagt ett ord i denna fråga. Jag skall inte alltför hårt kritisera den saken, eftersom vi har befunnit oss i ett tekniskt slutskede av sessionen. Jag hänvisar till de upplysningar och synpunkter som motionen lämnar i denna fråga och vill bara tillfoga en liten sak, nämligen att i kulturlivet som helhet självverksamhet och folklig förankring är av den yttersta vikt. Det är på det sättet som kulturen kan ges ett verkligt levande innehåll, samtidigt som morgondagens kulturbärande och kulturarbetare danas i sitt praktiska dagliga arbete i vad man brukar kalla för folkdjupet.

Barn- och ungdomsteatern förtjänar sådant stöd att den kan utvecklas. Som vi säger i motionen är dess främsta uppgift självfallet estetisk fostran och

strävan att försöka skola fram en teaterpublik. Men ur det omfattande medlemsunderlaget inom barn- och ungdomsteatern bör det inte vara svårt att finna begåvningar som kan avancera till stora kulturella uppgifter. Därför tycker vi att den sceniska grundutbildningen i vart fall i viss utsträckning borde vara förankrad inom denna teater. Vi vill således här uttala ett varmt förord för ett sådant statligt stöd åt barn- och ungdomsteatern att en utbildningsverksamhet av denna art blir möjlig inom denna teater.

Slutligen vill jag säga några ord också om regissörsutbildningen, en av de frågor som vi likaså tar upp i vår motion, förutom några andra som jag inte bryr mig om att nämna.

Inte heller när det gäller regissörsutbildningen har utskottet kommenterat de synpunkter som vi har anført i motionen. Jag förebrår inte heller på den punkten utskottet men vill ändå med några ord kommentera också denna fråga.

Enligt vår åsikt bör regissörerna redan på ett tidigt stadium ges möjlighet att samarbeta med scenartisterna eller skådespelareleverna. Vidare bör scenskolorna snarast möjligt kompletteras med en linje för grundutbildning av regissörer. Det är en tanke som inte kommit till uttryck i propositionen och som på intet sätt kommenteras i utskottets utlåtande. Allt regissörsarbete bör vara så att säga humanistiskt inriktat. Det bör inte vara — ursäktat att jag säger det — något domptörarbete utan som vi säger i motionen ett arbete inriktat på att hjälpa skådespelaren att förlösa rollen. I det i fjol avlämnade betänkandet »Utbildning av regissörer m. fl.» tycks alltför stort utrymme ges åt den regissörstyp som vill förvandla skådespelaren till en marionett i sin hand. Det skall skådespelaren enligt vår mening icke vara, utan skådespelaren skall hjälpas på det sätt som jag nyss försökte antyda.

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

Herr talman! Jag vill nu hemställa att de synpunkter jag här kortfattat angett på regissörsutbildningsfrågan måtte tas under övervägande av organisationskommittén under dess fortsatta arbete och av departementschefen under hans fortsatta tänkande och planerande i denna fråga — jag håller i princip med honom. Jag önskar likaså att vad jag yttrat om den sceniska grundutbildningen och våra synpunkter på den musikdramatiska utbildningens kvantitativa och kvalitativa utbyggnad skall komma att beaktas.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Eftersom jag har en debatt att bevaka också i medkammaren måste jag redan nu ta till orda med risk att det sedan blir frågor som jag inte är i stånd att svara på. Men situationen är litet förvirrande, och jag tycker därför att det kan vara motiverat att här frambålla några synpunkter redan nu.

När denna proposition lämnades fanns en borgerlig motion med klara linjer. Där ansåg man på den punkt som här är kontroversiell, nämligen huvudmannaskapet för operaklassen, att operaklassen skulle ligga kvar vid musikhögskolan. Sedan kom en av några socialdemokrater undertecknad motion, och vips hände vad som så ofta händer här i huset, nämligen att samtliga borgerliga ledamöter i utskottet lämnade — efter vad jag förstår — sin ursprungliga linje och anslöt sig till den socialdemokratiska motionen. Denna motion innehåller egentligen ingenting annat än att man skall fundera ytterligare ett år. Det är, som de båda tidigare ärade talarna sagt, en ganska allvarlig historia, inte att man skall fundera ett år, men att planeringen onekligen blir förskjuten, kanske också ett år. Visserligen är det sant att den nya utbildningen inte skall starta förrän hösten 1967 och att vi har ett år på oss

att göra en översyn av läroplanerna, men jag hade räknat med att vi skulle kunna göra denna översyn mot bakgrunden av ett principbeslut av riksdagen, att den musikdramatiska linjen skall förläggas till och få statens scen-skola i Stockholm till huvudman. Om riksdagen följer utskottet, blir det bara ett ja, det blir inget principbeslut. Regeringen måste komma tillbaka nästa år med samma förslag, med ett annat förslag eller med ett tredje förslag. Men att då komma i gång hösten 1967 är betydligt mera komplicerat.

Debatten omkring detta förslag har ju i första hand ägt rum i pressen. Den har varit stimulerande och trevlig ur många synpunkter, men också ganska ovederhäftig. Det har t. ex. sagts att det har rätt en betydande oenighet. Utskottets ärade talesman gick igenom remissyttrandena här, och jag skall inte upprepa det. Men det är ändå märkligt, herr talman, att så tungt vägande instanser som teater- och orkesterrådet och teaterns utbildningsråd hundra procentigt står bakom förslaget. Även Operans styrelse och Musikaliska akademien anser — mot bakgrunden av de besvärliga lokalförhållanden som nu finns och kanske kommer att bli bestående någon tid vid musikhögskolan — att det vore lämpligt att acceptera en förläggning till scenskolan som ett provisorium. Värre är det alltså inte.

Sedan har man gjort gällande att många sakkunniga instanser inte fått yttra sig. Jag vill säga t. ex. att Operans solistklubb hör till Svenska teaterförbundet och alltså är representerad i utbildningsrådet och följt denna utredning. Musikerförbundet är representerat i utbildningsrådet, och Sång- och talpedagogförbundet, som har varit särskilt aktivt här, har naturligtvis haft tillfälle att komma in med sina synpunkter skriftligen, och självfallet borde det ha varit Musikaliska akademiens skyldighet att höra sin egen lärarkår. Något försök från departementets sida

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

att här, som det sagts på sina håll, förkväva synpunkter har aldrig gjorts.

Det har också i debatten gjorts gällande, och det är möjligt att vissa medlemmar av riksdagen påverkats härav, att utredningen inte har tagit hänsyn till grundutbildningen. Jag vill då säga att förslaget bygger på att eleverna i fortsättningen liksom hittills i de flesta fall genomgått en flerårig musikalisk utbildning och ofta gjort det i akademiens sångklasser, innan de över huvud taget antagits till den nya skolan. Det är argument helt gripna ur luften, om man tror att denna musikdramatiska linje skall ersätta såväl sångklasserna vid musikhögskolan som operaklassen. Operaklassen är nu tvåårig. Den musikdramatiska linjen föreslås bli treårig. Det musikaliska inslaget ökas. Lärarresurserna och de tekniska resurserna förbättras likaså i betydande utsträckning. Jag kan ej heller, herr talman, låta bli att säga att när man i diskussionen har frågat sig hur vi tidigare med en otillfredsställande utbildning vid musikhögskolan kunnat få fram så stora namn inom operakonsten och om inte rekryteringen kan komma att hämmas av en mer genomorganiserad utbildning, så har man självfallet kommit med dessa påståenden med ett porträtt av Birgit Nilsson i bakgrunden. Argumenterar man på det sättet, då förstår man inte att de stora sångbegåvningarna naturligtvis går vid sidan av allting. De är naturligtvis oberoende av om huvudmannaskapet för operaklassen ligger här eller där. Det är ett argument som jag över huvud taget inte förstår att man kunnat ta på allvar. Ändå har det upprepats både här och där i pressen. Huvudsyftet med skolan är naturligtvis att åt alla som har en tillräcklig och god röstbegåvning ge en allsidig såväl musikalisk vidareutbildning som en scenisk grundutbildning.

Jag skall inte heller, herr talman, gå in på de internationella erfarenheterna. Det har också här antytts, och det

står i skrifterna, men det är självfallet att man inte kan bara vifta bort de erfarenheter vi har av utbildningen i Malmö och Göteborg. Samma personer som så aktivt har deltagit i debatten mot att föra över huvudmannaskapet till statens skola för scenisk utbildning i Stockholm har fullt instämt i att resultatet i Malmö och Göteborg är tillfredsställande. Detta stämmer alltså inte.

Slutligen, herr talman, tycker jag att en utskottsmajoritet, som egentligen inte har något annat att komma med än att man skall fundera på ett förslag ett år till, intar en egendomlig ståndpunkt. Det hade varit på något sätt trevligare att få kämpa mot en uppfattning, nämligen i så fall att operaklassen skulle få ligga kvar där den nu ligger. Nu är det bara ett förhållande utan att man talar om att man är ute efter att förhåla.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag befinner mig i den för mig något ovanliga situationen att behöva försvara statsutskottets majoritet. Att den punkt där vi skiljer oss åt helt bygger på en socialdemokratisk motion visar kanske att det mindre är fråga om skiljaktiga politiska uppfattningar och mera fråga om skiljaktiga sakliga uppfattningar bland olika experter.

Varken jag eller majoriteten i denna kammare torde väl vara så hemma i de här frågorna att vi kan sätta oss till doms över andras uppfattningar. Statsrådet talar om en ovederhäftig debatt i pressen, men det är väl ett epitet som man ofta klistrar på en meningsmoståndare.

Jag kan förstå att statsrådet Edenman tycker att han befinner sig i en egendomlig situation när de borgerliga plötsligt hoppar av från en borgerlig motion och ansluter sig till en socialdemokratisk. Det kan synas som om motivet snarare var att vinna mot statsrådet i en votering än att vinna i sak.

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

Jag vill bekräfta vad herr Mårtensson sade om att utskottet är enigt på alla punkter i detta utlåtande utom en. Jag kan också bekräfta den glädje vi kände i utskottet över att statsrådet föreslagit i vissa fall avsevärt förbättrade resurser. Det är endast på denna speciella punkt som våra uppfattningar skiljer sig åt.

Jag tycker att debatten inte behöver vara så förvirrad som den kanske kan förefalla när man hör herr Mårtensson, herr Adolffson och nu senast statsrådet Edenman. Vad vi diskuterar är hur vi skall bära oss åt för att förbättra resurserna på kort sikt och vilken förläggning vi bör välja på lång sikt.

Det är alldeles riktigt att de nuvarande lokalerna inte ger möjlighet till den utökning med treårig utbildning som är föreslagen. Styrelsen för musikhögskolan säger också mycket riktigt att man måste tillgripa någon provisorisk lösning. När utskottets majoritet föreslår ett uppskov med ett år, är det alltså inte meningen att Kungl. Maj:t bara skall låta frågan vila utan Kungl. Maj:t skall analysera den vidare.

I mitten av november månad framlade byggnadsstyrelsen ett förslag till Kungl. Maj:t om godkännande av att få projektera vidare en nybyggnad för musikhögskolan och begärde konkret 3 miljoner kronor för den fortsatta projekteringen. Det framgår av styrelsens egna handlingar att det kommer att dröja fyra à fem år innan byggnaden kan tänkas bli färdig, och såvitt jag vet har styrelsen ännu inte fått svar från regeringen på sin propä. Den väntetid som vi föreslår måste alltså användas till en analys av detta byggnadsprogram som skall visa om det finns möjlighet att åstadkomma en utbyggnad av den musikdramatiska utbildningen under samma huvudmannaskap och på den tomt som är tänkt. Det är en konkret uppgift som skall utföras under denna tid.

Jag är inte sakkunnig och ger mig

inte ut för att vara det, men alldeles ostridigt är de sakkunniga remissinstanserna delade i sina meningar, och det finns därför anledning att göra ett förnyat övervägande. Jag tycker inte det är en svaghet hos riksdagen utan tvärtom en styrka om den är beredd att låta de sakkunniga gnugga denna fråga ytterligare en gång innan man tar ställning i ett politiskt forum som riksdagen är.

Nu framhåller reservanterna att en framtida förbättring av localsituationen vid musikhögskolan i Stockholm kan medföra förutsättningar för en omprövning av frågan om förläggningen. Det är en något märklig skrivning, om man ställer den mot vad som har sagts tidigare. Antingen får man godta att det är lämpligast att förlägga utbildningen i enlighet med propositionen, eller också får man godta att det är lämpligast att förlägga den på samma sätt som för närvarande. Att välja båda delarna går inte. Skrivningen förutsätter att man, om det plötsligt skulle uppenbara sig 800 kvadratmeter ledig yta, skall förlägga den musikdramatiska utbildningen dit. Så går det inte till. Kungl. Maj:t måste ge direktiv om projekteringen, och det är därför vi vill att frågan skall analyseras under det kommande året.

Detta uppskov innebär alltså ett krav mot departementet på fördjupad analys. Det innebär att vi inte är beredda att ta ställning till frågan i dag, men det innebär också att departementet får förbereda en provisorisk förläggning av denna utbildning i avvaktan på att den nya byggnaden skall komma till.

Med anledning av detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTSON (cp):

Herr talman! Det är synnerligen glädjande att konstatera att det äntligen har hänt någonting på detta om-

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

råde. Det har inte saknats initiativ tidigare, men ändå har man släpat efter år för år. Jag konstaterar med tillfredsställelse att t. ex. operautbildningen i Stockholm nu skall få väsentligt utökade resurser och att man kommer att kunna uträtta mer inom hela detta utbildningsområde.

Ecklesiastikministern sade att behandlingen av detta ärende var förvirrande. Jag måste säga att den har varit det långt tidigare. Redan 1962 väcktes det centerpartimotioner om utredning av denna utbildning, och det förelåg också motioner från folkpartiet i samma syfte, men det socialdemokratiska partiet var, enligt vad jag minns, motståndare till en utredning. Hurdan kontakten är mellan regeringens ledamöter och det socialdemokratiska partiet vet jag inte, men glädjande nog tillsattes det två utredningar sedan riksdagen dessförinnan hade avslagit förslag om utredningar.

När ärendet sändes ut på remiss tillstyrktes motionen av en rad instanser. Humanistiska fakulteten i Göteborg åberopade ett av professor Gustaf Hamberg utarbetat utlåtande, där han varmt tillstyrkte den i motionen föreslagna utredningen. Dramatiska teatern tillstyrkte motionen. Sveriges radio anslöt sig till önskemål om utredning på berörda områden, och flertalet remissinstanser ansåg att frågan borde utredas. Det är därför förvirrande att det skall ha behövt ta så lång tid som fyra år att få fram förslag på detta område.

Jag begärde ordet närmast därför att jag fann en del av ecklesiastikministerns argument rätt förvånande. Nu när det verkligen skall bli någon reda på detta område dras lokalförhållandena in som ett starkt argument. Skall vi verkligen rätta utbildningen på musikens och den sceniska konstens område efter var det händelsevis finns plats? Är det verkligen rationellt att lösa problemet på detta sätt? Till och med reservanterna har framhållit att en fram-

tida förbättring av lokalsituationen vid musikhögskolan i Stockholm kan medföra att förutsättningar kommer att föreligga att ompröva frågan om den musikaliska utbildningens förläggning i Stockholm. Man skall alltså flytta på utbildningen nu, men om det möjligen skulle finnas lokaler senare, skall man flytta tillbaka den igen. Är det en rationell lösning?

Jag är helt ense med ecklesiastikministern om att situationen är förvirrande, men jag undrar om inte också han eller i varje fall reservanterna har ökat förvirringen.

Jag är också helt ense med ecklesiastikministern om att de stora begåvningarna kommer fram oavsett var de får sin utbildning, men exempelvis i en opera är det inte uteslutande de stora begåvningarna som framträder, utan det finns en stab av människor som skall arbeta tillsammans med de stora artisterna. Utbildningen är ju därför mycket betydelsefull också för deras del.

Ecklesiastikministern påstod nu ännu en gång, att frågan skulle förhållas om utskottets hemställan skulle bifallas. Men den kan ju inte gärna förhållas mer än vad som skett. Ingenting har hänt sedan 1962, då riksdagen avslög de motioner, som jag tidigare talade om bl. a. med hänvisning till att den s. k. provinsteaterutredningen hade framlagt åtskilliga förslag som hade stor betydelse i detta sammanhang. Man hänvisade, efter vad jag minns, också till någon ytterligare utredning. Detta var ett av de starka skälen till att motionerna avslögs. Vi har nu väntat i fyra år innan regeringen kommit med någonting. Med tanke på vad som här skett har jag starka sympatier för att den musikdramatiska utbildningen bör ligga kvar vid musikhögskolan. Det finns då ingen annan möjlighet än att göra på det sätt som utskottet nu har föreslagit. Man får då också möjlighet att överväga frågan under ytterligare ett år. Vi kan kanske hoppas att byggnads-

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

frågorna och annat kan lösas under den tid utbildningen ligger kvar vid musikhögskolan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr talman uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talman.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga utan vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag kan instämma i vad herr Wallmark här anförat såsom utskottets talesman. Jag tycker att han förenklat ekvationen och visat att det här inte bara är fråga om nuläget utan om framtiden. För dagen godtar vi en interimistisk lösning genom att förlägga den musikdramatiska utbildningen till statens scenskola. Vi får sedan se om den i framtiden möjligen skall flyttas tillbaka till musikhögskolan — det får en utredning avgöra. Jag kan inte finna att det här anförts några starka skäl för att man inte skulle kunna dröja ett år med ställningstagandet i denna fråga.

Reservanternas talesman, herr Mårtensson, framhöll i sitt anförande bl. a. önskvärdheten av att utbildningen skulle anordnas likartad på de tre orterna Malmö, Göteborg och Stockholm. Jag vill med anledning därav påpeka att det kanske inte är fråga om riktigt samma utbildning, även om den är musikdramatisk. Det har i olika sammanhang framförts att man i Malmö kanske skulle lägga an mera på musicals, i Göteborg på operett, medan i Stockholm utbildningen i operaklassen kommer att vara den grundläggande. Men det är väl ändå någon liten skillnad mellan dessa tre konstarter. Jag tycker att man inte riktigt tagit tillräckliga hänsyn till att

operautbildningen väsentligen är en krävande musikalisk och sängpedagogisk utbildning och att den kanske bör anslutas till den institution där vokal- och instrumental utbildning äger rum. Det kan alltså visa sig att om musikhögskolan får tillräckliga resurser i fråga om lokaler etc. till förfogande blir det kanske bäst att operautbildningen förläggas dit. Men detta får vi fundera på under ett år och se hur lösningen kommer att bli. För närvarande antar vi dock att utbildningen framöver skall förläggas till scenskolan.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Några ord med anledning av vad som här har yttrats.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att reservanterna förordar att riktlinjerna för den musikdramatiska utbildningen vid statens skola för scenisk utbildning i Stockholm skall fastställas. Lokalfrågan däremot är en annan sak. På den punkten vill jag knyta an till vad herr Bengtson säger om det dröjsmål som har förekommit i denna fråga. Här vill nu departementschefen försöka att ordna ett provisorium till dess man får musikhögskolan utbyggd, så att man sedan kan fortsätta att bygga ut skolan.

När herr Bengtson säger att socialdemokraterna och regeringen har försinkat detta utbygge, så vill jag påpeka att herr Bengtson nu söker fördröja det ytterligare ett år. Herr Wallmark har också påstått att det råder en viss förvirring. Det var inte bara jag som skulle vara litet förvirrad, utan tydligen också herr statsrådet. Får jag påpeka att reservanterna dock följer en linje som riksdagen själv har stakat ut, nämligen att musikdramatisk utbildning skall meddelas vid de dramatiska skolorna i Göteborg och Malmö. Jag har all anledning att förmoda att man vid den tidpunkten också var medveten om att utbildningen skulle vara ensartad också i Stockholm. Jag har mycket svårt att

Ang. vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden

förstå att man skulle kunna acceptera en klassificering av utbildningen så att Stockholm skulle utbilda operaartister och Göteborg och Malmö operettartister i huvudsak. Jag tror inte man ser det på det viset vid någon av skolorna.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Herr Mårtenssons senaste inlägg föranleder mig att säga några ord.

Den parallelldragning som han vill göra med skolorna i Göteborg och Malmö stämmer inte riktigt med vad som uttalas i propositionen. Jag skall be att få citera vad som står i den i samband med avsnittet beträffande den föreslagna anordningen i Göteborg och Malmö: »Samtidigt skall enligt förslaget vid skolan i Stockholm tillkomma en musikdramatisk linje med särskild inriktning på utbildning av operaartister.» Det är alltså ett speciellt arrangemang som är gjort uteslutande i Stockholm. Ingen vill väl vare sig i denna kammare eller i något annat sammanhang tala om att vi skall utbilda operaartister även i Göteborg och Malmö. Det tror jag knappast är tänkbart.

Beträffande talet om en förskjutning, så vill jag säga att detta inte är en sådan. Jag har en gång tidigare deklarerat att vi måste finna en provisorisk lösning för att snarast förbättra denna utbildning. Vad vi diskuterar är den permanenta lösningen. För att finna en vettig form för denna permanenta lösning är det nödvändigt att göra en fördjupad analys. Det är den analysen som statsutskottets majoritet har förordat.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Herr Wallmark gör nu gällande att det inte skulle bli utbildning av operaartister i Göteborg och Malmö i fortsättningen. Visst skall det bli det; det är ingen tvekan om den saken.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande punkterna I—IV och därefter särskilt angående punkten V.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna I—IV hemställt.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende punkten V framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mårtensson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 111 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mårtensson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. utmätning av fordran på överskjutande preliminär skatt

Ja — 65;

Nej — 69.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss utbildning av läkare med utländsk medicinsk examen m. m.; och

nr 113, i anledning av väckta motioner om anslag för en statlig verkstadsindustri i norra stödområdet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. utmätning av fordran på överskjutande preliminär skatt

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 68 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272) m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 25 mars 1966 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 115, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 68 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

2) förordning angående ändrad lydelse av 60 § förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt.

I propositionen hade föreslagits vissa regler om överlåtelse och utmätning av fordran på överskjutande preliminär skatt enligt uppbördsförordningen. Reglerna inneburo förbud mot överlåtelse av sådan fordran samt vissa begränsningar av rätten att erhålla utmätning därav. Som villkor för utmätning hade föreslagits, att kreditkort som avsåge den skattskyldige kommit utmätningssman-

nen till handa. Vidare skulle utmätning i enskilt mål få äga rum endast om ansökningen inkommit senast den 1 september och om vad som kunde utmätas täckte kostnaderna för förrättningen. Det hade föreslagits, att vid utmätning i enskilt mål som ej avsåge underhållsbidrag ett belopp om 300 kronor skulle undantagas från utmätning.

De föreslagna bestämmelserna, som betingades främst av hänsynen till arbetsbelastningen och arbetsrutinen hos de berörda myndigheterna, skulle gälla även överskjutande preliminär varuskatt.

Till utskottet hade hänvisats den i anledning av propositionen väckta motionen II: 891, av herr *Sjöholm*, vari hemställt, att förslaget i propositionen måtte ändras så,

att alla slag av fordringar med det allmänna som borgenär kunde bliva föremål för kvittningsförfarande,

att utmätning i enskilt mål skulle få ske endast för fordringar avseende familjerättsliga underhållsbidrag och vad därmed kunde jämsställas enligt specifikation i lagtexten,

att någon tidsbegränsning för ansökans ingivande icke erfordrades,

samt att riksdagen således måtte för sin del antaga i motionen infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 68 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 115 och med avslag på motionen II: 891, av herr *Sjöholm*, antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om ändrad lydelse av 68 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

2) förordning angående ändrad lydelse av 60 § förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt.

Ang. utmätning av fordran på överskjutande preliminär skatt

Reservation hade avgivits av herrar *Lundström, Tistad, Sterne, Öhvall, Sundin, Eriksson* i Bäckmora och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen — i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 115 och motionen II: 891, av herr Sjöholm, — måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 68 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Som bekant innebär det nuvarande källskattesystemet bland annat, att preliminär A-skatt uttas i samband med löneutbetalningarna. För att så långt som möjligt undvika att den preliminära skatten blir mindre än den slutliga skatten har källskattetabellerna konstruerats så, att skatteuttagen blir något högre än vad som direkt betingas av lönens storlek. Ungefär hälften av alla löntagare har därför överskjutande preliminär skatt.

Lön är skyddad från utmätning intill dess att den är förfallen till utbetalning. Däremot får införsel ske i lön — genom att beloppet innehålles vid löneutbetalningen — för vissa i lagen angivna ändamål. Dessa avser framför allt familjerättsliga underhållsbidrag, d. v. s. underhållsbidrag till barn i och utom äktenskap, till föräldrar och till fränskild maka. Också belopp, som löntagaren är skyldig att betala till socialnämnd eller till barnavårdsnämnd för underhållsbidrag som förskottats av nämnden, kan uttagas genom införsel. Det kan också förfallna skatter, böter och viten.

Lönebelopp, som inbetalas i preliminär skatt, anses rättsligt sett inte som en lönefordran. Överskjutande skatt är därför inte skyddad för utmätning. Detta uppfattas av många som en orättvisa. De menar att ett skatteöverskott, som uppstått genom att ett tvångsvis verk-

ställt löneavdrag har varit för stort, bör vara skyddat mot utmätning i samma omfattning som lön. Samma uppfattning hävdas av flera remissinstanser, vilkas yttranden refereras i propositionen, bl. a. hovrätten över Skåne och Blekinge, riksrevisionsverket, Föreningen Sveriges häradshövdingar och Föreningen Sveriges stadsdomare.

Reservanterna föreslår, att utmätning i enskilt mål av överskjutande preliminär skatt bara skall få ske för fordringar av det slag, som kan bli föremål för införsel i lön.

Om utmätningsrätten i enskilda mål begränsas på detta sätt, bortfaller behovet av den särskilda beloppsgränsen på 300 kronor, som föreslås i propositionen. Också den föreslagna tidsgränsen för ingivande av ansökningar om utmätning kan slopas.

Med det sagda ber jag, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det är egentligen inte mycket som skiljer utskott och reservanter åt i denna fråga. Det gäller bara om man skall anse att den skatt som har inbetalats för mycket bör vara rättsligt skyddad i alla avseenden emot utmätning eller inte. Utskottet anser att den icke bör vara det. Ytterst få människor betraktar nämligen skatt som inbetalats för mycket som någon form av lön som skall skyddas någon gång i tiden. Det är fråga om årtal mellan den dag skatten har dragits och till dess utmätning kan äga rum. Vi tycker från utskottets sida inte att det kan finnas någon anledning att göra någon ändring i den praxis som i dag gäller. Vi tror dessutom att den gräns som satts vid 300 kronor för belopp som inte får utmätas täcker alla normalfall som det kan röra sig om.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tistad* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 41 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Tistad* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 36.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten 2.

Ang. resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 25 mars 1966 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 111, hade Kungl. Maj:t

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt;

2) förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391);

3) Förordning om ändrad lydelse av 12 § 4 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521);

4) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 16 juni 1961 (nr 394) om tobaksskatt;

5) förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt;

6) förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

dels anhållit om riksdagens yttrande över av föredragande departementschefen förordade grunder för resandes rätt att införa varor tull- och skattefritt, m. m.

I propositionen hade framlagts förslag om vissa begränsningar i resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror. Den skattefria införseln skulle härigenom begränsas för i Sverige bosatta som vistats utomlands mindre än ett dygn till enbart 40 cigaretter eller motsvarande mängd andra tobaksvaror. Förslagen inneburo ingen ändring i de regler, som nu gällde

Ang. resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror

för öresundstrafiken och trafiken på vissa andra korta rutter. Icke heller berörde de flygtrafiken.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 735, av herr *Bengtson* och herr *Axel Kristiansson*, samt II: 905, av herr *Börjesson* i Falköping och herr *Persson* i Heden, vari hemställts, att riksdagen vid sin behandling av propositionen måtte besluta, att tidsgränsen för tull- och skattefri införsel av rusdrycker skulle fastställas till tre dygn;

2) de likalydande motionerna I: 736, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 904, av herr *Björkman m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid sin behandling av propositionen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

dels uttala, att den s. k. ettdygnsregeln borde gälla som ett provisorium i avvaktan på införandet av provianteringsbestämmelser m. m. efter de riktlinjer som uppdragits av Nordiska rådets trafikutskott och presidium,

dels hemställa om fortsatt utredning av nämnda riktlinjer.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen

I) med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition nr 111 måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt;

2) förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391);

3) förordning om ändrad lydelse av 12 § 4 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521);

4) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 16 juni 1961 (nr 394) om tobaksskatt;

5) förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt;

6) förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

II) i anledning av Kungl. Maj:ts förvarande proposition nr 111 och med avslag å de likalydande motionerna I: 735, av herr *Bengtson* och herr *Axel Kristiansson*, samt II: 905, av herr *Börjesson* i Falköping och herr *Persson* i Heden, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i betänkandet anfört;

B) att följande motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 735, av herr *Bengtson* och herr *Axel Kristiansson*, samt II: 905, av herr *Börjesson* i Falköping och herr *Persson* i Heden, ävensom

II) de likalydande motionerna I: 736, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 904, av herr *Björkman m. fl.*, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Börjesson* i Falköping, vilken ansett, att utskottet bort under A II hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 735 och II: 905 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för, att tidsgränsen för tull- och skattefri införsel av rusdrycker borde fastställas till tre dygn.

Vid betänkandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Lundström* och *Björkman*.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Det är en stor tillfredsställelse för motionärerna att notera den förstående som talar ur utskottets behandling av den motion som jag tillsammans med några andra ledamöter av riksdagen har väckt i denna fråga. Utskottet säger att det skulle av praktiska

Ang. resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror

synpunkter varit att föredra, om frågorna kunnat regleras på sätt motionärerna förordat. Det är exakt vad vi har tyckt. Tyvärr tror utskottet att folkrättsliga bestämmelser lägger hinder i vägen men tillägger samtidigt, att om förhållandena ändras, bör Kungl. Maj:t kunna ompröva frågan.

Inför en så påtaglig principiell upplutning från utskottets sida har t. o. m. de två motionärer, som i flera sammanhang ingående dryftat det här spörsmålet i Nordiska rådets trafikutskott, inte velat reservera sig mot utskottet. Vi har emellertid till utskottsbetänkandet fogat ett särskilt yttrande, där vi har understrukit vår principiella uppfattning.

Att vi inte har reserverat oss har emellertid också en annan grund. Sverige, Norge och Finland är nu ense om endagsregeln. Ikraftträdandet har satts till den 1 oktober, alltså efter turistsäsongens slut — inte före, som man tidigare avsett. Det har sannolikt skett för att bereda även Danmark rådrum att om möjligt gå med på endagsregeln vad sjögränserna beträffar. Danmark har nämligen svåra problem vid landgränsen mot Tyskland. Kan man få Danmark att när det gäller de nordiska länderna biträda samma regel som de tre andra länderna, då har vi ett enhetligt system i Norden. Därmed vore en väsentlig fördel ernådd och systemet kan sedan provas mot bakgrund av den andra princip för lösningen av dessa frågor som Nordiska rådet stannat för.

Det är rent praktiska skäl som föranlett oss att föredra det s. k. provianteringssystem, som sedan lång tid och med stor framgång har använts i öresundstrafiken. Genom överenskommelser mellan berörda länder skulle en reguljär båtlinje, som provas inte vara tillkommen såsom ren spritlinje, få tillstånd till skattefri proviantering mot villkor att endast försälja sprit och cigarretter enligt den mellan staterna träffade överenskommelsen. Köp avstämplas på biljetten. Fusk är uteslutet. Ingen behöver visa att han har varit i

grannlandet under en viss tid. Inga falska bevis härför behövs alltså — erfarenheten visar att sådana lätt kan köpas mot lämplig ersättning. Ingen behöver råka illa ut för att han har glömt att medföra bevis på att han har varit ute en viss tid, vilket också har inträffat. Tullen får inga extra besvär.

Utskottets rädsla för folkrättsliga hinder betraktar jag såsom överdriven, eftersom frågan endast gäller turledsförbindelser och förutsätter avtal mellan berörda länder.

Nu får vi se hur det går med endagsregeln. Jag misstänker starkt att problem kommer att yppa sig, både för tull och ej minst för passagerare. Efter något års erfarenhet kanske det är tid att pröva om. Vi hoppas att provianteringssystemet då skall komma i åtanke, om det visar sig att den endagsregel som nu införs har medfört besvär.

En stor fördel innebär den träffade överenskommelsen: man väntar att försäljningen av sprit och cigarretter på de interskandinaviska flyglinjerna skall upphöra. Detta ställdes annars i utsikt när frågan om taxfree shops var uppe i riksdagen för något år sedan. Jag röstade då för det förslaget, bl. a. just för att få bort det i många fall otrevliga och hinderliga månglande som nu fyller största delen av en flygtur till eller från ett annat skandinaviskt land. Vi blev lurade — taxfree shops förekommer på de flesta håll men gäller inte för interskandinaviska resande. Försäljningen av sprit och cigarretter på flygplan består också, till betydande obehag för passagerarna. Jag hoppas att vi inte blir lurade även denna gång.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter men har inget annat yrkande än utskottet.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! I samfärdseln mellan de nordiska länderna har efter hand införts lättnader som i åtskilliga avseenden gjort Norden till en enhet. Vi har sålunda fått ett enhetligt nordiskt pass-

Ang. resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror

område för ganska länge sedan, och vi har rätt nyligen fått ett enhetligt nordiskt trafikförsäkringsområde, för att nämna ett par exempel.

På ett område har emellertid framstegen varit små om ens några. Bestämmelserna om vad en resande får medföra tull- och skattefritt på resor mellan de nordiska länderna har under senare år ändrats upprepade gånger och med tiden blivit alltmer invecklade. Som helhet betraktade har de inte blivit liberalare. Resandetrafiken med fartyg mellan de nordiska länderna behandlas i dag mera restriktivt än för tre, fyra år sedan. Det förslag som nu föreligger betecknar ytterligare ett steg på restriktionernas väg.

Vid bedömningen av de frågor som förslaget gäller är det viktigt att hålla isär två principer som är berörda. Den ena gäller rätten för en resande att tull- och skattefritt införa varor som han har med sig från utlandet. Denna rätt gäller inte bara för reseutrustning i vidsträckt bemärkelse utan också, upp till ett visst värde, varor som den resande har köpt i utlandet för att använda efter hemkomsten från resan. Särskilda kvantitetsbestämmelser gäller för sprit och tobak. Syftet med tull- och skattefriheten är — eller har i vart fall ursprungligen varit — att förebygga dubbelbeskattning. Tanken har varit att den resande köpt de varor, som han har med sig, i butiker utomlands och att han alltså vid inköpet har betalat de konsumtions-skatter som gäller i det främmande landet. En tullbeläggning av varorna vid inresan till Sverige skulle därför innebära en dubbelbeskattning.

Den andra principen är att inhemska varuskatter inte skall belasta varor som förbrukas utanför det svenska territoriet. Med tillämpning av denna princip har ett fartyg, som skall avgå till utlandet, rätt att i svensk hamn ta ombord sitt behov av proviant och att efter avgången — också medan fartyget ännu är kvar på svenskt territorialvatten — använda sig av provianten utan att eljest

utgående tull, skatt eller annan avgift för varorna blivit erlagd.

När den fria provianteringsrätten på ett passagerarfartyg begagnas för att till passagerarna sälja olika varor för tullfri införsel i destinationslandet vid resans slut för att konsumeras efter hemkomsten, innebär det en korrumpering av båda de principer jag nyss nämnt. Den fria provianteringsrätten avser ju att möjliggöra skattefri konsumtion utanför landets gränser, den fria införselrätten att förebygga dubbelbeskattning. I själva verket är det svårt att finna något skäl — utöver de rent praktiska — för att en resande skall få tullfrihet för varor som han köpt obeskattade på internationellt område. Vad beträffar trafiken mellan de nordiska länderna, strider det enligt min uppfattning direkt mot strävandena till nordisk samhörighet, som går ut på att utplåna intrycket av nationsgränserna, att en person som reser från ett land till ett annat skall, bara för att han passerar en tullgräns, få medförda varor fritagna från beskattning i både det ena och det andra landet.

I alla länder med öppna gränser har det varit en strävan, framför allt av hänsyn till turismen, att göra tullbestämmelserna för resande så liberala som möjligt. Detta kommer också till uttryck i de internationella överenskomelser på området som existerar och till vilka Sverige har anslutit sig med vissa förbehåll. I stort sett är de nationella regler på området, som Sverige tillämpar, mycket liberala och innebär på åtskilliga punkter större friheter än som förutsatts i överenskomelserna. Men så länge som det ombord på fartyg i passagerartrafik till Sverige förekommer försäljning av obeskattade varor till passagerarna, kan man inte tillämpa de vanliga tullfrihetsbestämmelserna i sådan närtrafik där skattevinsten för den resande är stor i förhållande till den tidsspillan och kostnad som resan medför. De förbehåll som Sverige gjort vid ratificerandet av de internationella

Ang. resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror

överenskommelserna tar också sikte på förhållandena i sådan närtrafik.

Jag skall inte här gå in på de missförhållanden som inträtt genom uppkomsten av fartygslinjer mellan de nordiska länderna, som i huvudsak existerar på den skattefria försäljningen och inte fyller något egentligt trafikbehov. Dessa förhållanden är allmänt kända, och alla tycks vara överens om behovet av motåtgärder.

Som en väg att komma till rätta med problemet föreslås nu att resande, som är bosatta i Sverige, skall få lov att tullfritt införa de kvantiteter rusdrycker och tobaksvaror som normalt gäller — d. v. s. 3/4 liter sprit, 1 liter vin, 2 liter starköl och 200 cigaretter eller motsvarande mängd andra tobaksvaror — bara om de vistats utomlands minst ett dygn. Om utlandsvistelsen varat kortare tid än ett dygn, begränsas införseln till 40 cigaretter eller motsvarande mängd andra tobaksvaror. Inga som helst rusdrycker får då införas. Rusdrycker och tobaksvaror betraktas, och det säkerligen med rätta, som nyckelvaror, och därför drabbas inte andra varor av några restriktioner.

Tyvärr har man svårt att känna någon entusiasm inför det förslag som finansministern framlagt. Att låta utlandsvistelsens längd vara avgörande för tullfriheten — mindre än 24 timmar i utlandet: 40 cigaretter och inget mer; 24 timmar eller längre: full ranson av sprit, vin, öl och tobaksvaror — kan teoretiskt synas tilltalande, men tillämpningen av en sådan bestämmelse innebär stora svårigheter. Självfallet måste den resande kunna bevisa eller i vart fall göra sannolikt att han varit utomlands minst 24 timmar. Det torde bli svårt att uppställa några regler för vilken bevisning som skall krävas. Statssekreterare Wickman i finansdepartementet har i en intervju i Sydsvenska Dagbladet för en tid sedan på frågan, hur tullen skall kunna kontrollera utlandsvistelsens längd, svarat: »Det får bli biljettkontroll av passagerarna. Var-

je resande har ju sin biljett som har datum och som bör bevaras under resan för att vid behov kunna uppvisas.» Men på en hel del av de fartyg som det här gäller förekommer inte några datumstämplade biljetter. På vissa linjer delas det ut fribiljetter i tusental — de läggs i brevlådorna, de sprids på arbetsplatserna, de tillhandahålls t. o. m. i frisersalongerna. Hur skulle dessa biljetter kunna vara datumstämplade? För övrigt, för att tullen skulle kunna godta datumstämpeln som bevis blev det nog nödvändigt att kontrollera biljettdatum också vid utresan. Inte ens det skulle emellertid ge full garanti; ingenting hindrar ju de resenärer som åker upprepade gånger att ha flera biljetter i omlopp. Somliga människor har en kolossal uppfinningsrikedom när det gäller att få en flaska sprit genom tullen. Vid den dansk-tyska gränsen, där danskarna sedan halvtannat år tillbaka tillämpar en tredygnregel, har den danska tullen gjort dystra erfarenheter. Det händer att de tyska butiker, i vilka danskarna gör sina inköp, antedaterar inköpsnotor för att kunderna vid hemresan skall kunna bevisa för danska tullen att de varit utomlands mer än tre dygn. »Aldrig har någon bestämmelse gett anledning till så mycket 'vrövl' vid gränstullstationerna som tredygnregeln», suckar en skribent i Dansk Toldtiden.

Tullkontrollen av resandetrafiken sker överallt i Sverige stickprovsmässigt. I de flesta fall tillämpas det s. k. röd-gröna systemet. Det innebär att den resande själv får avgöra om han medför något tullpliktigt eller inte. I förra fallet — om han alltså medför något tullpliktigt, eller om han är tveksam — väljer han röd fil och blir då expedierad av en tulltjänsteman. I annat fall väljer han grön fil. Motsvarande regler gäller för resenärerna i de bilar som kör i land från färjorna: föraren har att sätta en röd eller grön talong på vindrutan för att markera om han eller hans passagerare medför

Ang. resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror

något tullpliktigt eller inte. För att kontrollera systemets funktion, d. v. s. att de resande deklarerar riktigt, tar tullen stickprovsmässigt ut resande och bilar till visitation, ibland fler, ibland färre. Visar det sig då att någon deklarerat oriktigt blir det beslag, och så småningom brukar det hela resultera i böter och förverkande av varorna. Systemet är smidigt. Det vållar de lojala resenärerna mycket ringa tidsspillan, obehag och besvär. Det är personalbesparande för tullverket, och det är — rätt utövat — så effektivt som man kan begära. När någon åker fast i stickprovskontrollen är omständigheterna i allmänhet sådana att bevisningen inte bereder några svårigheter. Någon mera omfattande utredning är därför i regel inte behövlig. Det rättsliga förfarandet är enkelt. I regel avgörs målen genom strafföreläggande.

Den nordiska kommitté som utrett den här frågan har sagt att tullkontrollen med en tredygsregel — den har ju senare bantats ner till en ettdygsregel, men det ändrar ingenting i detta sammanhang — inte väsentligt kommer att skilja sig från den stickprovskontroll som nu tillämpas. Det låter säga sig. Men hur blir det i verkligheten?

Vi tänker oss att en resenär passerar i grön fil med en helflaska sprit i bagaget. Vid stickprovskontroll blir han uttagen till visitation och tullen hittar flaskan. Den resande påstår att han har varit utomlands mer än 24 timmar, men han har ingenting som styrker detta. Det är möjligt att hans oförmåga att styrka varaktigheten av utlandsvistelsen kommer att medföra skyldighet för honom att betala tull för spriten. Det beror på hur bestämmelserna utformas av Kungl. Maj:t. Men därmed är det inte säkert att han kan fällas för varusmuggling. Det är naturligtvis vanskligt att uttala sig om den rättsliga tillämpningen av regler, som till en del inte ens fästs på papperet ännu, men jag skall likväl tillåta mig en spekulatation som jag anser välgrundad.

För att vår resenär skall kunna dömas för varusmuggling, måste åklagaren visa, att han haft uppsåt att smugla. Det gör åklagaren enklast, om han kan visa, att mannen talar osanning när han säger att han varit utomlands mer än 24 timmar. Alltså kommer utredningen i första hand att gå ut på att klarlägga hur länge den resande varit borta. Det kan bara ske genom att höra vittnen. Utredningen blir mera komplicerad, den drar ut längre på tiden, den kräver mer personal, den blir dyrare och krångligare.

Så vitt jag kan finna är det ingen som är odelat entusiastisk för en tullfrihetsregel som är konstruerad på detta sätt. Till grund för det förslag som lagts fram ligger emellertid en samnordisk utredning och slutligen överläggningar på regeringsnivå mellan de berörda nordiska länderna. Såsom herr Lundström talade om är man i alla de nordiska länderna i färd med att besluta om sådana regler eller också har man redan fattat beslut därom. I den situationen har vi givetvis ingenting annat att göra än att godkänna ettdygsregeln också i Sverige.

Nordiska rådets trafikutskott och presidium har ansett, att man bort gå en annan väg för att komma till rätta med de missförhållanden som är aktuella. Enligt rådets mening bör man i stället begränsa provianteringsmöjligheterna för fartygen. Rådet hänvisar till de regler som nu gäller för trafiken i Öresund. Motionerna I: 736 och II: 904 anknyter till dessa tankegångar, som också ligger till grund för det särskilda yttrande som är fogat till utskottets betänkande. Herr Lundström har nyss utvecklat motionärernas synpunkter, och jag kan i stort sett instämma i vad han har sagt, fastän jag inte satt mitt namn under det särskilda yttrandet.

Öresundsreglerna innehåller ett huvudstadgande om att ett passagerarfartyg i trafik mellan svenska och danska hamnar i Öresund får medföra obeskattade rusdrycker och tobaksvaror från

Ang. resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror

tullområdet, bara om man ombord iakt-tager vissa villkor i fråga om servering och försäljning. Bland annat innebär dessa villkor, att rusdrycker inte får säljas till ilandföring och att tobaks-varor bara får säljas i mycket små kvan-titeter. Om något fartyg inte skulle iakt-ta villkoren, kan generaltullstyrelsen för viss tid avstänga alla fartyg, som tillhör samma rederi, från rätten att medföra obeskattade rusdrycker och to-baksvaror. Föreskrifterna gäller inte ba-ra svenska och danska fartyg, utan ock-så fartyg av annan nationalitet. Mot-svarande regler gäller i Danmark.

Öresundsbestämmelserna går alltså längre än att reglerera enbart provian-teringen med rusdrycker och tobaks-varor, i det de stadgar förbud mot att medföra sådana varor, också sådana som redan finns ombord, om inte vissa villkor uppfylles. Därigenom avser man att hindra ett fartyg att komma ifrån inskränkningarna i försäljningen och ser-veringen ombord genom att proviantera i t. ex. tysk hamn eller på internationellt vatten.

Vid Öresundsreglernas tillkomst var det mycken diskussion om huruvida den bestämmelse jag nyss talade om var förenlig med folkrättens grundsatser eller inte. I debatten i denna kammare — det var fem år sedan — återgav fi-nansministern delar av ett utlåtande av professor Eek som hävdade, att det från folkrättslig synpunkt inte förelåg något hinder att föreskriva förbud för fartyg, oavsett flaggen, att vid avgång från svensk eller dansk hamn medföra obe-skattad proviant, avsedd för försäljning ombord. Skulle det visa sig, att på något fartyg i strid med förbudet sålts skatte-fria varor, kunde den som bar ansva-ret därför åläggas straff av svensk eller dansk domstol, också om försäljningen skett uteslutande på internationellt vat-ten.

Utskottet antyder nu att det skulle föreligga folkrättsliga hinder för att ut-sträcka Öresundsreglernas tillämpning till andra nordiska farvatten. Det är

klart att man inte kan tillämpa regler av detta slag hur vidsträckt som helst. Det skulle knappast gå att införa så-dana bestämmelser för fartyg under främmande flagg i trafik mellan t. ex. Göteborg och New York. Då skulle flaggländerna med all säkerhet proteste-ra. Men man kan nog anta, att flagg-ländernas förståelse för en reglering av detta slag är större då det gäller när-trafik mellan länder som är överens om åtgärden. Beträffande Öresundsregle-ringen har inga invändningar gjorts av andra stater, trots att också norska och tyska fartyg trafikerar rutten i Öresund. Det finns knappast anledning tro, att det skulle bli några protester, om man genomförde en liknande reglering för den internordiska fartygstrafiken som helhet. De nordiska intressena är på detta område helt dominerande.

Sett ur nordisk synpunkt måste må-let på längre sikt vara, att all trafik mellan de nordiska länderna skall jäm-ställas med inrikestrafik. Då kommer den skattefria provianteringen att helt upphöra, och tullkontrollen av de re-sande kan betydligt inskränkas, under vissa förutsättningar helt slopas. Den nordiska kommittén har avvisat denna möjlighet, eftersom en sådan åtgärd sannolikt skulle medföra en förskjut-nig av resandetrafiken från de rent nordiska linjerna till linjer som berör också utomnordiska länder.

De problem som det här är fråga om är komplicerade inte minst av den an-ledningen att de nordiska länderna har delvis olika intressen att beakta och hänsyn att ta. Det är emellertid ange-läget, att man inte ger upp strävandena att finna en gemensam nordisk lösning, som leder till en också ur de enskilda medborgarnas synpunkt friare samfärd-sel.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! I den proposition som bevillningsutskottet har behandlat finns

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

förslag om vissa begränsningar i resandes rätt att tull- och skattefritt införa rusdrycker och tobaksvaror. I motsats till herr Tistad anser jag inte alls att restriktionerna är för hårda. Då en resande vill införa dessa varor är det väl ofta så att vederbörande kanske utomlands hittat någon viss spritsort eller annat som han tycker är ovanligt och därför vill ta in. Men det skälet är inte vidare starkt. Efter vad jag vet finns det hos Vin- och spritcentralen ungefär 800 olika sorters vin och sprit att köpa. Vederbörande kan alltså köpa det mesta han önskar i den vägen inom vårt land. En annan möjlighet att få införa sådana varor är att helt enkelt gå till tullen och visa upp vad man har. Vi har ju ett system med en schablontull. Då är det bara att betala för vad man vill införa.

Utskottet framhåller att »en ettdygsregel torde vara tillräcklig för att komma till rätta med de aktuella missförhållandena. Det torde inte kunna undvikas, att en tredygsregel i viss utsträckning skulle drabba även den reguljära trafiken». Jag anser att det skulle vara enklare med en tredygsregel, ty då faller ju en större del av resorna bort, varför systemet blir enklare att manövrera.

Vidare talas det så stort om det nordiska samarbetet. Den nordiska kommitté som haft att överväga de olika möjligheterna att få till stånd en rationell reglering av förhållandena på detta område har föreslagit tre dygn. Varför skall vi då inte visa vår nordiska anda och ta tre dygn i stället för ett dygn? Danmark har tre dygn, vilket är ytterligare ett skäl för att Sverige skulle följa detta exempel. Visserligen har Finland och Norge ettdygsregeln, men eftersom den nordiska kommittén föreslagit tre dygn finns det skäl för att dessa två länder skall ansluta sig till tredygsregeln.

Herr talman! Med vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Börjesson i Falköping.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talman, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande punkten A I, därefter särskilt angående punkten A II och vidare särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

På gjord proposition bifölls utskottets i punkten A I gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de avseende punkten A II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391) m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av motioner om utredning angående små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

Till behandling i ett sammanhang hade bankoutskottet upptagit följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

dels de likalydande motionerna nr 545 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* och nr 677 i andra kammaren av herr *Sjönell m. fl.*, varit yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag i syfte att underlätta kapitalanskaffningen i familjeföretag och att därvid särskilt skulle uppmärksammas dels problem som voro förenade med finansieringen av snabbt växande företag och deras möjligheter att öka det egna kapitalet, dels frågor som hängde samman med kapitalförsörjningen, när företaget genom arv övergått till nya ägare;

dels ock de likalydande motionerna nr 551 i första kammaren av herr *Ottosson m. fl.* och nr 674 i andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande förutsättningarna för utvecklingen i vårt land av små och medelstora företag innebärande bland annat

a) förbättrade utbildningsmöjligheter för företagare,

b) underlättande av kreditförsörjningen för egenföretagen,

c) undersökning av vilka former av konkurrensbegränsning som föreläge till följd av statliga företags uppträdande och på grund av den allmänna ekonomiska politik, som statsmakten bedreve.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att motionerna I: 551 och II: 674 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 545 och II: 677 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hilding, Gustaf Henry Hansson, Lundberg, Mattsson, Berglund, Börjesson* i Glömminge, *Nordgren* och *Hylander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att

riksdagen med bifall till motionerna I: 551 och II: 674 samt I: 545 och II: 677 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös samlad utredning rörande förutsättningarna för utvecklingen i vårt land av små och medelstora företag.

Herr **LUNDBERG** (h):

Herr talman! Det torde knappast finnas någonting mindre populärt än att börja tala för en reservation i ett ganska stort ärende klockan 17.22 — jo, det vore kanske ännu värre att tala för ett särskilt yttrande. Jag har emellertid bokat mig för tio minuter, och jag har inte tidigare i år frestat kammarens tålamod.

Tio högermän skrev en stor motion om små och medelstora företag, och den fick väl den finaste behandling en borgerlig enpartimotion i dagens politiska situation kan få — den blev en gemensam borgerlig reservation och upphöjdes på så sätt till någonting av ett borgerligt principuttalande, som jag hoppas att vi skall kunna plocka fram igen på nyåret 1969 och mera direkt föra ut till konkret förverkligande till företagandets fromma.

Nu skall villigt erkännas att man i vissa delfrågor i vissa avsnitt är i gång och har kommit en bit på väg även inom socialdemokratien — till hur stor del det beror på tryck och tvång från vårt håll låter jag vara en öppen fråga, men att vi håller diskussionen i gång och återkommer och återkommer tror jag är ytterst hälsosamt för företagandet och därmed för landets ekonomi.

Motionen I: 551 och II: 674 är en sammanfattning av vår syn på de små och medelstora företagens problem i dag. Den har så till vida fått en god behandling i utskottet, att man där säger sig »instämma i de grundläggande värderingarna av de mindre företagens betydelse, som kommer till uttryck i motionen». Vi tackar.

Vi motionärer har också från flera representanter för majoritetspartiet

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

fått höra att det var en välskriven och därmed lättläst sammanfattning — trots de femton sidorna — av ett antal delfrågor, som tidigare i olika sammanhang behandlats i riksdagen. Så långt alltså retoriska blommor och beröm, men när vi kommer fram till konkreta yrkanden: som vanligt kalla handen.

I dessa dagar, då den mest uppmärksammade tendensen inom näringslivet är den som täcks av begreppen fusioner och stordrift, kan det vara hälsosamt att peka på de mindre företagens flexibilitet och smidighet, på inbördes försäljningssamarbete — en av motionärerna är ju förresten, om jag så får säga, Mr Swedexpo Ottosson, som i vart fall bevillningsutskottets ledamöter numera känner närmare — och på företagens ställning som underleverantörer.

Det görs i motionen en intressant USA-jämförelse beträffande underleverantörer. Där nämns bl. a. att tre storkoncerner har 96 000 enskilda småföretag som underleverantörer. Jag såg i morse i tidningen Arbetsgivaren beträffande förhållandena i Sverige, att av Arbetsgivareföreningens drygt 24 000 delägare mer än 85 procent, eller över 20 000, ligger i storleksklassen färre än 50 anställda, varför det finns anledning att tro på det mindre företagandets utveckling även i vårt land, förutsatt en balanserad, sund ekonomi.

Alltnog genomsyras motionen av en trots allt obruten tro på nödvändigheten av spontana nybildningar av företag, på pionjäranda, nyskapande fantasi och på dynamiken i ett samhälle med fri konkurrens på lika villkor. Jag sade »trots allt». Uttrycket syftar självfallet på de försämrade grundförutsättningar för företagandet som det långa socialdemokratiska maktinnehavet åstadkommit.

Den desorganiserade kapitalmarknaden och det arbetshämmande skattetrycket är två av många faktorer, och jag tillåter mig citera bara ett par rader i motionen: »Vad det gäller är att

på ett sådant sätt vårda marknadshushållningens mekanismer att inte bara prisbildningen utan även företagandet och kapitalrörelserna kan tillerkännas full frihet.»

Stockholms handelskammare slutar sitt remissyttrande med orden: »Handelskammaren kan således *icke* tillstyrka de i motionen begärda utredningarna.» Det kan ju synas litet egendomligt att jag som reservant och motionär drar fram ett så direkt negativt remissyttrande, men jag vill genast komplettera med att ange bakgrunden till att handelskammaren avstyrker: »Enligt handelskammarens uppfattning är de mindre företagens finansieringsproblem *icke* att söka på kreditgivningens område utan gäller försörjningen med det egna kapitalet. En utredning härom skulle emellertid, enligt handelskammarens uppfattning, *icke* få något värde, eftersom det är framför allt den allmänna ekonomiska politikens inriktning och beskattningen som är avgörande för kapitalbildningen inom företagen. Svårigheter för företag inom många branscher att erbjuda tillfredsställande säkerheter begränsar för närvarande deras möjligheter på den långfristiga kapitalmarknaden.» Det är alltså i en anda av resignation man avstyrker. Samtidigt är yttrandet en bitter kritik av den förda allmänna ekonomiska politiken.

Kungl. bankinspektionen, som av naturliga skäl har begränsat sin bedömning till frågan om företagens kapital- och kreditförsörjning, kommer till ett något annat slutresultat än Stockholms handelskammare. Bankinspektionen säger: »Motionärerna har pekat på en rad viktiga problem som bör övervägas i detta sammanhang och enligt inspektionens mening har argumenten för en utredning av hela problemkomplexet vuxit i styrka.»

När nu utskottsmajoriteten skall motivera ett avslag på utredningskravet talar man bl. a. om att ändrade regler för kreditgivningen i och för sig inte

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

ökar utrymmet på kreditmarknaden. Det är rätt. Så säger man att en förbättring för vissa företagskategorier inte får innebära att takten i kreditexpansionen ökas och att det samhälls-ekonomiska läget och därav framtvungad stramhet i kreditpolitiken gör att alla kreditbehov inte kan bli tillgodosedda. Nej, gudbevars, det blir de aldrig i en ekonomi som inte är totalt statsdirigerad. Men så påstår man att dessa företagarkategorier inte är missgynnade i förhållande till andra. Det är fel. Ta t. ex. bostadsproduktionen — men den frågan kommer väl upp i övermorgon.

En mycket intressant skrivning gör majoriteten när den sedan den nämnt diverse pågående utredningar om kreditmarknadsproblem även hänvisar till den översyn av företagsbeskattningen som pågår i företagsskatteutredningen. Skall det vara någon mening med den hänvisningen — och det skall det väl vara i ett utskottsutlåtande — måste det tolkas som möjligheter till lättnader för företagen. Det låter ju bra men tyvärr är väl den hänvisningen inplöskad som fyllnadsgods utan tanke på att någon skulle få för sig att försöka en konsekvent tolkning av innebörden, d. v. s. förutspå direkta skattelättnader.

Motionen talar om många andra saker än kreditproblemen: om vinstandelssystem, bättre avskrivningsregler för fastigheter och maskiner, självfinansieringsfonder, undantag för viss för driftens nödvändig egendom vid arvsskatteberäkning, emissionskostnader, etc.

Ett avsnitt berör utbildningsfrågor, och här skriver både majoritet och reservanter rätt utförligt. Det har — det skall villigt erkännas — skett en del på detta område. När vi nu har fått vårt utredningsyrkande avstyrkt, får vi hoppas att denna kategori, småföretagarna, blir väl behandlad när vuxenutbildningen senare skall diskuteras och riktlinjerna fastläggas.

En sak har motionen aktualiserat:

avdragsrätt vid beskattning för utbildningskostnader även för de företagare som inte driver sin firma i aktiebolagsform. Motionen säger att det bör ligga i det allmännas intresse att behandla kostnaderna för företagarnas egen utbildning med samma generositet som utbildningskostnaderna för andra inom företagen verksamma grupper. Det vill jag gärna understryka.

Det sista avsnittet i motionen berör konkurrensbegränsningar genom statliga ingripanden. Bl. a. kommenterar vi idén som från vissa håll flitigt framförts om att skapa nya statsägda företag med AP-medel och konstaterar, att i så fall skulle återlänarätten för de nu existerande företagen ytterligare beskäras och de statsägda industrierna uppenbart minska avsättningen för redan bestående företag. Vi har väl alldeles nyss haft anledning att diskutera tvivelaktigt statligt företagande — vaktbolaget och det utomordentligt penningslukande järnverket t. ex. Spåren förskräcker!

Herr talman! Det har inte varit den minsta svårighet att få till stånd en gemensam borgerlig reservation — längre kommer vi inte i dag. Men, som jag inledningsvis framförde, ser vi fram mot september 1968 med möjligheter för oss att i praktiken föra ut våra goda idéer om ekonomi och företagande på nyåret 1969.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag skulle kanske kunna nöja mig med att instämma i vad herr Lundberg här sagt, men då det här gäller frågor som centerpartiet under många år varit angeläget om att få lösta — jag tänker då på kapital- och skattefrågorna — vill jag helt allmänt säga några ord.

Såsom herr Lundberg anför, har vi när det gäller företagartutbildningen och vidareutbildningen för de enskilda fö-

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

retagarna ansett att det är väsentligt att denna fråga löses på rätt sätt. Enligt centerpartiets mening är detta av väsentlig betydelse just för gruppen av småföretag och medelstora företag. Man kan konstatera att dessa företagargrupper har betydelse inte bara för produktionen av varor på hemmamarknaden och som servicenärning. I den situation som vår handelsbalans nu befinner sig i bör statsmakterna bättre uppmärksamma den dolda möjlighet till export som finns hos dessa företagstyper. Jag tror att det är fel att härvidlag enbart lita till de stora företagen. Även hantverket och småindustrien är en viktig kugge i samhällsmaskineriet. Det händer väl någon gång att denna yrkesgrupp får en klapp på axeln och ett löfte om förbättring, men några verkliga krafftåg för att förbättra förutsättningarna för de mindre och medelstora företagen har inte gjorts.

I motionsparet I: 545 och II: 677 — vilka motioner undertecknats av centerpartister — har vi velat peka på problemet framför allt med kapitalförsörjningen för familjeföretagen samt tendensen till att allt fler företag uppgår i investmentbolag. Vi finner givetvis detta i vissa fall riktigt, men då det beror på svårigheten för ägarna att skaffa kapital, kan jag icke finna att det är tillfredsställande att den enda utvägen för att företaget skall kunna bestå skall vara att företaget överlåtes till något finansieringsföretag. Ägaren mister ju därigenom huvudansvaret för och ledningen över företaget. Jag anser för min del att det väsentligaste för att kunna driva dessa företag är anknytningen mellan ägandet av och ledningen över företaget. Visserligen har statsmakterna, inte minst efter framstötter från centerpartiet, skapat t. ex. aktiebolaget Industrikredit och aktiebolaget Företagskredit samt också i någon mån ökat kapitaltillförseln till företagarföreningarna, men man måste i alla fall med sorg konstatera att dessa institutioners utlåningsmöjligheter är alldeles för be-

gränsade. Bland annat är handläggningstiden beträffande låneärenden i aktiebolagen Industrikredit och Företagskredit alldeles för lång, och jag tror också att det där råder brist på kapital. Lånemöjligheterna hos företagarföreningarna är oftast obefintliga, då dessa oftast saknar disponibla medel.

Det utredningskrav rörande förutsättningarna för utvecklingen av små och medelstora företag, som framföres i reservationen av herr Hilding m. fl., måste anses vara väl motiverat och bestyrks av ett flertal remissinstanser. Inte minst tycker jag att bankinspektionens yttrande, som också tidigare här återopats, bör vara tungt vägande.

Bankinspektionen erinrar framför allt om vad jag har nämnt om överförande av mindre företag till finansieringsbolag. Man säger att de mindre företagen i växande utsträckning inordnas i allt hastigare fortgående koncernbildning och att detta är ägnat att inge betänkligheter. Jag vill gärna citera vad bankinspektionen fortsättningsvis säger: »I många sammanhang har gjorts gällande att en av orsakerna till sagda utveckling skulle vara just svårigheterna att anskaffa kapital och speciellt riskvilligt sådant. En åtgärd, som skulle underlätta kapitalförsörjningen och därför vara ägnad att motverka sagda koncernbildning, vore bildandet av ett av staten och affärsbankerna gemensamt ägt företag med syfte att förse företag av ifrågavarande typ med riskvilligt kapital. Genom en sådan åtgärd skulle de två institut — AB Industrikredit och AB Företagskredit — vilka gemensamt äges av staten och affärsbankerna och som har till ändamål att tillhandahålla långfristiga krediter åt de mindre och medelstora företagen få en påbyggnad, som gjorde det möjligt att effektivt stödja dessa företag och på så sätt bevara deras självständighet.»

Jag vill till slut ta upp en annan sak som också tidigare har diskuterats i riksdagen. För flera år sedan uppdrog

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

riksdagen åt regeringen att upprätta en promemoria eller folder över småföretagens lånemöjligheter. Trots att jag ett flertal gånger av finansministern efterlyst denna broschyr, har tydligen riksdagens beslut ännu inte effektuerats. Som företagare får man en hel del lektyr från statsmakterna, men det rör sig framför allt om våra skyldigheter, vid skatteuppbörd, uppgiftslämnande m. m. Men denna folder, som faktiskt riksdagen beslutat om och där vi skulle få ta del också av våra rättigheter, tycks det vara svårt att klämma fram. Jag tycker att det vore på tiden att denna broschyr såg dagens ljus.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till den vid bankoutskottet fogade reservationen.

Herr HILDING (fp):

Herr talman! Det är vid sidan av de skäl, i och för sig väl kända, som här redan har nämnts till förmån för motionärernas och reservanternas förslag framför allt en omständighet som har gjort att jag har funnit att en utredning om de små och medelstora företagen kan vara berättigad. Statistiska centralbyrån säger nämligen i sitt yttrande, att den faktiska kunskapen om dessa företags betingelser och utveckling allmänt är ganska begränsad. Det gäller framför allt de mindre företagen.

Denna bristande kunskap, säger statistiska centralbyrån, eller snarare avsaknad av tillräcklig och i vissa avseenden aktuell information, avser t. ex. inte bara nybildning contra bortfall av företag, ekonomisk expansion och teknisk utveckling utan också dessa företags finansieringsproblem, antingen dessa har anknytning till kapitalmarknaden eller kreditmarknaden.

Nu håller centralbyrån på med en utbyggnad av finansstatistiken som så småningom väl kommer att ge bättre kunskaper om de mindre företagens finansieringsförhållanden. Det underlättar alltså arbetet för en utredning men

utesluter eller minskar därför inte behovet av en utredning. Den skulle ju därutöver behöva fylla åtskilliga andra luckor i vårt vetande om dessa företag. Som jag ser det skulle alltså en utrednings uppgift inte minst vara att ge en allsidig och aktuell belysning av det problemkomplex som den mindre företagsamheten representerar. Detta har givetvis sitt stora värde när vi har att bedöma vilka åtgärder som kan bli aktuella från samhällets sida för att på lämpligt sätt förbättra dess arbetsbetingelser. Utredningen föreslås vidare vara förutsättningslös. Det är alltså inte fråga om att vid detta tillfälle göra några bindande uttalanden om vilka åtgärder som kan komma i fråga. Vad vi behöver är framför allt ett bättre underlag för våra bedömningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Frågeställningarna i bankoutskottets föreliggande utlåtande nr 32 är inte nya för kammaren. De har återkommit i motioner varje riksdag under senare år, om än med någon variation vad beträffar de olika yrkandena. Det torde vara onödigt att här påpeka, att vi alla inom utskottet är överens om att de små och medelstora företagen har en mycket stor uppgift att fylla inom vårt näringsliv, som serviceorgan och som delleverantörer till större företag.

I de olika motionsparen här hemställer man om en allsidig och förutsättningslös utredning om förutsättningarna för utvecklingen i vårt land av de små och medelstora företagen, bl. a. innebärande förbättrade utbildningsmöjligheter för företagare och underlättande av kreditmöjligheterna för egenföretagare samt en undersökning om vilka former av konkurrensbegränsning, som föreligger till följd av att statliga företag uppträder på marknaden.

Flertalet av remissyttrandena har av-

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

styrkt denna utredning, inte minst med hänvisning till att en utredning säkerligen skulle fördröja möjligheterna att få till stånd åtgärder inom detta område.

Vad gäller förbättrade utbildningsmöjligheter för företagare, kan man hänvisa till de möjligheter som redan finns. Man kan här bara peka på vad skolöverstyrelsen säger om de kurser som finns och de läroplaner som redan har utfärdats för flertalet av de kommunala yrkesskolorna. Där ingår ju kurser i bokföring och kalkylation samt en repetitionskurs i detaljhandelsekonomi. Skolöverstyrelsen pekar också på att en prövning av en rad viktiga vuxenutbildningsproblem nu förestår, sedan de aktualiserats av bl. a. arbetsmarknadsutredningen, gymnasieutredningen och yrkesutbildningsutredningen.

Med hänsyn till omfattningen av den utbildningsverksamhet av här avsett slag, som redan bedrivs, och till nyss avslutade eller ännu pågående utredningsarbeten på området anser utskottet det inte motiverat att nu föreslå, att ytterligare en utredning skall gripa sig an med frågan om utbildningsmöjligheterna för olika företagare.

När det gäller kreditförsörjningen för företagen framhåller bankofullmäktige bl. a. att det är uppenbart, att även om nya former för kreditgivning skapas, så kan inte mer kapital ställas till förfogande. De företag som här är i fråga måste givetvis också få kännning av de kreditåstramningar som gäller på övriga områden i vår ekonomiska verksamhet.

Utskottet vill även erinra om att en rad åtgärder under senare år vidtagits i syfte att förbättra de små och medelstora företagens möjligheter att erhålla krediter. Omnämnas bör affärsbankernas rätt att lämna tidsbundna lån, inrättande av AB Företagskredit samt de särskilda kreditinstituten för lantbruksnäringarna och utvidgningen av AB Industrikredits utlåningskapacitet. Man

bör kanske även här påpeka den kraftiga ökningen av det kreditstöd till hantverk och småindustri, som förmedlas av företagarföreningarna.

Den tredje särskilda utredningsuppgift, som nämns i motionerna, gäller frågan om vilka former av konkurrensbegränsning som föreligger till följd av statliga företags uppträdande på marknaden. Statens pris- och kartellnämnd avstyrker en utredning i frågan och framhåller att statsmakternas ekonomiska politik är inriktad på att främja konkurrensen inom näringslivet. I fråga om den statliga upphandlingen är det en klart uttalad grundprincip, att upphandling skall ske uteslutande på grundval av en företagsekonomisk bedömning och utan avseende på leverantörernas karaktär av privat eller offentligt, stort eller litet företag.

Utskottet anför för sitt vidkommande att en utredning av denna fråga av den karaktär som motionärerna föreslagit knappast skulle vara ägnad att lösa detta problem och avstyrker motionsyrkandena.

I motionsparet I: 545 och II: 677 tar motionärerna upp frågan om investmentbolagens uppköpspolitik beträffande de mest livskraftiga familjeföretagen. Motionärerna uttalar i sammanhanget farhågor för att utvecklingen kan komma att leda till en icke önskvärd koncentration av inflytande och beslutanderätt inom näringslivet.

I fråga om investmentbolagens förvärv av familjeföretag och om koncentrationstendenser inom näringslivet vill utskottet erinra om att denna fråga är föremål för koncentrationsutredningens intresse.

Med hänvisning till det som här har anförts ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag har varit utomordentligt tveksam om jag skulle delta i denna debatt. Jag vill emellertid myc-

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

ket koncentrerat beröra några av de problem som förekommer i bankoutskottets utlåtande nr 32.

Jag ber att få instämma i de motioner som ligger till grund för utlåtandet. Motionerna är av stort värde; speciellt därför att de har satt de mindre företagens situation under en allsidig debatt. Det är också tillfredsställande att från utskottsmajoritetens sida få ett erkännande av de mindre företagens betydelse. Utskottet skriver: »Det kan inte råda några delade meningar om att de mindre företagen utgör ett viktigt inslag i vårt näringsliv och att detta förhållande kommer att bestå, oavsett de fortsatta strukturförändringar som är förutsebara.»

Detta uttalande är värdefullt i en tid då man i vårt land diskuterar strukturförändringarna inom näringslivet och då man så ofta i debatten möter den åsikten, att strukturförändringarna i första hand kommer att gå ut över de mindre företagen. Det finns en tendens i denna debatt — jag vill inte påstå att den speciellt har kommit till uttryck i riksdagen utan i samhällsdebatten över huvud taget — att likställa stordrift med rationell drift och sätta ett likhetstecken mellan ineffektivitet och mindre företag. Det är glädjande att uttalandet från utskottets sida tar udden av sådana påståenden.

Även i låglönedebatten har de mindre företagen förekommit och man har även där satt ett likhetstecken mellan låglöneföretag och mindre företag. Å ena sidan gör man det, men ibland hör man också motsatsen, nämligen att de mindre företagen har ett rätt stort ansvar för löneglidningen på grund av sin överbudspolitik i lönehänseende. Det är här åsikter som står emot varandra.

Det är alldeles givet att de mindre företagen kommer att bestå oavsett strukturförändringarna. De har utomordentligt viktiga uppgifter i samhället bl. a. som underleverantörer åt storindustrin. På reparations- och un-

derhållssektorn fyller de en mycket viktig funktion inom samhället.

I högerpartiets motioner framhålles behovet av ekonomisk och merkantil utbildning av företagsledare. Man säger där också, att de mindre företagen i regel har en god teknisk utbildning bakom sig, medan den ekonomiska funktionen i företagen är underutvecklad.

Det kan jag hålla med om, men man skall akta sig för att här generalisera alltför starkt. Det finns många små företag, som har en god ekonomisk ställning och som utvecklats på ett förnämligt sätt på grund av att företagarna haft goda ekonomiska insikter och stor ekonomisk erfarenhet. Även om man emellertid konstaterar detta, är det alldeles riktigt att påstå, att det just när det gäller ekonomisk utbildning behövs sättas in intensifierade åtgärder. Där har vi ju också flera instrument att spela på. Vi har statens institut för hantverk och industri. Vi har branschförbunden och deras utbildningsåtgärder och vi har Sveriges hantverks- och industriorganisation, som företräder c:a 40 000 medlemmar. Jag vill framhålla SHIO:s remarkabla samarbete med Svenska arbetsgivareföreningen vad det gäller företagarutbildningen. Vi har många andra utbildningsmöjligheter.

Jag ser det såsom ett primärt önskemål att utbildningsmöjligheter som redan finns får ökade ekonomiska resurser genom ökat statligt stöd. Jag har emellertid inget emot att frågan utreds i de större sammanhang motionärerna och reservanterna här föreslår.

De mindre företagen har följt med i den tekniska utvecklingen och har rationaliserat sin drift. Det betyder även för dem större insatser av kapital. Samtidigt har kostnadsnivån ökat, liksom för svenskt näringsliv över huvud taget, men det är nog så att många av de mindre företagen känner kostnadsökningarna mera än vad de större företagen gör. Många av de mindre företagen ligger närmare konsumenten; lig-

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

ger i slutetappen av distributionskedjan. Prispressen på dem är större än i andra led. Därför är det svårt för dem att kompensera sig för kostnadsökningarna genom högre priser.

Då kommer behovet av främmande kapital in i bilden. Behovet av krediter är för de mindre företagen ett av de allra största problemen. Den viktigaste kreditkällan är här affärsbankerna och i viss mån även sparbankerna.

På bankhåll säger man att bankernas utlåningsvolym till de mindre företagen inte har minskat, utan tvärtom. Detta påstående är nog riktigt, men man törs nog samtidigt påstå att de mindre företagens relativa andel av den totala kreditvolymen sjunker i tider av kreditrestriktioner, just därför att det är bankerna som i första hand drabbas av kreditrestriktionerna och det är bankerna som är de mindre företagens huvudsakliga kreditkälla.

Även i fråga om utlåningen från AP-fonderna gäller, att de mindre och medelstora företagen för sin kreditförsörjning tillföres en betydligt mindre del av fondmedlen än som svarar mot deras produktiva insats. Det kan man se bl. a. av återlånerna. En markant ökning av återlånerna till näringslivet skedde under första kvartalet detta år. Andra fondstyrelsen har under första kvartalet för återlån utbetalat 165,7 miljoner kronor, vilket motsvarar ungefär 45,3 procent av årets totala utlåning från denna fond, medan återlånerna från den tredje fonden, varifrån de mindre företagen har möjlighet att få återlån, inte visade någon ökning.

Jag anser att det förslag till vidgad liberalisering av återlånebestämmelserna som bl. a. folkpartiet har framställt även till detta års riksdag är av betydelse, men också att vidgade möjligheter för bankerna att ta upp lån i AP-fonderna och sedan kanalisera ut dessa medel till näringslivet skulle vara av stort värde. Det skulle sannolikt ge de mindre företagen en ökad andel av kapitalresurserna.

Frågan om utformningen av bankernas kreditgivning är av stor betydelse, och här kommer också en liberalisering av kreditinstitutens säkerhetskrav in i bilden. Det vore bra, anser jag, om det kunde göras en större satsning på företagens duglighet, både tekniskt och ekonomiskt. Större möjligheter för bankerna att såsom bedömningsgrund för krediten lägga företagens lönsamhet och utvecklingsmöjligheter skulle vara av betydelse även för de mindre företagen. Jag är medveten om att bankerna i mycket stor utsträckning lägger sådana synpunkter på sin kreditbedömning och att de har möjlighet till förtroendekrediter, men jag tror att en ändring av banklagen i det avseendet skulle ge möjlighet till en kreditbedömning som ännu bättre än hittills kunde ta hänsyn till företagens möjligheter att hävda sig i konkurrensen.

Det finns många andra förslag i motionerna, som jag inte skall gå in på.

Jag tror att det är en angelägen uppgift att klarlägga alternativa möjligheter att förbättra de mindre och medelstora företagens kreditförsörjning. Frågeställningen är då: Har de mindre och medelstora företagen den andel av kreditvolymen i vårt land, som motsvarar deras produktionsinsats och deras relativa betydelse för samhällsekonomin? Om de inte har det, kan man fråga sig varför. Är det ett organisatoriskt problem eller ligger problemet på annat håll?

I en utredning är det också nödvändigt att ta upp vad som anförs i motionsparet I: 545 och II: 677 beträffande familjeföretagens kapitalförsörjning.

Herr talman! Det skulle vara mycket mer att säga om de motioner som behandlas i förevarande utlåtande, men då jag vet att kammarens ledamöter är ivriga att få sluta dagens plenum skall jag avstå från detta. Jag ber bara att få yrka bifall till reservationen.

Ang. små och medelstora företags kreditförsörjning, m. m.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag stympade mitt anförande med tanke på tiden, men jag kan inte underlåta att ta till orda igen efter herr Stefansons långa inlägg och något beröra herr Lundbergs yttrande om att han var glad åt att den borgerliga oppositionen har kunnat komma överens om ett enigt uttalande. Efter herr Stefansons anförande tror jag att de flesta av kammarens ledamöter har en känsla av att den enhälliga reservationen måste ha tillkommit med mycken svett och möda. Det ligger tydligen inte mycket realism bakom vad herr Lundberg sade.

Herr Stefanson är en kunnig man på detta område, och när han talade om utbildningsmöjligheterna så hörde vi att han gick emot vad reservanterna har kommit fram till. Han anser i likhet med vad jag har framhållit tidigare, att vi har stora möjligheter att klara undersvisningen, med de resurser som redan finns.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag har inte gått emot reservationen på den punkt herr Ståhle här tog upp. Jag sade visserligen att det finns instrument att spela på när det gäller företagarbildningen. Jag skulle också kunna tillägga att det förslag till vuxenutbildning, som väl kommer på riksdagens bord efter behandling av gymnasieutredningens och yrkesutbildningsberedningens betänkanden, också kan tas med i bilden.

Det främsta önskemålet jag har är emellertid att de institutioner och möjligheter vi har får ökade resurser från statsmakterna, och jag ser med optimism fram mot nästa års riksdag. Det uttalande som bankoutskottet nu gjort, där behovet av utbildning framhållits så starkt, innebär kanske att man också inom riksdagen finner större gehör för ökade resurser till företagarbildning.

Om man emellertid går in för en utredning beträffande de mindre företa-

gens problem över huvud taget tycker jag att också de utbildningsproblem som tas upp i motionen hör dit.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mattsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Mattsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 59.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark i Trollhättan;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal med Stockholms stad m. fl. kommuner om överlåtelse av vissa delar av Järvafältet;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till Norrbottens järnverk aktiebolag; och

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till ett institut för rationalisering av storhushållen jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial:

nr 36 med förslag till ändrad lydelse av § 80 riksdagsordningen; och

nr 37, med förslag till lag angående ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppgdragets fullgörande m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1966/67 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

nr 121, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statsutgifter-na m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 47, angående beräkning av beviljningarna för budgetåret 1966/67, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 35, i anledning av framställning från riksdagens revisorer angående fast anslag för utrustning m. m. av nya lokaler;

nr 38, angående uppdrag åt bankoutskottet i anledning av bestämmelse i 60 § arbetskyddslagen; och

nr 39, över motioner avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1966/67 m. m.

Anmäldes och bordlades en av herr *Pettersson, Georg*, under sammanträdet avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 759, i anledning av talmanskonferensens skrivelse med överlämnande av ett från riksdagens organisationsutredning inkommet betänkande med vissa förslag rörande riksdagens förvaltningsorganisation.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Jag hemställer att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista uppföres dels tredje lagutskottets utlåtande nr 47 främst bland två gånger bordlagda ärenden, dels andra lagutskottets utlåtande nr 47 närmast före statsutskottets utlåtande nr 114, dels de från i dag överstående andra lagutskottets utlåtande nr 45 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 48 näst efter statsutskottets utlåtande nr 114, dels ock de i dag till bordläggning anmälda ärendena, konstitutionsutskottets memorial nr 36 och 37 samt den av herr Georg Pettersson m. fl. i dag väckta motionen, näst efter sammansatta konstitutions- och bankoutskottets betänkande nr 1.

Denna hemställan bifölles.

Interpellation om åtgärder till förebyggande av översvämningsskador, m. m.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! De senaste veckorna har stora delar av vårt land drabbats av svåra översvämningar med omfattande skador som följd. Översvämningarna har orsakats av den stora snötillgången i vinter och situationen har förvärrats genom den sena våren och det därefter följande snabba väderleksomslaget.

Man har ofta under senare år hört uttalanden om att översvämningsshotet i samband med vårfloden nu i stort sett skulle vara eliminerat, dels genom de omfattande regleringsanordningar som företagits i de elkraftproducerande vattendragen, dels genom vidtagna rensnings- och fördjupningsåtgärder för att öka vattenavrinningen, såväl i dessa som andra vattendrag. Inte minst har detta ansetts kunna gälla för en flod som Ljusnan.

Emellertid har vi fått uppleva det högsta vattenståndet på 50 år i denna älv, medförande mycket svåra översvämningsskador utefter dalgången, särskilt i Ljusdals- och Bollnäs-området, där fastigheter, väganläggningar, fritidsbebyggelse och andra anläggningar drabbats.

Allmänheten frågar sig givetvis, om alla möjligheter utnyttjats till en jäm-

nare vattenföring med hänsyn till den på grund av den stora snötillgången väntade vårfloden. Man frågar sig också, huruvida några ersättningsmöjligheter står till buds för dem som drabbats av översvämningarna.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Avser statsrådet att företaga en undersökning om vilka möjligheter som förefinnes, dels att bättre utnyttja regleringsmöjligheterna i våra vattendrag, dels att genom rensnings- och fördjupningsåtgärder vid behov öka vattenavrinningen, allt i syfte att förebygga och mildra översvämningsskador av det slag som nu förekommer?

2. Avser statsrådet att vidtaga åtgärder för att med statliga medel ersätta en del av de förluster som drabbat enskilda med anledning av vårens översvämningar?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørgsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 18.10.

In fidem

K.-G. Lindelöw